actualitatea literară

nr. 108, anul XI

februarie 2021

revistă a unirii scriitorilor din românia

www.actualitatealiterara.ro

Nicolae SILADE:
Despre poezie și cum să fii în marea trecere

Virgil DIACONU:
De la dogma iudaică a tapului ispășitor la dogma mântuirii

Marcel Vișa

Magda URSACHE:
Cărturari în colonia de scribi

proză: Ovidiu BUFNILĂ
Nina CERANU

poezie:
Patrizia CAVALLI,
Adrian GRAUENFELS,
Albert V. CĂTĂNUȘ,
Petruț PÂRVESCU

cronici literare de:
Cornel UNGUREANU,
Adrian Dinu RACHIERU,
Radu CIOBANU, Ela IAKAB,
Ovidiu PECICAN, Cristian GHINEA, Daniel MARIAN,
Romeo Aurelian ILIE

meridiane

Mirkka Elina Rekola
Prezentare și traducere: Costel Drejoi

Un poem de D. H. Lawrence
Traducere: Cristina Botîlcă

Editorial

Nicolae SILADE

Despre poezie și cum să fii în marea trecere

Inițial, am vrut să pun iarăși un titlu pe care l-am mai pus, adică despre filosofie, religie, mitologie, poezie etc., dar pentru că în cele din urmă totul se rezumă la poezie, la poezia vieții, la frumusețea și la miracolul ei, iar poezia, la rândul ei, se rezumă la un simplu „te iubesc!”, referitor la viață bineînțeles, m-am gândit că ar fi mult mai potrivit acum să vă vorbesc aici despre cum e să fii când ești și nu ești, despre cum e să fii în marea trecere. Blaga a fost genial aici, însă, mai mult poetic, nu a explicat pe înțelesul tuturor cum să fii în marea trecere. Departe de mine gândul de a nu-i considera geniali pe alți poeți, români sau din altă parte a lumii, dar, ca să fac referire doar la poeții români, e greu de găsit un altul, iar în literatura universală nici Dante, nici Shakespeare, nici Eliot, nu ne-au oferit răspunsuri la întrebarea „cum să fii în marea trecere?”. Că suntem și totuși nu suntem în timp ce suntem, au spus-o mulți, poeți, filosofi, romancieri, istorici, oameni de cultură, oameni simpli, care au înțeles ce este și ce nu poate fi omul, dar cum putem să fim și după ce nu mai suntem nu a spus-o nimeni mai frumos decât Blaga: „nimic nu vrea să fie altfel decât este”. Un vers care consună cu cele ale poetului grec Odysseas Elytis: „nimic să nu vină/ nimic să nu plece/ toate frunțile libere/ iar ca sentiment un cristal”. Dar asta e starea în care ne aflăm, miracolul, minunea, viața asta care ni s-a dat, da, ni s-a dat, nu am luat-o noi de undeva, dar o trăim ca și cum ar fi a noastră, ca și cum noi am fi stăpânii vieții noastre, o viață care trece cum trec toate cele, dar care lasă în urmă ce? Hai să nu ne gândim ce lăsăm în urma noastră, dar să ne gândim ce suntem și unde suntem după ce nu vom mai fi. Ce am luat din pământ vom reda pământului, pentru că asta înseamnă marea trecere, ce am luat din cer vom reda cerului, pentru că asta înseamnă marea trecere, iar ce am luat de la Dumnezeu îi vom reda lui Dumnezeu, pentru că asta înseamnă marea trecere. Dar ce ne-a dat Dumnezeu în această mare trecere? Ne-a dat înțelepciunea, ne-a dat talentul, ne-a dat gândirea de a le cumpăni pe cele două. Iar noi ce facem? Gândim și poezim, în loc să fim. Pentru că a fi, în timpul vieții și după ea, înseamnă a fi asemeni celui care ți-a dat viața, asemeni lui Dumnezeu.

„Dar ce ne-a dat Dumnezeu în această mare trecere? Ne-a dat înțelepciunea, ne-a dat talentul, ne-a dat gândirea de a le cumpăni pe cele două. Iar noi ce facem? Gândim și poezim, în loc să fim. Pentru că a fi, în timpul vieții și după ea, înseamnă a fi asemeni celui care ți-a dat viața, asemeni lui Dumnezeu.”

■ ilustrațiile numărului ■

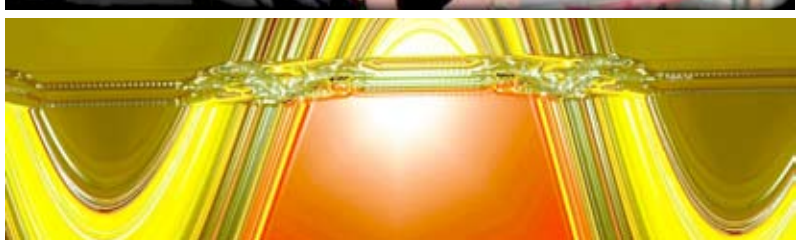

Ilustrăm acest număr cu lucrări de artă digitală semnate Mihaela Argento.

Semnele și înfățișările lui Nicolae Panaite

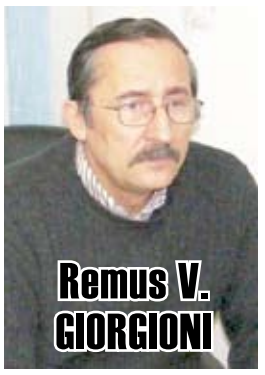

Remus V. GIORGIONI

În prima zi poetul Costantin/ se trezi foarte târziu/ văzu peste tot viețuitoare acvatice/ și ceasul sfărâmat printre ele” (N.P.)

Poet și editor, eseist, diriguitor de revistă („Expresul cultural” tocmai păși în al cincilea an), Nicolae Panaite face notă aparte în sânul generației sale. Optzecist atipic – cultivând mai curând un expresionism neomodernist, *șaizeci-șaptezecist* – ieșeanul nostru defilează în plutonul fruntaș al unei generații fără nume; își poartă singur steagul, fără a ține cont de promoții și generații, nici de eventualele, posibile cârcoteli ale confraților. Cum ziceam, pare a fi mai degrabă poet modern, decât postmodern – curent pe care-l citează-elogiază totuși într-un poem incantatoriu, superb intitulat *Un cer în plus*: „Timp postmodern, verbe se sfarmă/ Sintaxa cade în icoane!”. Poemul acesta – ca și altele la fel – îi evocă în mintea cititorului pe cei doi orfici inițiatici din dulcele Târg: *don Cezar* Ivănescu și Mihai Ursachi (între care însă, ca operă - deși amândoi vajnici *surugii la* Cuvânt - se-ntinde o distanță cam ca de la cer la pământ!). – Poem antologic, care sună ca un fel de glossă panaiteană. Poet al culorilor siderale, la care *ziua* e *verde*, *copacul roșu*, un roșu în „alergare”– iar elementele albe-albastre, poetul debutează la Cartea Românească la începutul deceniului nouă - sec.XX -, când unii dintre noi încă nu eram născuți (ca persoane, sau ca poeți). Un debut semnificativ - cu un titlu surprinzător, titlu sub formă de nor: *Norul de marmură*. Iar, după cum despre Ion Mircea s-a spus că produce câte-un volum de versuri tot la șapte ani, despre N. Panaite se poate afirma tot așa: că nu e un poet grăbit. Dacă alții ajung la performanța negativă de a invada piața editorială cu trei-cinci cărți pe an – Nicolae face gestul acesta sacru cam la cinci: după amintitul volum

(1981) urmează, în ordine *Alergarea copacului Roșu* (Junimea, 1985), *Semnele și înfățișarea* (Cartea Românească, 1990 – urmat de o ediție a doua peste alți cinci ani). *Aproape un cerc* (Alfa, 2002), *Vestirea* (Alfa, 2004, prefață de Vasile Spiridon), *Glorie anonimă* (Timpul, 2007, cu o postfață de Ioan Holban, prezentarea de pe coperta a patra semnată Al. Dobrescu); *Secetă* (Charmides, 2015). Și cel de-acum, de la editura Junimea – colecția „Cuvinte migratoare”. Pentru Nicolae Panaite poezia este ca aerul pe care îl respiră, - pâine și sare. În contextul în care poezia anilor 60-70 ai secolului revolut se complicase prea tare, devenind excesiv metafizică, mitico-mistică (teritoriu care se pretează la mistificări), poezia lui N.P. își păstrează o aparentă simplitate. Remarca Constanței Buzea vizavi de volumul de debut: „simplitatea care ți se trasnmite ca o vinovăție”, ni se pare astăzi, privind retrospectiv, ușor superfluă. În toate celelalte privințe poeta avea dreptate, numind „siretenie” știința titulurilor, cea care realizeazeă necesara *captatio benevolentiae*. „Nu se știe niciodată câtă trudă îl costă pe poet degajarea, tonul normal, firescul și concizia unui poem”, mai adaugă poeta, în cunoștință de cauză. Nu este întotdeauna bine să te iei după aprecierile altora – dar nici să le eludezi nu este o tactică mai bună. (Poetul chiar spune într-un interviu recent din „Hyperion” că nu-l influențează opiniunile critice.) Cei mai mulți dintre cei cca 30 de referenți care s-au pronunțat de-a lungul timpului despre poezia lui Panaite văd în el un poet de factură gnostică, parabolică și mitologică: un mistic iluminat. Dar paradoxul ei îl remarcă doar Laurențiu Ulici, când vorbește de „concentrare și ambiguitate”. Un filolog acrib ar vedea în această formulare o contradicție în termeni, dacă nu chiar pleonasm. Dar, în fondul ei, formula îl prinde foarte exact pe poet, fiind vorba de fapt de un strălucitor oximoron. (Mai sunt și alte formulări memorabile vizavi de N.P., din care - doar - spicuim: sfială, candoare, „pudoare de caligraf”: Cristian Livescu, „stranietate jucată - sonoritate vibrantă”: Taian T. Coșovei, „o încifrare ca semn al esențializării”: Liviu Papuc, „litanie diafană”, „puritatea bântuie ca o stihie”: G. Grigurcu.)

„Pasărea” Labiș sau puritatea ca o stihie. Poezia ca amforă zburătoare

Cuvintele/ sunt cele mai nărăvașe viețuitoare (N.P.)

Un poem superb din primul volum este *Cântecul albatrosului*, dedicat Lui Nicolae Labiș: „Străbate-acum grădina noastră/ Un zbor imens de albatros/ Și-i cerul pasăre albastră,/ Arzând sălbatic și frumos// Alunecînd ca o poveste/ Cînd bate noaptea-ncet la geam/ Îl văd, tîrziu, *cum poposește*/ Copilul Labiș *pe un ram*” (s.n.). Nu știm dacă poetul de astăzi – cel al volumului „Secetă”, să zicem – ar mai putea fi suspectat de puritatea ingenuă de acum patru decenii (de altfel, el chiar mărturisește că de Nicolae Labiș și *Căprioara* lui mitică se leagă începuturile sale lirice).

Un alt personaj liric care evoluează în universul poetic marca N.P. este „bătrânul Olah”: diseminat prin volume, îl întâlnim mai întâi către finalul volumului de debut, într-un poem cu titlu arborescent: **Mic amănunt din viața bătrânului Olah, petrecut în mijlocul locuitorilor orașului Elenei Hermeziu**. Trecem peste valențele lirice ale însuși titlului (dar nu putem trece foarte ușor..., nici chiar de rezonanța profund poetică a numelor: Olah/ valah, Elena Hermeziu, Mariana Alcoforado - Petronius), oprindu-ne la câteva versuri reprezentative: „... după ce au înțeles/ că piramida lui Keops/ e ridicată din cuvinte/ și că în lăuntrul ei/ se aud rostindu-se psalmi...” Iată un bun exemplu de „încreștinare”-spiritualizare a piramidelor ca simbol al civilizației egiptene, unde încă mai răsună ecoul psalmilor biblici - cei ai patriarhului-profet Moise, care s-au făcut auziți în timpul exilului egiptean, transformat după 430 de ani în Exod. Iar poemul nu se putea încheia fără acest profund ecou eminecian: „dar el se îndepărta se îndepărta/ citindu-le/ Odă (în metru antic)”.

Pe lângă cele câteva poeme antologice - pe care n-am să le semnalez, lăsându-ți ție, cititor răsfățat, plăcerea descoperirii lor - am dat în cărțile lui N. Panaite peste versuri/formulări memorabile: „văzduhul întreg semăna cu o biblie” (*Sângele mă părăsi, mă striga*); „muzici nemaivăzute ne umezesc ființa”; „de fiecare dată ne întrupăm/ în forme nemaintâlnite/ în pântecul cuvântului”; „suferința te străpunge/ precum rădăcinile huma” (*Ne căutăm și ne pierdem*; poeme care țin de volumul *Semnele și înfățișarea*. Dar acestea sunt doar exemple cvasiîntâmplătoare - un căutător de perle care poate ține mult timp aerul în plămâni va descoperi ***n*** asemenea excerpte.) Iar din recentul volum, din poemul intitulat apocaliptic *Noaptea ce se apropie*: O amforă zburătoare/ ne va poleniza viețile./ Cu unele semne voi descrie obârșii/ bune pentru împresurarea singurătății (s.n.). Iată și un excerpt care *sună* a Paul Celan: „Pe munții nopții și prin ruine/ va năvăli frumusețea”; „încât între noi/ abia mai încăpea/ o foiță subțire de Biblie”.

Un - exemplu, doar de - poem antologic este *Femeia aceea îmbrăcată în negru*, din cuprinsul *Alergării copacului roșu*. De la bun început țin să vă mărturisesc (cu inima pe conștiință) că femeia cu pricina nu este aceea cu coasa!: „Ay! Cît de frumoasă era/ Femeia aceea îmbrăcată în negru...”; „Înfrunzirea astrelor începuse iar;/ La lumina lor fu găsit herbu’/ Pe care-n războaie de mult și-l pierdu/ Femeia aceea îmbrăcată în negru”. Dar, după herbul pierdut în războaie - și după alte siderale considerente: „Infinite altare în jur s-au aprins,/ Jarul hîrtia ☛

Un nume pentru literatura de azi: Andreea Răsuceanu

Cornel UNGUREANU

Îmi place să scriu despre ultimul roman al Andreei Răsuceanu, **Vântul, duhul, suflarea**, pornind de la afirmaţia că avem în faţă cel mai important roman al **ultimilor decenii**. Două? Trei? Sau mai multe? Un roman construit pe „arta de a spune NU!". A nu iubi, a nu fi, a nu crede – sau pe arta de a împlini prin poezie – prin metaforă - formula epică? Sau poate că ultimul capitol al romanului, **Mihalachi**, încheie istoria unui „Centru"?

Mihalachi, Ologul, este personajul cu ajutorul căruia aflăm de bătăliile „împotriva Unirii", despre înscăunarea lui Cuza şi a lui Carol I: nu sunt aşa cum vin de la gazetă. „Multe lucruri nu se pot explica pe lume, fie că nu se pot vedea, nu se pot auzi sau nu se pot atinge". **Vântul** ar fi personajul central al istoriilor Andreei Răsuceanu, **aerul**, care stimulează imaginarul: ce-şi imaginează Mihalachi, cel izolat în C. despre lumea în care trăieşte. Formulele „experimentale" ale romanelor Andreei Răsuceanu ne îndeamnă să (mai) scriem că neobişnuită e ascensiunea Andreei Răsuceanu, istoric literar, eseist, critic, prozator cu cărţi care au atras atenţia: cărţi excepţionale, aş spune, prin informaţie, deschidere, curaj. „Bucureştiul lui Mircea Eliade" (2013), prefaţată de Sorin Alexandrescu, începe astfel:

„În ultimele decenii o nouă disciplină literară pare să se contureze, tot mai pregnant, la intersecţia metodologică dintre mai multe domenii, stârnind dezbateri care vizează în acelaşi timp noţiunea

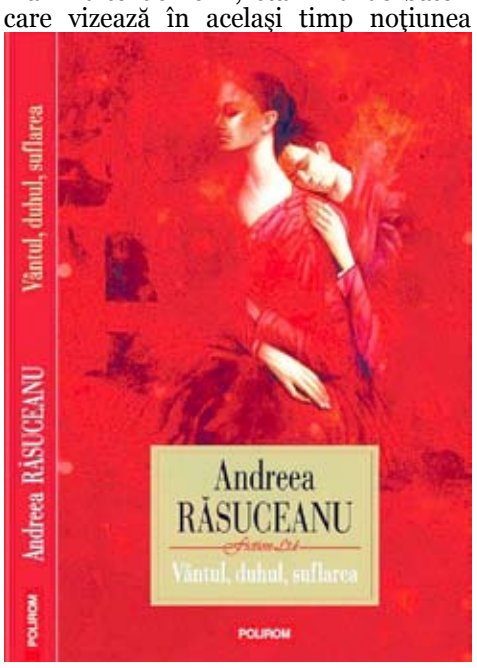

de geografie literară, cu diferitele sale înţelegeri... [...] Geografia literară s-ar ocupa, cum punctează Franco Moretti, sintetizând cele două direcţii principale ale disciplinei, de studiul literaturii în spaţiu şi al spţiului în literatură sau, în termenii lui Michel Collot de înscrierea literaturii în spaţiu şi reprezentarea locurilor în textele literare. Cu alte cuvinte, pornind de la distincţia între spaţiu şi loc, dintre entitatea abstractă a spaţiului literar şi cea concretă, fizică, a locului geografic, reprezentarea unui loc într-un text constituind fără îndoială cea mai evidentă legătură dintre geografie şi literatură".

Ne-a bucurat această amplă deschidere către „geografia literară", operată de nume importante ale teoriei şi istoriei literaturii,.fiindcă noi înşine am publicat în 1980 un volum de geografie literară, „Imediata noastră apropiere", consacrat literaturii Banatului. Din 1991 am început să predau la Facultatea de litere a Universităţii de Vest cursuri de Geografie literară, iar din 1995 am încercat să definim – cu Adriana Babeţi, Mircea Mihăieş şi studentii noştri – culturile Europei Centrale. Am tradus cărţile esenţiale, am scris noi cărţi despre acest spaţiu. Cred că o bună geografie literară ar fi „Mitteleuropa periferiilor" (Ediţia întâi 2002, ediţia a doua, adăugită, 2018)

Despre Bucureştiul literar scrie Andreea Răsuceanu şi în „Cele două Mântulese", „o incursiune în istoria străzii Mântulesa, bazată pe documente de epocă", şi în „Bucureştiul lui Mircea Eliade. Elemente de geografie literară", dar şi în **Bucureştiul literar. Şase lecturi posibile ale Bucureştiului.** *Geografii organice şi „spaţii nostalgice" - Bucureştiul lui Mircea Cărtărescu; Metamorfozele oraşului - peisaj emoţional în proza Gabrielei Adameşteanu*; *Din „gubernia Mătăsari" pe Moşilor, colţ cu Carol I - locuri „îndrăgostite" în proza lui Stelian Tănase; Un palimpsest bucureştean* - Hotel Universal *de Simona Sora*; *Bucureştiul în secolul al XIX-lea - în* Bukarest-*ul lui FilipFlorian*; À la recherche du temps futur - *Bucureşti/bucureşteni în romanele Ioanei Pârvulescu.*

Împreună cu Corina Ciocârlie scrie „Dicţionar de locuri literare bucureştene":

„Ca schemă de abordare a textelor analizate în această carte, am propus, în cazul romanelor Bucureştiului „istoric", ca punct de plecare o confruntare a geografiei ficţionale cu cea concretă, pentru depistarea acelor diferenţe sau nuanţări care s-au dovedit relevante pentru configurarea unei anumite imagini a oraşului. Pentru că fiecare element de pe harta oraşului are un rol în economia spaţiului şi o valoare simbolică, această confruntare s-a dovedit utilă. Am pus apoi traseele personajelor înlegătură cu evoluţia lor (socială, emoţională etc.); „hărţile" astfel configurate au arătat cum se creează imaginea oraşului şi care sunt strategiile narative angrenate în acest proces".

Surpriza cea mai mare, scriam, este ascensiunea Andreei Răsuceanu ca prozator. Cu „O formă de viaţă necunoscută" şi cu „Vântul, duhul, suflarea" Andreea Răsuceanu se anunţă ca unul din cei mai de seamă prozatori ai noştri. Nu atât sudul, geografia literară o interesează, cât introspecţia: neobişnuita capacitate de a medita a autoarei asupra trecerii şi „încheierii", a capacităţii de a vieţui şi a supravieţui. O scriitoare a Secolului XXI românesc.

poeme în proză

everest (VI)

„Prin mine treci spre locul de durere,
prin mine treci spre vesnica jelire,
prin mine treci spre gloata care piere"
Dante Alighieri - Divina Comedie

pe aici trec întruna căruţe cu coviltir şi care de luptă romane soldaţi împăraţi şi imperii nori de praf se ridică pe urmele lor praf şi pulbere trecerea lor deianeira şi hercul şi centaurul nessus ulise şi penelopa zamolxis şi burebista decebal şi traian antoniu şi cleopatra alexandru cel mare şi ştefan cel mare mihai viteazul şi suleiman magnificul împărăteasa văduvă şi maria terezia

homo sapiens homo habilis homo erectus nori de praf se ridică pe urmele lor praf şi pulbere trecerea lor homosexuali androizi lesbiene cei mai puternici bărbaţi cele mai frumoase femei şoimii patriei pionierii uteciştii de azi comuniştii de mâine securiştii bolşevicii naziştii şi fidel şi stalin şi che ciocoii vechi ciocoii noi ciuma roşie ciuma neagră moartea albă nihil novi sub sole

maşini de ultimă generaţie ultima generaţie de maşini un show auto cu automobile de epocă opel mercedes audi ferrari bmw volkswagen lamborghini tesla toyota honda hyundai chevrolet kia nissan dacia mitsubishi ford subaru citroën peugeot nori de praf se ridică pe urmele lor praf şi pulbere trecerea lor automobile electrice taxiuri zburătoare avioane şi păsări şi îngeri şi zei

pe aici trec toate şi toţi pe aici chiar şi trecerea trece de ce-aş da valea cernei pe o plimbare în bronx cheile nerei pentru un sejur în manhattan zgârie-norii mei sunt aceşti munţi minunaţi munţii carpaţi cu vârful în dor bucegi făgăraş parâng retezat şi floarea de colţ ca o stea răsărind în inima lor şi zăpezile de altădată care iar se arată ca un miracol pe everestul meu interior

Nicolae SILADE

nicolaesilade.blogspot.com

☛ ardea precum verbu" -, Femeia cernită a poetului Panaite mi se pare soră bună a *Femeii cu piersici*, de Dan Verona. Adică, „simplă" întrupare a principiului feminin, Femeia cu majusculă, cea magistrală. (Dar dacă ţie, cititorule, îţi convine mai mult cea fatală, Vestitoarea-Ursitoare, facă-se voia ta!)

Dacă totuşi poezia marcă înregistrată N.P. aparţine şi postmodernismului, acest aspect s-ar putea dovedi prin faptul că creaţia/cuvântul/verbul reprezintă o preocupare predilectă, ba chiar constantă: „Astă noapte,/ Luna mi-a însemnat/ Manuscrisul/ Mi-a împrăştiat cuvintele.// În zori - un poem/ Îmi deschise fereastra". Am citat integral acest poem fără titlu din *Norul de marmură*, fiindcă probează aserţiunea poemul ca deschidere către lume; aşadar, o artă poetică, profesiune de credinţă - la fel ca acela, superb (de la pagina 46-47 a volumului antologic *Vestirea*: „Superb este mînerul spadei/ Superb este tăişul.// Gura Îngerului arde - / tăişul îi umblă pe limbă [...] Îngerul cu tălpile goale/ înaintează printre săbii,/ tăişul cade printre săbii, înfrunzind." Dar despre *înfrunzirea tăşului unei săbii cu mâner superb* s-ar putea scrie tratate întregi...

Mai reţinem doar, dintre aceste profesii de credinţă, poemul ***Odă***, tot din primul volum, poem care nouă ne-a evocat vestita *Rosa triremis* a maestrului Mihai Ursachi: „Dinlăuntrul gheţarului te voi/ privi... La mal/ cuvintele se vor odihni// Înălţase-va Turnul Cuvintelor. Trupul tău/ Va fi arbore înflorit. Dinlăuntrul gheţarului te voi/ Privi până la pulbere..." (s.n.). Instalat în Turnul Cuvintelor, un soi de turn Babel al majestăţii sale, Poetul oficiază atât mistere orfice, cât şi liturghii creştine. Iată şi câteva *fragmente de eternitate*: în cuprinsul primului volum se întâlnesc mai multe bucăţi intitulate „Fragment", cât şi „Poem": „foşnetul foilor clătina întunericul/ prelaţii se rugau în cetate (...) vorbele lor le ascult şi mă înspăimânt/ înălţându-mă într-un cer de adânc".

Dar în cuprinsul volumelor întâlnim şi unele fragmente apăsat expresioniste, menite să le contrabalanseze pe cele senine: „rugăciunea înaltă adâncul/ pe care se vor vinde:/ zahăr, măsline, pudră, oleandru, stambă..."; „sângele lor curge prenatal şi adulter". Însă credem că nu acestea realizează greutatea cărţilor de poezie ale lui Nicolae Panaite, ci pasajele vizionare: acea viziune parabolică, mistico-mitică, semnalată de mai toţi referenţii. Poetul se reinventează de la un volum la altul - *Ziua verde* reprezentând în acest sens vârful piramidei, - al aisbergului.

**Nicolae Panaite, Ziua verde, Ed. Junimea (la 50 de ani), 2019*

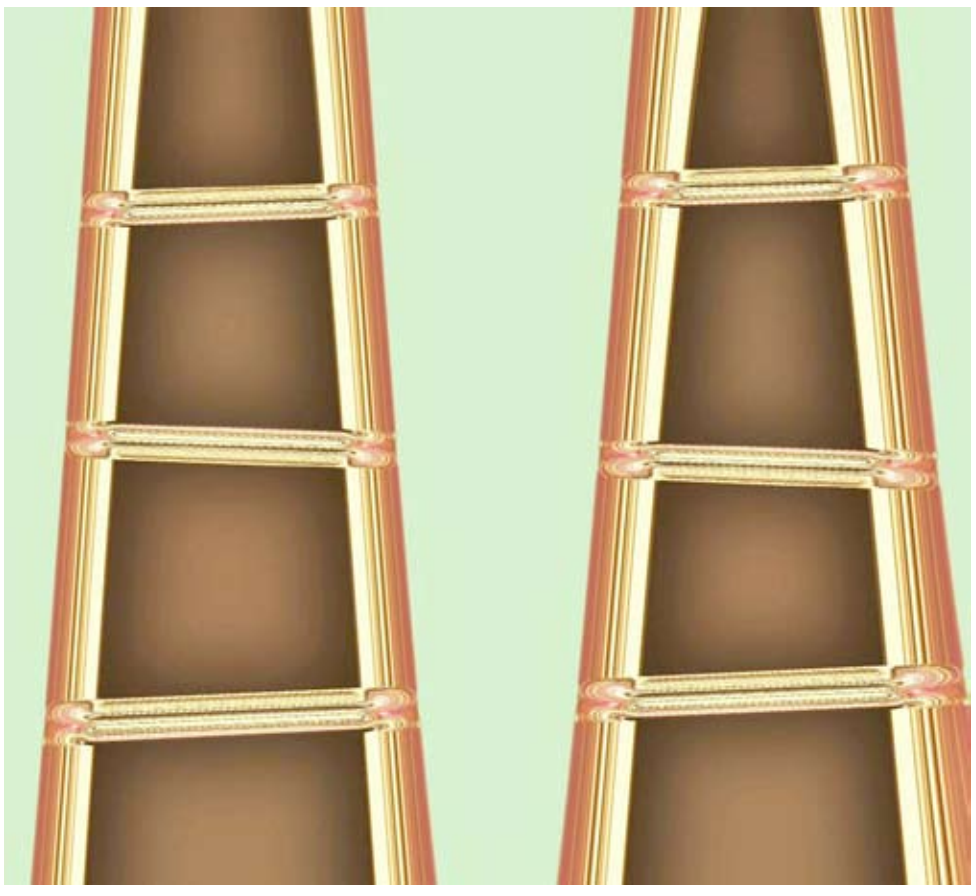

Iunia povestește...

În viața fiecăruia există episoade inubliabile. Ele sunt îndeobște tăinuite sau mărturisite, povestite doar în cercuri intime. În cazul scriitorilor, au un tratament privilegiat: dacă amintirea lor devine obsesivă, indezirabilă, stresantă, artistul (și nu doar scriitorul) simte nevoia s-o exorcizeze prin mijloacele specifice artei sale; dacă, dimpotrivă, e luminoasă, generatoare de nostalgii stenice, va avea parte de evocări, uneori reiterate cu mici variațiuni de-a lungul întregii sale creații. Mi-au fost suscitate aceste observații în cursul lecturii noii cărți a doamnei Monica Pillat, *Dansul memoriei*, apărută la Baroque Books & Arts, în condiții de eleganță tipografică, încât te invită la parafrazarea versului arghezian: *Carte frumoasă, cinste cui te-a editat*. Cartea a devenit astfel *obiect* artistic și grație ilustrației copertei cu o suavă lucrare a pictoriței Maria Pillat-Brateș, bunica autoarei. Amintesc aici acest detaliu și nu, cum se obișnuiește, în finalul comentariului, deoarece, pentru cine cunoaște opera Monicăi Pillat, el vorbește de la sine despre spiritul care animă noua carte. E spiritul de respect și venerație a familiei, percepută ca element de coeziune și armonie, care-și află expresia în diverse ocazii și modalități, deopotrivă în poezie și proză.

De data aceasta în proză. Cartea e structurată în două părți corespunzătoare celor două modalități de întâmpinare a inubliabilului mai sus numite. Ambele sunt, la rândul lor, alcătuite din scurte secvențe, unele cu o alură de sine stătătoare, toate integrate însă aceloraşi intenții: exorcismul prin scrisul defulator și evocarea ca modalitate de meditație și întreținere a tonusului moral. Prima parte, intitulată cât se poate de elocvent *În cușca libertății*, decurge fluent, are și o tramă epică, iar realitatea e travestită ficțional: o fetiță, Iunia, povestește. Numele ei își are rostul său sugerând primăvara, prospețimea, seninătatea, în timp ce povestea ei glisează între oniric, fantasmatic și percepția reală, care e mai curând terifiantă, având ca nucleu epic iradiant percheziția inopinată, urmată de arestarea tatălui, într-o noapte de Bunavestire. Ne aflăm, evident, în anii cei mai duri ai epocii Dej, când familia Brătianu-Pillat a suferit variate forme de represiune ca deținătoare a unui strălucit trecut politic și cultural, precum, de altfel, toate familiile și personalitățile din aceeași categorie de „exploatatori" și „dușmani a poporului". Toată această prigoană, culminând cu arestarea, suferințele și moartea tatălui, Dinu Pillat, n-a putut fi decât profund traumatizantă pentru copila care pe vremea aceea era Monica Pillat. Pentru d-sa amintirea acelui răstimp întunecat a devenit obsesie, pe care acum o exorcizează prin ritualul travestirii în ingenua Iunia.

Cea de a doua parte, reluând titlul unei tulburătoare proze liric-reflexive a autoarei, *Drumul spre Emaus*, din 2002, se desfășoară în registrul evocării realiste, dar nu mai puțin determinante a unor meditații asupra câtorva episoade din cele ce nu pot fi uitate, deoarece au dobândit calitatea de repere existențiale. Sunt întâmplări trăite intens atât în tinerețea dominată de frică, interdicții și existență duplicitară, cât și după 1989, când libertatea de exprimare și mișcare au devenit reale. Mi se pare semnificativ amănuntul că un loc important în meditațiile Monicăi Pillat îl ocupă scrisul ca mod de existență, dar și – nu doar de comunicare – ci și de *comuniune* cu ceilalți, inclusiv cu cei din Nevăzut, cum numește d-sa transcendența care ne învăluie, doar de unii, aleși, percepută ca atare. „Atâta timp cât pun trecutul nostru pe hârtie, vom fi alături ca atunci..." (p. 125). Dar scrisul e și soluția autoprotejării în viitura unor vremuri violente, abrazive, aflate sub semnul teluricului: „Încep să văd, după atâta vreme, că viața mea de până azi a fost cumva una de musafir pe lumea asta și nicidecum nu mi-a trecut prin minte să-mi dau gătelile și haina pe un strai de pelerin. Numai când scriu îmi pare că mă lepăd de zgomotele care îmi bruiază mintea, că mă închid în foaia albă, ca într-o chilie, să mă decantez" (p. 89). Însemnarea aceasta face parte din secvența *Văratec*, una dintre cele mai frumoase ale cărții, în care e evocat locul de refugiu estival al familiei și unde, la diferite vârste, autoarea a găsit întotdeauna mediul reconfortant al intrării în conjuncție cu Nevăzutul și cu natura. Monica Pillat are un foarte pronunțat sentiment al naturii, care e percepută în momente privilegiate, cum cele de la Văratec, ca o veritabilă comuniune cu armonia Creației: „Pe când ședeam pe iarbă, la poalele unei coline, pe nume Filiorul, și ascultam de una singură copacii susurând, am devenit iarbă și vânt. Am fost, deodată, înăuntru și afară, nu eram vie, nu eram nici moartă, mă regăseam în totul și în nimeni" (p. 94). Sunt, desigur, stări difuze, de domeniul inefabilului, care devoalează nu doar predispoziția introspectivă a autoarei, ci și o anumită viziune asupra existenței determinată deopotrivă de coeziunea familială și de o anume propensiune mistică.

Familia e – să zic așa – consubstanțială acestei cărți, chiar și când nu apare explicit, ea fiind permanent prezentă subtextual. Există însă ocazii când evocarea momentelor de intimitate familială se desfășoară într-o proză tipică structurilor poetice, cum este, bunăoară, ceasul de taină când tatăl le citea versuri ale poeților veneraţi: „Prin geamul deschis intră răcoarea toamnei. Pe pervaz, pisica neagră se întinde torcând. Au licărit primele stele. Sub razele lămpii, la birou, tata ne citește din poemele iubite [...] Mama ascultă în fotoliul vișiniu, cu ochii pe jumătate închiși, iar eu, ghemuită în vârful patului, observ cum mobilele se estompează și peisajele, ținute în tablouri, prind să zboare în penumbră" (p. 85). Și episodul se încheie cu relevarea esenței a ceea ce nu a fost uitat, fiind totodată un delicat elogiu adus cărții și lecturii: „Acum, când vocea tatei a tăcut, descopăr că poemele pe care le rostea mă pregăteau anume pentru drum.

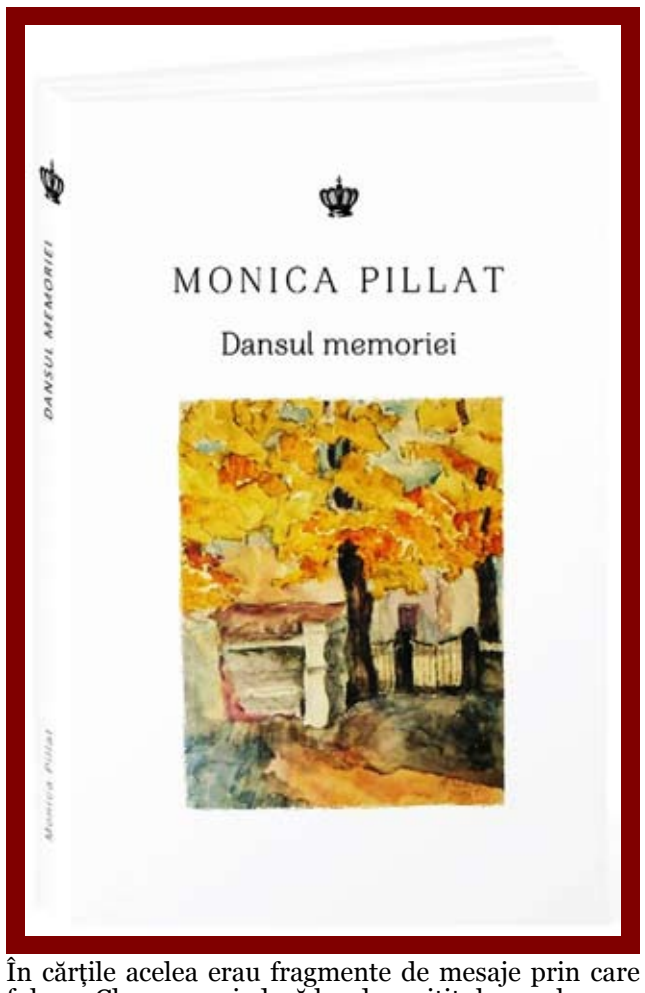

În cărțile acelea erau fragmente de mesaje prin care fulgera Chemarea și, dacă le adun, cititul e ca plecarea pentru pelerin. Reiau lectura în ecou. O iau pe pașii din volume. În fiecare, tata mi-a lăsat un semn: *Cineva a binecuvântat potecile scrise*" (sbl. aut. p. 88). Dar în evocările acestea, apar și personaje pe care dansul memoriei le aduce din alte vremuri, pe care Iunia nu le-a cunoscut și totuși simte pentru ele o enigmatică afecțiune, ce ar putea fi numită și „glasul sângelui": „- Nici n-ai idee cât îi semeni, zâmbi bunica, lipindu-și fruntea de a mea. În fiecare dintre noi se împletesc atâtea ființe, unele vin mai din vechime, iar altele – de mai curând, dar tu-mi aduci aminte cel mai mult de cum era bunicul tău. Îl văd prin tine ca prin geam. Avea același aer visător, trăia pe sfert în realitate, era în larg doar printre cărți și-avea o fantezie debordantă." Și peste toate, zice bunica, a fost și norocos.

„De ce? / - Pentru că a murit la timp. Dac-apuca aceste vremuri, acum era și el la închisoare" (p. 43). Desigur, în evocarea bunicii, se deslușește ca într-un filigran silueta poetului Ion Pillat...

Cartea ca simbol al spiritualității este de asemenea un loc comun al întregii opere a Monicăi Pillat. Ea apare în diverse contexte, dar de cele mai multe ori cu sarcină transtextuală, uneori mitică, putând determina transfigurări sufletești, cutremure sau calmări, precum icoana pentru credincioșii fervenți. Prima parte din *Dansul memoriei* e concepută chiar pe simbolistica unei cărți, un roman misterios, deteriorat, cu pagini lipsă, găsit din întâmplare de Iunia. În jurul lui se conturează volutele tramei epice prin care autoarea de azi își igienizează conștiința obsedată încă de amintirile reziduale ale unei epoci întunecate. Alteori, cartea, ca în lecturile de taină ale tatălui, din intimitatea familiei, devine un fel de rampă de lansare a imaginației, pe care Iunia le simte ca o Chemare – majuscula îi aparține. Iar ea, mai târziu, după deschiderea zărilor, dă într-adevăr curs Chemării, găsind pretutindeni și deslușind de fiecare dată rosturile și mesajele pe care cartea le transmite. Cum se întâmplă în altă secvență memorabilă din acest „dans al memoriei", intitulată Corvallis. Este vorba despre universitatea de pe coasta de vest a SUA, unde Monica Pillat a petrecut trei stagii. Acolo, printre altele, asista la „un curs de religie și filozofie, la care douăzeci și cinci de oameni vin de două ori pe săptămână pentru a-L afla pe Creator în *cărți* (sbl. RC), în prelegeri, în ultimele teorii" (p. 132). Nu știm dacă vizitatoarea a aflat ceva nou în domeniu, pentru că, din toate scrierile sale anterioare, e evident că de prezența Creatorului era conștientă încă din copilărie. Cu siguranță însă, a trecut printr-o experiență de viață care „nu a fost un pelerinaj, ci o plimbare prin muzeul unor teorii" (p. 134), prilej de cunoaștere a unor profesori la care era întotdeauna de remarcat ceva deosebit, precum la Marcus Borg de la Universitatea Statului Oregon: „Ceea ce admir la el este umorul, puterea minții de a rămâne jucăușă chiar când navighează printre gheţarii dogmei sau se apropie de vulcanii în erupție ai speculației" (p. 135). „Gheţarii dogmei", ce sintagmă genialoidă! Sunt personalități memorabile prin competență, originalitate, identitate marcată, însă aflate într-o relație distantă, nu lipsită de o protocolară considerație mutuală, dar rece, astfel încât vizitatoarea, venită dintr-o lume foarte vocală și lipsită de rigoarea relațiilor sociale, are surpriza de a descoperi un anumit tip de singurătate care caracterizează viața acelui campus universitar, de la studenți la profesori. Cel nou venit din alte comunități „vrea să înțeleagă lumea în care a intrat" și se surprinde bântuit de un acut „dor de comunicare" (p.. 137). Ca și autoarea, care descoperă în această lume ciudată cum singurul refugiu în propria intimitate e cartea, cum tot cartea e singura punte accesibilă pentru accesul la comunicare cu Celălalt. Refugiul: „Stau la o masă și mănânc, având alături o carte deschisă. Mănânc și citesc. În sala de mese, toți studenții și câțiva profesori stau astfel. Sunt și mese la care niște asiatici și câțiva negri stau de vorbă pe când își iau prânzul. Uneori văd și cupluri așezate vizavi, mănâncă, citesc sau tac, privindu-se, ca și cum s-ar uita unul la altul din două cărți diferite" (p. 136). În paranteză fie zis, erau ani în care lumea încă nu devenise dependentă de smartphone. Și acum iată și unicul mod de acces la comunicare – tot cartea: „Cu alți profesori, consonanța se atinge în trepte. Comunicarea devine o cursă cu obstacole. Pot ajunge până la unul sau altul, doar dacă îl citesc pe Homer, pe Ellison sau Shakespeare. Între mine și ceilalți se ridică un vraf de cărți, dar fiecare carte e un pas spre cetatea care, altminteri, ar rămâne încuiată [...] Când plec din încăperea pe care am descuiat-o cu o carte, singurătatea devine o stare de a fi împreună pe marginea aceleiași căutări" (p. 139). Dar *starea de a fi împreună* e, și ea, o aspirație care străbate nu doar această carte, ci toate scrierile Monicăi Pillat, iar ea o cunoaște și aici, pe țărmul Pacificului, și o mărturisește, nostalgică, însingurată, aflându-și refugiul în natura care, precum cea de la Văratec, o primește, inspirându-i confesiuni de o mare frumusețe, aflate pe tărâmul delicat al prozei poematice, care nu e la îndemâna oricui și, de atunci, de câte ori se află în fața unor oameni „care se închid impenetrabil în tăcere", are senzația că se află „...în fața caselor din Cornvallis, curate, primenite, ermetic așezate pe străzile perfect tăiate în lung și în lat. Pe aici nu se plimbă nimeni, căci toți au mașini și nimeni nu parcurge spațiul altfel. Doar când și când, un om cu un câine, la orizont. Îmi rămân copacii, florile atât de felurite, foșnetul vântului, câte o veveriță zvâcnind în sus pe câte un trunchi uriaș, norii călătorind fantastic pe cer, iar alteori, muzica ploii" (p.140).

Doamna Monica Pillat e poetă și așa rămâne și în proză. Dar în oricare dintre aceste ipostaze reușește să transmită același mesaj al ingenuității și al iubirii, precum cele ale Iuniei, la urma urmei un mesaj al „stării de a fi împreună", care devine totodată o invitație adresată cititorului de a și gândi împreună.

Monica Pillat, *Dansul memoriei*, București, Baroque Books & Arts, 2020.

Cu prof. univ. dr. MIRCEA LĂZĂRESCU, despre IDEAR și o lansare „ratată”...

Adrian Dinu RACHIERU

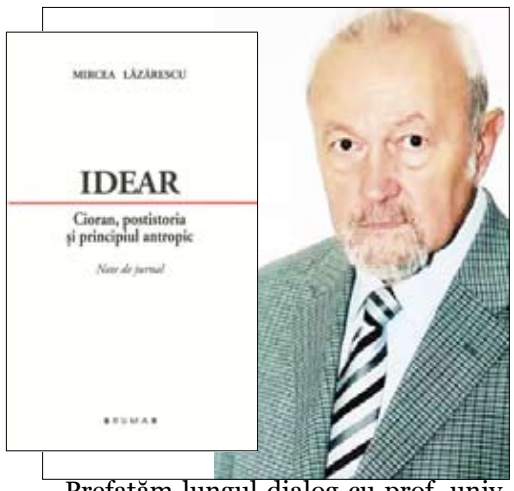

Prefațăm lungul dialog cu prof. univ. dr. Mircea Lăzărescu, faimosul fiu al Lugojului, dialog care va fi găzduit în numerele următoare ale revistei, cu acest mic interviu, prilejuit de apariția IDEAR-ului, proaspăta sa carte, programată pentru o lansare care n-a mai avut loc.

- Ce s-a întâmplat de fapt?

- Cartea **Idear**, după ce a fost tipărită la editura Brumar, a fost planificată pentru lansare pe data de 13 martie 2020, cu ocazia deschiderii Bookfest-ului timișorean, ea urmând să fie prezentată de Prof. univ. dr. C. Ungureanu. Dar, chiar cu câteva zile înainte de eveniment, a apărut decretul de oprire a oricărei întâlniri publice de amploare, din cauza pandemiei. Astfel încât ea a rămas doar pe internet; și, câteva exemplare, la librăria Esotera.

- Știu că după instalarea pandemiei stați mai mult pe la Lugoj. Cine sunteți Dumneavoastră, eminentul psihiatru Mircea Lăzărescu?

- Nu se poate răspunde pe scurt la o întrebare identitară așa de directă. Desigur, pot invoca identitatea socială de a fi condus aproape 30 de ani Clinica Psihiatrică din Timișoara și opinia că, prin cărțile publicate, am adus o oarecare contribuție la problematica generală a psihopatologiei și a antropologiei filosofice. Dar, probabil, identitatea mea se va releva pe parcursul interviului. Pot răspunde însă că sunt lugojan. Lugojul e orașul în care m-am născut și am crescut – deși familia mi se trage de pe Valea Mureșului – așa că aici mă simt „acasă”. Dar casa copilăriei mele e acum a altora. În 2007, când am fost făcut Cetățean de onoare al Lugojului, mai locuia în oraș fratele meu, care apoi a murit. Norocul face să am aici o nepoată din partea soției, la care pot sta confortabil.

- Cum s-a născut IDEAR-ul? O carte despre Cioran, postistorie și principiul antropic, cum aflăm din subtitlu.

- La cumpăna dintre 2019/2020 am selecționat și redactat un grupaj de secvențe din Jurnalul pe care-l țin de mai multă vreme, stimulat fiind de un lung interviu biografic înregistrat, pe care l-am realizat în 2019 cu prof. dr. M. Tolcea. Răscolindu-mi-se astfel amintirile, am adunat sub titlul **Idear. Cioran, postistoria și principiul antropic** notații dintre 2011-2018, perioadă care e atinsă doar rezumativ în menționatul interviu. Deși în acești ani mi s-a sedimentat și viziunea personală asupra psihopatologiei, aceste aspecte nu apar în Idear, selecția concentrându-se pe preocupările mele culturale. E vorba de anii în care m-am preocupat și am publicat câteva cărți despre Cioran, Eliade și Noica; deci, intelectualii români interbelici care au adus o contribuție la conturarea finalului culturii modernității. Faptul se reflectă și în titlu. Căci, Cioran opina că „istoria s-a terminat... și începe postistoria”... De fapt, el adera la punctul de vedere al lui Eliade, care susținea că ideologia istoriei se corelează strâns cu dogmatica religiilor iudeo-creștine. Iar Noica, prin larga sa deschidere asupra devenirii hegeliene – pe care o reformulează ca „devenință” – face loc, în comentariile sale filosofice, uriașelor aporturi aduse de științele contemporane, inclusiv de astrofizică și cosmogeneză; domeniu în care s-a impus si „principiul antropic”. Expresie ce apare, și ea, în titlu.

- În anul 2011, când încep notațiile din *Idear*, erați încă în plină activitate profesională. Ea nu transpare însă în paginile cărții.

- Într-adevăr, iar faptul e deliberat. La începutul celui de al doilea deceniu al sec. XXI eram încă șeful Catedrei de psihiatrie din Timișoara și tocmai publicasem o sinteză monografică a preocupărilor mele profesionale la Editura Academiei Române, intitulată **Bazele psihopatologiei clinice** (2010). Încercam să conturez felul în care psihopatologia se poate reformula, inclusiv ca știință antropologică, la 100 de ani după publicarea celebrei **Psihopatologii generale** de către Jaspers (1913). Căci în ultimul secol nu doar psihanaliza a realizat un întreg parcurs – ce a condus la psihologia relațiilor interpersonale -, ci și-au adus o importantă contribuție fenomenologia și cognitivismul (susținut de „filosofia minții”), astfel încât noul limbaj, cunoștințele și perspectivele de abordare se cereau integrate. Mă preocupau, mai ales, doctrinele de largă respirație ce s-au dezvoltat după 2000, precum cele ale psihopatologiei developmentale și evoluționiste. Dar mi se părea că se impune o mai insistentă implicare în cercetările psihopatologice a specificității psihismului uman.

- În aceeași perioadă ați manifestat un interes aparte față de Cioran și Noica, prelungind și adâncind preocupări mai vechi...

- De personalitatea și opera lui Noica eram atașat încă din anii ’70, din perioada Păltinișului. Iar după 2009, când au început Symposioanele Noica ținute de Institutul de filosofie al Academiei – sub coordonarea regretatului Al. Surdu – am participat constant, inclusiv cu comunicări. Dar încă din perioada Păltinișului am învățat să nu amestec cele două direcții de preocupare (în sensul unui fel de „dedublare a personalității”). De fapt, eu am fost toată viața psihiatru și psihopatolog, preocupările mele intelectuale, inclusiv cele filosofice, fiind secundare. Opera lui Cioran o știam, dar fără a mă preocupa de ea în mod special. Îl cunoșteam și pe Aurel Cioran din Sibiu, fratele eseistului, la care trăgeam de câte ori rămâneam în oraș. Dar la Symposioanele Cioran ce se țineau la Sibiu am ajuns prin intermediul filosofului timișorean Ciprian Vălcan. În 2011 m-am implicat însă în „cazul Cioran” și pentru că vedeam în țară o reacție destul de anemică cu ocazia centenarului nașterii sale; motiv pentru care am scris și publicat cartea **Chin, extaz și nebunie înaltă în secolul XX**. După care, am participat constant la aceste întâlniri. Cam așa a început decada care e reflectată în *Idear*. În care sunt incluse multe alte lucruri si gânduri. Dar concomitent, mi-am continuat preocupările în psihopatologie.

- Să rămânem, pentru moment, la preocupările psihopatologice din această perioadă. Ce ne-ați putea spune, pe scurt, despre ele?

- După cartea monografică de la Editura Academiei, am publicat succesiv două cărți la Editura Polirom din Iași. Una din ele, scrisă în colaborare cu o rezidentă (pe atunci), aparent se concentrează asupra semiologiei psihiatrice. De fapt, în **Psihopatologie descriptivă** încercam o reformulare a acestei simptomatologii, care să nu se limiteze la o perspectivă medical-psihiatrică, ci să permită o firească tranziție spre corespondentul în normalitate a sindroamelor. Faptul pare transparent pentru depresie și anxietate, dar el se poate aplica și la obsesii, conversie, delir sau depersonalizare. În cea de-a doua carte, intitulată **Ce e tulburarea mentală**, reiau ideea sub forma unor conversații și dezbateri dintre câțiva tineri de diverse profesii, punctând cum pot fi înțelese aceste corespondențe în perspectiva evoluționist-culturală. Aș putea da un exemplu care se articulează cu preocupările menționate mai sus. Astfel, Cioran comentează insistent tema plictisului (și îndoielii) din perspectiva filosofic-antropologică. Dar respectivele trăiri se întâlnesc la un moment dat cu cele ce derivă din psihopatologia depersonalizării și obsesiei. În carte dezvolt mai amplu doctrina psihopatologiei evoluționiste, care se impusese deja în plan internațional, subliniind că e necesară o mai insistentă atenție acordată istoriei culturii, pentru a degaja un profil cât mai adecvat psihismului specific uman.

Menționez, în sfârșit, cartea **Psihopatologia psihozelor** ce a apărut tot la Editura Academiei Române (2016), în care aplic în mod explicit psihopatologiei perspectiva evoluționist-culturală, susținută în prezent în plan internațional de câțiva specialiști. De exemplu, lumea nu se miră dacă un credincios se roagă zilnic și merge duminica la biserică. Dar dacă cineva e convins că e alesul special a lui Dumnezeu pentru a distruge diavolul, el exprimă o idee delirantă. Dezvoltările și studiile de specialitate în astfel de sectoare pot sublinia nu doar derivarea, printr-un minus psihopatologic, a bolilor din trăiri normale; ci pot sugera direcții de investigare a specificității umane a psihologiei. Dar după publicarea **Psihopatologiei psihozelor**, m-am hotărât să-mi acord un „an sabatic” și să mă preocup mai adânc de intelectualii menționați. Textele selecționate în **Idear** fac parte din aria acestor preocupări.

- V-ați oferit, așadar, un „an sabatic”. Dar în *Idear* se întâlnesc multe trimiteri la evenimente socio-politice contemporane.

- Într-adevăr, notarea reflexiilor stârnite de astfel de evenimente nu am ocolit-o, din mai multe motive. Pe deoparte, din perspectiva vieții ce am trăit-o, puteam constata fenomene politico-istorice noi, așa cum erau migrația sau atentatele teroriste, Statul Islamic. Faptul de a trăi într-o lume în care oricând, în orice loc, cineva poate începe să tragă în mulțime sau să intre cu mașina în ea, era o mentalitate aparte, chiar din optica unei singure generații. Mai erau și problemele geopolitice care se succedau rapid, în aria postsovietică (războiul din Ucraina și anexarea Crimeii), cresterea economică a Chinei, Brexitul, atentatul din Turcia și ascensiunea lui Erdogan. Dar principalul aspect era pentru mine să privesc toate aceste evenimente din perspectiva lui Cioran, a „post-istoriei”. Mi s-a părut că viziunea lui Eliade asupra suportului „istorismului” în religia iudeo-creștină e realmente interesantă, Cioran dezvoltând-o cu vervă. Am încercat să comentez mai pe larg această problemă în cartea **Gâlceava înțelepților în jurul timpului. Cioran, Eliade, Noica și... Heidegger**, publicată în 2017.

- Să nu uităm de etimologii; faceți, acroșând cititorul, frecvente trimiteri și în această direcție.

- Da, dar nu e vorba doar de etimologii. Am fost profund impresionat de concepția lui Wittgenstein privitoare la „jocurile de limbaj” – fapt pe care l-am comentat mai demult în eseul meu **Despre sărbători, grădini și logos** (2004). Aspectul care m-a tulburat a fost apropierea posibilă a acestei perspective de analizele fenomenologico-lingvistice ale lui Heidegger, fapt pe care l-am avut în vedere în cartea pe care am scris-o în acea perioadă. Comentând pe „cei trei mușchetari” români, pentru a realiza o legătură comprehensivă între ei, am introdus tematica timpului, importantă în dezbaterile filosofice ale epocii lor. Iar eroul acestor dezbateri a fost filosoful Heidegger, motiv pentru care el apare și în titlu. Preocupările lui Noica asupra valențelor filosofice ale rostirii românești se înscriu în acest cadru. De exemplu, m-am întrebat – și l-am întrebat și pe filosof direct, pe vremuri – de ce prima și principala parte a ontologiei sale e intitulată „ființa în lucruri”; Noica s-a eschivat atunci. Când, în 2017, am scris despre ontologia sa eseul **Insuportabila filosofie**, m-am documentat asupra temei și am înțeles ce complicată și profundă e problema (respectivele preocupări apar în *Idear*). Dar interpretarea lui Heidegger asupra limbajului e deosebit de adâncă (mai ales în descifrările făcute de Gadamer, pe care le menționez deasemenea în *Idear*) deoarece filosoful german vorbește despre „limbă ca și gazdă a ființei!”. Iar faptul ne trimite, vrem, nu vrem, la perspectiva evoluționist-culturală, în care limbajul narativ critic al lui *homo sapiens* devine, de la un moment dat, capabil de a opera cu entități fictive (ceea ce s-ar fi produs în urmă cu 70.000 de ani). Apare astfel o neașteptată punte între filosofia analitică, fenomenologia existențialistă și antropologia evoluționist-culturală. Temă care m-a fascinat, mărturisesc.

- În *Idear* sunt, de la un moment dat, și notații privitoare la cosmogeneză, atât în interpretări mitico-istorice, cât și din perspectiva științei actuale...

- Acesta este un alt aspect care m-a preocupat mult în „perioada idearului”. Posibilitatea existenței unor ființe raționale în cosmos a fost dedusă de mult de către ontoteologia creștină, speculativ, în marginea atotputerniciei lui Dumnezeu. După Renaștere, înțelegerea spațiului cosmic ca infinit a lărgit această perspectivă. Și ea a fost reactivată de cosmogonia actuală, după doctrina vidului cuantic și singularitatea Big Bang-ului. Așa a apărut argumentul principiului antropic; care, fiind unul de fizică cosmogonică, întâlnește totuși filosofia tradițională, a lui Kant și Hegel. Cum Noica paria pe un Hegel al postmodernității, viziunea sa asupra „devenirii”, deși pare a deriva dintr-un neoplatonism speculativ profund, se articulează extraordinar cu doctrina vidului cuantic și a principiului antropic. Am constatat aceste lucruri studiind cu atenție dezvoltările ontologico-epistemologice realizate de I. Pârvu. De aceea, am introdus în titlu și această sintagmă. Pe scurt, *Idearul* rezumă atât fațetele unor zile trăite în modul cel mai firesc, cât și teorii și doctrine deosebite care m-au preocupat în toată această perioadă.

- Domnule profesor, punem punct acestei prime „întâlniri”. Cu fireștile mulțumiri. Nu fără a subscrie unei observații pe care o făcea Cornel Ungureanu, bănățeanul care „știe tot”. Prestigiosul critic nota că „în Timișoara culturală, Mircea Lăzărescu face parte dintre întemeietori”, fiind alături, uneori în „dialog fericit”, cu cei mari. Dar despre asta, vom tot vorbi...

Virgil DIACONU

De la dogma iudaică a țapului ispășitor la dogma creștină a mântuirii

Deşi problematica (dogma) mântuirii acoperă, parţial, mai multe cărţi din Biblie, ea este prezentă şi dezvoltată mai cu seamă în Noul Testament creştin, care se concentrează asupra lui Isus Hristos şi a mântuirii aduse de el, în calitatea sa specială de om-Dumnezeu.

Dogma mântuirii este însă prefigurată de o mare sărbătoare evreiască, numită „Ziua Ispăşirii" (Yom Kippur), zi în care poporul evreu considera că se eliberează de păcatele comise peste an prin aruncarea acestora asupra a doi ţapi: a unui „ţap de jertfă pentru păcatele poporului" (*Leviticul* 16, 15), jertfit în numele Domnului, şi a unui ţap dedicat lui Azazel.

Eliberarea de păcate şi de fărădelegi a omului, care se face prin aruncarea acestora şi a vinei *cuiva* asupra *altcuiva*, ce constituie mecanismul magic al Dogmei mântuirii, era aşadar o practică arhaică existentă cu mult înaintea lui Isus, încă din vremea lui Moise, prezentă în cărţile *Numerii* (29, 9), *Ieşirea* (30, 10) şi *Leviticul* (16, 5-31).

Ritualul, ce trebuia săvârşit în cadrul acestei sărbători a ispăşirii asupra ţapului dedicat lui Azazel, ne este comunicat chiar de către Domnul Iahve:

„Îşi va pune Aaron mâinile sale pe capul ţapului celui viu şi va mărturisi asupra lui toate nelegiuirile fiilor lui Israel, toate nedreptăţile lor şi toate păcatele lor; şi, punându-le pe acestea pe capul ţapului, îl va trimite cu un om anumit în pustie. Şi va duce ţapul cu sine toate nelegiuirile lor în pământ neumblat şi omul va da drumul ţapului în pustie" (*Leviticul* 16, 21-22).

Preotul Aaron, fratele lui Moise, punea ţapul dedicat lui Azazel „viu înaintea Domnului, ca să săvârşească asupra lui curăţirea şi să-i dea drumul în pustie pentru ispăşire, ca să ducă acela cu sine nelegiuirile lor în pământ neumblat" (*Leviticul* 16, 10).

Aşadar, ţapul, care purta păcatele întregului popor Israel, era dus din cetate în pustiu, ca să moară acolo cu păcate cu tot. Acesta este „ţapul ispăşitor", care îi elibera/mântuia pe evrei de toate păcatele lor. Se vede astfel că, în plan mistic, dogmatic, sărbătoarea numită „Ziua Ispăşirii" (Yom Kippur) care se continuă şi după anul 70 d.H., este asemănătoare cu *Dogma mântuirii*, teoretizată îndeosebi în cele patru mari evanghelii şi în cele 14 epistole ale Apostolului Pavel, din Noul Testament.

Prin această practică sau *Dogmă a ispăşirii*, Dumnezeu recunoaşte păcatele lui Israel, socoteşte că poporul poate scăpa de păcate şi fărădelegi printr-un anumit ritual şi, în consecinţă, instruieşte în amănunt preotul, în aproape tot capitolul 16 al *Leviticului*, cum anume poate să scape el poporul Israel de fărădelegile şi păcatele sale, aruncându-le asupra unui ţap nevinovat şi omorându-l pe acesta, prin abandonarea în pustiu.

În acest fel, *Dogma ispăşirii* nu îi responsabilizează în niciun fel pe păcătoşi, deci pe cei care ar fi trebuit să răspundă pentru păcatele lor, ci pe ţapii ispăşitori...

Atât ţapul din vremea lui Moise, cât şi Isus, mai târziu, ambii nevinovaţi, nu sunt sacrificaţi pentru păcatele *lor*, ci pentru păcatele *altcuiva* – ale aceluiaşi popor păcătos Israel –, ca şi cum în plan mistic-simbolic, poporul evreu ar prefera să se cureţe de păcate prin moartea celor nevinovaţi.

Iată cuvântul-lege lăsat de Dumnezeu (Iahve) lui Moise, cu privire la „Ziua Ispăşirii": „(...) în ziua aceasta [„Ziua Ispăşirii"] vi se face curăţire, ca să fiţi curaţi de toate păcatele voastre, înaintea Domnului, şi curaţi veţi fi. Aceasta e cea mai mare zi de odihnă pentru voi şi să smeriţi sufletele voastre prin post. Aceasta este lege veşnică" (*Leviticul* 16, 30-31).

Aşadar, Domnul ştie prea bine că poporul Său este plin de păcate şi, pentru că sfinţenia Sa are nevoie de un popor curat moral, El rânduieşte prin voinţa şi puterea Sa, anual, „Ziua Ispăşirii" (Yom Kippur), şi îi asigură pe păcătoşii evrei că ei vor fi curăţiţi de păcate: „şi curaţi veţi fi." Mai târziu, în vremea lui Isus, Dumnezeu ar fi putut spune: „şi mântuiţi veţi fi!"

În *Numerii* (29, 9) Dumnezeu afirmă că ţapul adus ca jertfă pentru păcat este „spre curăţirea voastră", în *Ieşirea* (30, 10) se spune că „Jertfa de curăţire cea pentru păcat (...) este marea sfinţenie înaintea Domnului", în *Leviticul* (16, 31) Domnul afirmă că „Ziua Ispăşirii" este „lege veşnică", iar într-un alt pasaj din *Leviticul* (23, 29-30) Dumnezeu ne avertizează că „Tot sufletul care nu va posti în ziua aceea se va stârpi din poporul său; şi tot sufletul care va lucra în ziua aceea îl voi stârpi din mijlocul poporului său."

Din toate acestea vom reţine (1) importanţa deosebită pe care o are în faţa lui Dumnezeu curăţirea de păcate a poporului Israel, (2) înţelegerea acestei curăţiri de păcate ca fiind „marea sfinţenie înaintea Domnului", şi (3) faptul că nerespectarea acestei curăţiri anuale şi a sfinţeniei care se dobândeşte astfel este pedepsită de către Dumnezeu prin stârpirea „din mijlocul poporului" a celor neascultători. Curăţirea anuală de păcate este aşadar obligatorie...

Tot atât de importantă, ba chiar de o mai mare amplitudine şi de un mai mare impact va fi *Dogma mântuirii* prin sacrificarea lui Hristos.

„Ziua Ispăşirii", a curăţirii de păcate sau *Dogma ispăşirii de păcate* prin sacrificarea ţapului, din Vechiul Testament, este înlocuită tot mai mult, în vremea Noului Testament, cu *Dogma mântuirii* prin sacrificarea lui Isus. De altfel, înlocuirea este determinată atât de faptul că dogmele se aseamănă prin principiul mistic al transmiterii păcatelor de la păcătoşi, fie că păcatele sunt direcţionate spre ţap, fie spre Isus, cât şi de faptul că Isus oferă prin el însuşi o autoritate sporită *Dogmei mântuirii*. În cazul noii dogme a mântuirii, textele sacre spun că Isus *ridică* sau *poartă* păcatele păcătoşilor şi că prin eliberare de păcate omul mântuit intră în comuniune cu Dumnezeu.

Apostolul Pavel - o comparaţie între „Ziua Ispăşirii" şi mântuirea prin sacrificarea lui Isus Hristos

Sfântul Apostol Pavel, care este cel mai important teolog al mântuirii din vremea sa, este autorul unui text care vorbeşte atât despre „Ziua Ispăşirii", cât şi despre mântuirea păcătoşilor prin jertfa lui Isus. Iată ce spune el: „legea (...) nu poate niciodată – cu aceleaşi jertfe aduse neîncetat în fiecare an [de „Ziua Ispăşirii"] – să facă desăvârşiţi [să mântuie] pe cei care se apropie" de aceste jertfe, „pentru că este cu neputinţă ca sângele de tauri şi de ţapi [jertfiţi în „Ziua Ispăşirii"] să înlăture păcatele [păcătoşilor care vor să se mântuiască]".

Nici jertfele aduse de preoţi, „niciodată nu pot să înlăture păcatele", pe când „acesta [Isus] dimpotrivă, aducând o singură jertfă pentru păcate [propria răstignire], a şezut în vecii vecilor la dreapta lui Dumnezeu" şi „printr-o singură jertfă adusă a dus la desăvârşire [mântuire] pe cei care se sfinţesc." (*Epistola către Evrei* 10, 1, 4, 11, 13-14, p.m.).

Apostolul Pavel afirmă, aşadar, că legea lui Moise, prin care aici înţelegem „Ziua Ispăşirii", este incapabilă să îi desăvârşească, deci să îi mântuie pe păcătoşi. Nici „sângele de tauri şi de ţapi [jertfiţi în „Ziua Ispăşirii"]" nu au capacitatea „să înlăture păcatele [păcătoşilor care vor să se mântuiască]"; nici jertfele aduse de preoţi, „niciodată nu pot să înlăture păcatele", ci numai Isus, care, „printr-o singură jertfă adusă [propria jertfă pe cruce] a dus la desăvârşire [mântuire] pe cei care se sfinţesc." (*Epistola către Evrei* 10, 1, 4, 11, 13-14, p.m.).

Atitudinea Apostolului Pavel este în mod decis critică, pentru că el neagă eficienţa mistică a practicilor vechi din „Ziua Ispăşirii", în favoarea *noii* dogme a mântuirii prin jertfirea lui Hristos. „Aducând o singură jertfă pentru păcate [propria răstignire]", Isus şi-a dobândit dreptul de a sta „în vecii vecilor la dreapta lui Dumnezeu".

„Ziua Ispăşirii" apare astfel ca fiind depăşită dogmatic, pentru că Isus Hristos, noul instrument al mântuirii, este, ca instrument sau mediator divin, înmiit mai puternic. Aşadar, în epoca Noului Testament, care la evrei era plină de spiritul lui Hristos, „Ziua Ispăşirii" este *înlocuită* de creştini cu *Dogma mântuirii* prin sacrificarea pe cruce a lui Isus, iar legitimitatea noii dogme este apărată discret chiar de către Apostolul Pavel. Şi trebuie observat că apărarea *Dogmei mântuirii* contribuie chiar la consolidarea noii religii creştine.

* * *

Faţă de eliberarea de păcate prin sacrificarea unui ţap, mântuirea prin sacrificarea lui Isus este mai greu de acceptat de către omul raţional, din cauza faptului că cel sacrificat pentru mulţimea păcatelor noastre este un om, omul-Dumnezeu Isus, care nu are niciun păcat ce ar putea să îndreptăţească răstignirea. Neavând niciun păcat, omului raţional i se pare nedrept ca Isus să răspundă cu moartea *sa* pentru păcatele *altora*.

Prin învăţătura sa, Isus ne îndeamnă să ne iubim semenii şi să facem binele; el ne iubeşte, iar noi îl omorâm sau acceptăm răstignirea lui, socotind că ea ne salvează pe noi, păcătoşii, de toate păcatele. Mai este vreo religie care să îşi omoare liderul spiritual şi care să îşi considere credincioşii mântuiţi chiar în urma răstignirii acestuia?

Dar să ne gândim o clipă şi la păcătoşi, printre care îi putem număra şi pe bolşevicii, maoiştii, naziştii, care au omorât prin împuşcare sau gazare sute de mii sau chiar milioane de oameni... Toţi aceştia sunt judecaţi de *două* instanţe diferite şi opuse prin deciziile lor: de o justiţie umană, raţională, faţă de care ei răspund pentru faptele lor, şi de o justiţie divină, justiţia mântuirii, care îi iartă şi eliberează de toate păcatele, indiferent de gravitatea lor. Cele două justiţii sunt atât de diferite, judecăţile lor sunt atât de contradictorii... Vor avea păcătoşii libertatea sau posibilitatea de a se sustrage justiţiei omeneşti, motivând că ei sunt deja iertaţi, deci mântuiţi, prin sacrificarea lui Isus?...

Albert V. Cătănuș

Tatăl nostru

A luat de două ori medalia de aur la olimpiadă
Una dintre medalii a dat-o pe stradă unui copil şchiop
Să o topească ca să îşi cumpere un cărucior
Tatăl nostru a apărut mereu în ziare
Chiar şi la Londra
Au scris gazetarii englezi cum a trecut înot
Canalul Mânecii deşi avea o mână ruptă
Tatăl nostru este un erou
A luptat la Stalingrad
Un general cu pieptul plin de decoraţii ne-a adus acasă
O medalie de onoare frumos ornată cu cu două spade
Tatăl nostru a fost întotdeauna cel mai viteaz
Până şi Alexandru Macedon l-a chemat la petrecerile lui
Pentru a-l cunoaşte mai bine
Şi i-a dăruit chiar scutul său pe care e încrustat un pui de dragon
Tatăl nostru este atât de celebru
Încât primii oameni care au plecat pe Lună
L-au sunat din naveta lor spaţială şi au vorbit cu el câteva ceasuri bune
Tatăl nostru a fost mereu prieten cu toţi
Cu Budha, cu Mahomed, cu Iisus şi cu Moise, cu Darwin, cu da Vinci
Cu o memorie fenomenală, ştia pe de rost Biblia şi Coranul
Toate istoriile lui Herodot
Ba chiar ne-a explicat cu lux de amănunte cum au construit
Faraonii piramidele lor
Tatălui nostru nu i-a fost frică niciodată de nimic
Uneori seara la culcare ne spunea
Frica este sora mai mică a morţii, copiii mei
Iar dimineaţa ne dăruia fiecăruia câte un pui de dragon
Mare cât o inimă
Dar într-o zi de vară
Când prin faţa casei noastre au trecut zeci de mii de oameni
Îmbrăcaţi în negru am ştiut
Tatăl nostru a plecat departe
Iar singura lui moştenire a fost o rugăciune frumoasă
Pe care o rostim cu toţii de fiecare dată când avem nevoie de El
Ca pe un scut încrustat cu un dragon

Cum funcţionează iubirea

El fără să ducă lipsă de cer îşi usucă armele pe balcon la vedere
Fără teamă că ar putea greşi vreodată vreo ecuaţie
Prieten cu toţii apostolii chiar şi cu Iuda
De la care se împrumută uneori pentru a juca la ruletă 30 de bani de argint
Ea proprietara unui magazin de zâmbete
Scrie în metrou poezii nu crede în apocalipsă
Prietenul ei cel mai bun este un domn cu aripi
Care lucrează noaptea la un roman de dragoste
El şi Ea păşesc încontinuu unul spre celălalt
Pentru că moartea le-a dăruit o busolă
Care le indică mereu prezenţa ceiluilalt chiar şi acolo unde luminii îi este frică

Alte abisuri umane

Apariţia celui de-al cincilea roman al Dorei Pavel, *Bastian* (Iaşi, Ed. Polirom, 2020, 232 p.), după *Agata murind* (2003; 2004; 2014), *Captivul* (2006; ediţia revăzută: 2017), *Pudră* (2010), *Do not cross* (2013), fizează şi mai bine evoluţia unei romanciere de maturitate, care şi-a investit anii de început ai carierei literare în poezie. Într-un anume fel, prin cazurile-limită şi prin dezbaterea etică pe seama unor ambiguităţi de destin, romanciera şi-a asigurat un loc numai al ei în dezvoltările beletristice din proza contemporană românească postcomunistă. Se recunoaşte aici, într-un anume sens, impactul pe care l-au putut avea asupra autoarei romane precum *În absenţa stăpânilor*, *Îngerul de gips* ori *Drumul la zid* ale lui Nicolae Breban. Şi acolo, marile semne de întrebare iscate în mintea şi în sufletul protagoniştilor se legau nu de evoluţiile din lumea exterioară, ci în raport cu necesitatea unor opţiuni existenţiale cruciale.

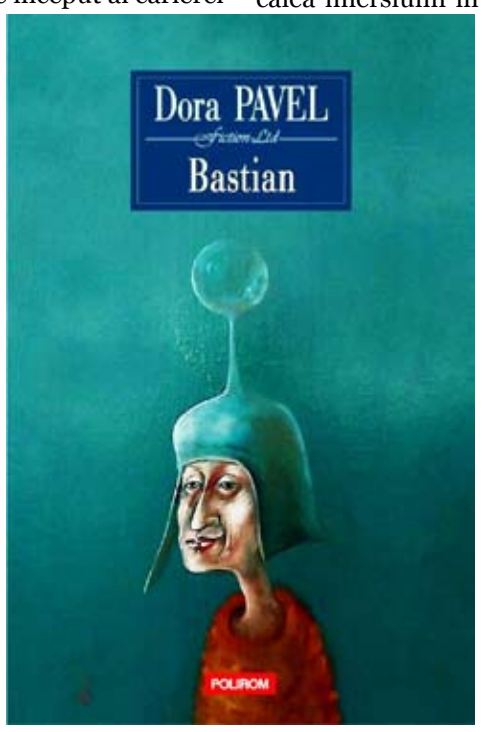

În *Bastian* personajele sunt puţine, stilul are transparenţă, acţiunea – să o numim aşa, deşi e mai mult naraţiune decât acţiune – e dezbatere morală într-o curgere curată, clară, dar niciodată simplistă. Şi încă o precizare: dezbatere morală, nu ilustrare tezistă a unor principii etice, nu moralism grosier. Mai mult ca în romanele anterioare, o anume transparenţă, un soi de acurateţe stilistică şi mai precizată ţâşneşte în ochiul cititorului, oferindu-i plăcerea unui soi de iluzie hiperrealist. O asemenea grijă este justificată nu doar de formaţia filologică a autoarei, ci şi de precedenţa operelor literare în care realităţile tulburi se cuveneau cât mai minuţios surprinse (*Castelul* şi *Procesul* lui Kafka, *Omul fără însuşiri* de Musil, *Doctor Faustus* al lui Thomas Mann, *Ulise* de Joyce).

Ea se dovedeşte binevenită în proza noastră, unde multă vreme bolboroseala de inspiraţie faulkneriană a părut să facă ravagii.

Formula este cea ştiută, un gotic târziu cu răsfrângeri de roman postpsihologic (nu e, propriu-zis, analiză psihologică) şi postnaturalist (nu interesează propriu-zis patologia). E mai aproape de modul spovedaniei lui Stavroghin şi, iarăşi, de confesiunea din *Căderea* lui Camus, mi se pare.

Este Bastian vinovat de crima de care se autoacuză sau nu? Desigur, nu îi revine comentatorului datoria de a dezvălui evoluţiile din interiorul naraţiunii. Mai degrabă el se poate simţi chemat să comenteze aşezarea acestui roman în raport cu celelalte scrise de Dora Pavel şi aşezarea şirului romanelor acesteia în interiorul unei literaturi române care, de treizeci de ani încoace, se dezvoltă fără oprelişti formale, nealterându-şi conţinuturile propuse de autori.

De fapt, toate cele cinci romane ale Dorei Pavel circumscriu un teritoriu tot mai sesizabil amprentat de anumite caracteristici ale scrisului autoarei. Ele vin cumva din filoane foarte îndepărtate, romantice, având în nucleul lor incandescent câte ceva important din proza lui E.A. Poe, din R.L. Stevenson (*Straniul caz al doctorului Jekyll şi al domnului Hyde*) şi Mary Shelley (*Frankenstein*). Pe de altă parte, fiind romane post-Kafka şi post-Camus, ba chiar şi post-Heinrich Böll, nu sunt psihanalitice.

Romanul psihanalitic românesc e *Ciuleandra*. Aici se merge spre o rădăcină ambiguă a existenţei, unde anumite particularisme identitare sociale – a fi gay (*Do not cross*) sau trezit din morţi (*Pudră*) – nu mai sunt o chestiune de psihologie a adâncurilor, nici un caz individual, exotic sau marginal, ci o ipostază ţinând de reprezentările condiţiei umane. De fiecare dată protagonistul încarnează o posibilitate sau o situaţie arhetipală, o auroră sau un asfinţit, o limită ambiguă, cel mai adeseori. Cu toate acestea, nu este vorba nici de roman existenţialist, necontinuând nici abordările de tip Sartre sau Camus (cu ultimul asocierea o făceam ca tratament stilistic în acest recent roman).

În pofida numeroaselor particularităţi ce conferă originalitate scrisului romanesc al autoarei, aceasta se înscrie, prin fascinaţia faţă de problematica morală şi prin preeminenţa meditaţiei în raport cu factologia brută, în şirul prozatorilor transilvăneni. Pe de altă parte, un anume tragism al schiţelor de situaţii – nu intrigi, în interiorul romanelor Dorei Pavel nu se derulează conflicte între personaje, ele se ascut şi, eventual, se rezolvă în interiorul protagoniştilor, atmosfera lor crepusculară uneori, apăsarea perpetuează, în cadrul altor puneri în scenă, un tip de derulare epică familiar universului cultural românesc datorită patrulaterului de mari balade anonime ce stau la baza conştiinţei identitare şi literare româneşti: *Miorița*, *Meşterul Manole*, *Soarele şi Luna* şi *Voichiţa*. Aparent, suntem departe de lumile arhaice şi simbolice ale eposului popular în proza Dorei Pavel. Scenografia, timpul romanului, identităţile personajului central sunt altele. Şi totuşi: oare nu cumva ieşirea din cotidian prin retragere în universul fantasmatic şi dilematic personal este tot o părăsire a „istoriei", a timpului comun, obişnuit? Oare alegerile protagonistului din *Bastian* nu au nimic de a face cu cele ale Meşterului Manole, ziditorul propriei soţii, sau ale ciobănaşului mioritic trăind sub fantasma unei morţi iminente?

Migrarea personajului, fără a-şi fi propus cineva asta cu necesitate, dinspre individual spre arhetipal, pe calea imersiunii în lumea propriilor angoase, ţine de formula romanului psihologic?

Nu cine ştie cât, chiar dacă drumul acestei imersiuni rămâne unul al subiectivităţii interiorizate laborioase. Unde se încheie opera psihanalistului C. G. Jung şi unde începe cea a pasionatului de alchimie, a orientalistului, a antropologului, a filosofului, a magicianului C. G. Jung?

Dacă s-ar putea răspunde acestei ultime întrebări, s-ar şti mai bine ce fel de roman „psihanalitic" scrie Dora Pavel.

În orice caz, *Bastian* şi celelalte produse literare din lanţul romanesc al autoarei clujene duc departe problematica explorărilor autoscopice, pasiunea pentru cazuri-limită confruntate cu dileme morale adânci, care le periclitează existenţa. Ele se dezvoltă sub semnul lui Oedip adus de împrejurări în faţa Sfinxului, sub semnul lui Ulise ipostaziat în Nimeni şi răspunzându-i cu tâlc ciclopului Polifem. Este o literatură a interogaţiilor de frontieră, a unei ambiguităţi de la „marginile" condiţiei umane, unde se plămădeşte şi se redefineşte mereu umanitatea omului supusă testării de împrejurări tensionale.

S-ar putea ca prin miză, stil şi sugestiile colaterale *Bastian* să fie cel mai bun dintre romanele Dorei Pavel.

Irespirabilul

O poetă frisonată de muză încă din copilărie este Camelia Iuliana Radu, născută la Brăila şi locuitoare a Ploieştiului, care într-un număr rezonabil de ani a publicat cu asiduitate circa douăzeci de volume de versuri, mari şi mici, înregistrând un parcurs redutabil. Fibra poetică e capricioasă şi, în timp ce pe unii îi susţine în permanenţă – exemplul cel mai cunoscut rămâne, probabil, în acest sens, Adrian Păunescu –, pe alţii îi lasă să o acceseze parcimonios (George Bacovia e un caz faimos).

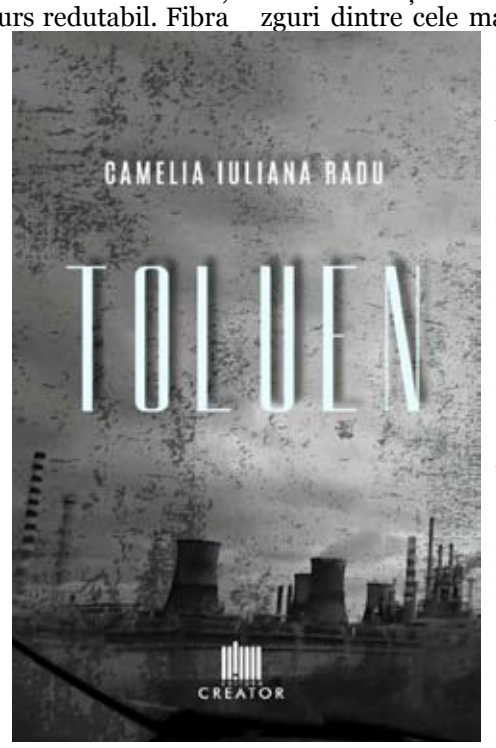

În mod clar, poeta din pădurea de rafinării aparţine genului abundent în inspiraţie şi producţie lirică, iar asta nu poate fi decât salutar, întrucât cantitatea produce calitate, iar rafinarea şi reconfigurarea versului profită de posibilitatea frecventă de a se intra în comunicare cu publicul specializat ori cel general. Ceea ce spun este că proliferarea poeziei unei autoare este semnul unei vitalităţi creatoare de excepţie, iar Camelia Iuliana Radu are parte de acest dar.

Cel mai recent volum, *Toluen*, este un protest nedisimulat, aspru şi negru pe cerul gurii. El îmbină – într-o manieră maiakovskiană – atitudinea civică tranşantă cu înclinaţia către vers. Genul a cunoscut o glorie oficială câtă vreme a fost asociat cu Partidul Unic prin Beniuc, Păunescu, George Ţărnea şi alţi ostaşi în slujba forţei politice absolute a clipei, dar s-a mai efasat ulterior la poeţii noştri, din motive de pierdere a entuziasmului. Cum poate arăta el în democraţie, când poezia patriotică ia chipul protestului, se vede în *Toluen*.

Titlul evocă o „hidrocarbură aromatică lichidă, incoloră, inflamabilă, din seria benzenului, extrasă din gazele de cocserie şi din gudroanele cărbunilor de pământ şi folosită la prepararea unor coloranţi, a unor medicamente etc.", de fapt – în scenografia volumului – un material inflamabil, toxic şi chiar exploziv.

Toluenul poetei are însă o particularitate: el a înlocuit, în spaţiul simbolic al geografiei sale lirice, atmosfera respirabilă de odinioară a Ploieştiului, meccă, în trecut, a industriei petroliere româneşti în proporţii care nu afectau, totuşi, radical calitatea respiraţiei şi a traiului. Acum, deşi parte din resurse a fost compromisă prin abuzul german din al Doilea Război Mondial, înlocuit curând cu celălalt abuz, al despăgubirilor de război plătite la Răsărit, aerul nu s-a purificat; ba chiar dimpotrivă. Exploatarea obstinată a zăcămintelor a transformat peisajul citadin într-un echivalent al Iadului, declanşând inspiraţia infernală a condeierei şi evocând fervoarea rimbaldiană sau lautréamontiană a „poeziei blestemate".

Să fim drepţi şi să socotim: avem tragediene în poezia contemporană, avem mari plângeri ale condiţiei umane, dar până acum nu aveam o „pogorâre în Infern". Anotimpul blestemat evocat în *Toluen* pleacă dintr-o secvenţă foarte clar şi realist circumscrisă, Ploieştiul actual, dar ajunge într-un dublet condamnat al acestuia, într-un loc terifiant al memoriei, suferinţei şi zbaterii, căci „noi nu trăim în tragedia antică/ noi trăim în tragedia urbană/ suntem/ actori cu strigătul/ suspendat". Datorită acestei radiografieri, scanări sau citiri astrale a experienţei ploieştene, Camelia Iuliana Radu ajunge la personificări dedublante, la puneri în abis de genul: „un oraş este un/ om îmbrăcat în alt om/ un nebun captiv în nebunia altuia/ în care alt nebun se simte captiv// un om este/ un oraş îmbrăcat în alt oraş/ un bolnav captiv în boala altuia" (*arhitecturi contemporane*, p. 92). Pentru vocea lirică – o voce de Hecubă – a venit vremea „să plângem/ împreună timpul/ în care am uitat/ cine suntem". Apar prin peisajul obturat de ceţuri otrăvite personaje-călău care beneficiază de tratamente pe măsură: „familia ei/ lipită de un tanc plin cu ţiţei/ se joacă de-a noxa în aer/ dar ea îşi strecoară prin vene salariul/ şi toarnă/ ideologie prin telefon/ repetată ca pe o mantră" (p. 52).

Accentele de critică socială sunt acute, ca în acest portret din *Capriciile* lui Goya: „bătrâna nu mai ţine la băutură/ a uitat să îşi pună colierul de platină/ pe gâtul zbârcit/ şi proteza/ în gură/ dar molfăie cuvinte din anii 50// sovrom sovrom dăm petrol la mama rusie/ niet babă nebună e spaţiu ue/ unde te crezi/ şto şto// galben de sulf/ galben de hepatită/ lacrimi negre pe obrajii oraşului/ ne vorbesc într-o limbă străină" (*kakaia problema*, p. 80). Nu lipsesc nici profeţiile: „cei mulţi şi tăcuţi/ vor săruta gura copiilor cu dragostea lor/ ştergându-le poftele cu genunchii" ori notaţiile frugale, dar pline de înţeles: „ce parc frumos/ ce parc frumos/ fără copaci".

Desigur, noxele, poluarea, protestul ecologic sunt exact ceea ce par, dar devin prin aprofundare şi recurenţă şi metafore ale unei seismografii sufleteşti. O umoare crudă, profund negativă, vecină cu disperarea de tip cioranian se dezvăluie pagină după pagină şi de la un moment încolo ajungi să te întrebi de nu cumva toate aceste nume de locuri recognoscibile în geografia urbană a Ploieştiului sunt doar marcaje menite să distragă atenţia de la adevăratul fond al problemei. Din acest punct de vedere, *Toluen* este cartea unei sufocări permanente, a unui strigăt grav şi continuu, al unei cromatici monocorde şi înnebunitoare. Citind volumul, ipoteza speranţei trebuie eliminată dintru început. Aici se trăieşte ca-n moarte, greu, năpăstuit, printre zguri dintre cele mai felurite. În Ploieştiul freneticei scrijelitoare de versuri nu suntem prea departe nici de provincia ploioasă şi încremenită a lui Bacovia, deşi orice filiaţie în acest sens pare contrazisă de evidenţe. Expresionism şi depresie, furie şi nevroză, de la Trakl cu mierlele lui până la Gottfried Benn şi Paul Celan, drumuri intersectate trec, pentru o clipă şi prin acest *Sin City* românesc actual.

Avem acum, graţie Cameliei Iuliana Radu, un Infern al nostru, localizabil pe harta naţională. Rămâne întrebarea dacă, luându-se în serios şi făcând un pas înainte, autoarea va îndrăzni să ofere poeziei româneşti actuale şi un Purgatoriu. Şi dacă şi acest posibil mod de înaintare în propriile meandre se va petrece, va avea oare puterea de a descoperi şi un Paradis, pentru a întregi dialogul posibil cu Dante? Ţinând seama de spectrul larg al propriilor desfăşurări, nu m-ar mira ca un parcurs triunghiular de felul celui sugerat aici să aibă, în anii ce vin, loc. Dar tot aşa nu m-ar mira nici dacă, sedusă de propriile tânguiri grave, poeta ar continua în registrul grav şi profund, de tragediană cu certă vocaţie.

Toluen îmi apare ca o expresie a maturităţii de creaţie survenită într-un îndelungat şi febril parcurs liric, pe care vârsta omului care l-a împlinit nu îl anunţa. Poate că în poezie decantările survin imprevizibil, împingând-o pe fata legată de stâlpul corăbiei fără mateloţi pe mări nebănuite unde o aşteaptă revelaţii...

Heralzi prin vremi

Livia FUMURESCU

Citind cartea de curând apărută, *Heraldice. În lumea cărţilor lui Radu Ciobanu,* de Mioara Bahna (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2020), pe a cărei copertă se profilează estompat portretul luminos al scriitorului, m-a bucurat iniţiativa Editurii Limes şi a unui critic literar profesionist în demararea procesului de a reclădi, în ordinea meritelor şi a importanţei, aprecierea şi chiar acordarea premiilor literare după corecte criterii valorice. Volumul acesta, în viziunea criticului, dar şi a editorului, s-ar vrea perceput „ca o minimă încercare, în plus, de semnalare a existenţei operei unui foarte mare scriitor" (p.7), apreciat de mulţi alţi notabili scriitori ai vremii. Lista lungă a scrierilor valoroase ale acestui membru cu vechime (1972) al Uniunii Scriitorilor din România este un argument în plus al plasării Domniei Sale între talentaţii prozatori contemporani.

Poate de aceea, editorul Mircea Petean consideră că „profesionistul desăvârşit" într-ale scrisului, domnul Radu Ciobanu, deşi a trăit în provincie şi nu s-a zbătut să iasă în faţă, este un învingător, a cărui forţă de afirmare şi de convingere stă mai ales în valoarea romanelor istorice ale Domniei Sale, dar şi în remarcabilele comentarii literare şi în preţioasele amintiri din interesantele memorii publicate. „Critic literar redutabil, bine înarmat cu un arsenal tehnic de invidiat" (Mircea Petean), doamna Mioara Bahna a simţit ca pe o datorie profesională efortul de a interveni în ierarhia literară contemporană, adeseori arbitrară (realizată uneori după criteriile subiective ale amiciţiei sau ale unor interese oculte), şi de a plasa la locul meritat creaţii cu adevărat valoroase ale literaturii române.

În articolul explicativ *Preliminarii*, autoarea îşi mărturiseşte admiraţia pentru creaţia unui „foarte mare scriitor", ale cărui cărţi „construiesc o lume verosimilă, realistă", fie cu conţinut istoric, fie autobiografic, în textura căreia ţese „opinii cu privire la literatură, la menirea scriitorului, toate alcătuind... crezul său artistic" (p. 10). Mioara Bahna concluzionează că „Radu Ciobanu este unul dintre cei mai mari prozatori contemporani, iar creaţia lui literară cuprinde scrieri, în general, egale valoric, în care scriitorul rămâne fidel preocupărilor lui pentru istorie şi pentru spaţiul în care a venit pe lume, unde a deprins justa măsură a lucrurilor, şi care a căpătat, pentru sine în primul rând, valoare arhetipală" (p.12). Comentariile literare ale autoarei justifică atributele apreciative folosite pentru acest scriitor al vremurilor noastre, care lasă în lada de zestre a literaturii române opere remarcabile, atât din punct de vedere ideatic, cât şi artistic, rezistând probei timpului. Pasionată cititoare şi obiectiv critic literar, având discernământul valorilor, doamna Mioara Bahna a selectat scrierile reprezentative ale lui Radu Ciobanu, comentând profesionist şi argumentând cu citate judicios alese aprecieri de necontestat, care să confirme meritele scriitorului.

Într-o etapă bulversată istoric, politic, cultural etc., când unele diplome de studii şi de doctorate sau premii acordate profesioniştilor din diferite domenii sunt cumpărate sau acordate după alte criterii decât ale importanţei conţinutului şi ale ecoului în vreme, autoarea acestui grupaj monografic propune cititorilor cărţi de referinţă ale unui scriitor discret, de real talent şi cultură, care nu face efortul de a fi remarcat. Aprecierile privind densitatea erudiţiei, mobilitatea gândului, organizarea detaliului, dar mai ales privind intuiţia psihologică a conştiinţei eroilor sunt puse în lumină şi argumentate de autoarea acestei scrieri monografice. Concepută în două părţi, vizând prezentarea operelor de inspiraţie istorică (*O capodoperă a romanului istoric românesc* - „Nemuritorul albastru"; *Pagini de heraldică* - „Linia şi sfera"; *Un roman al Marii Uniri* –

„Heralzii"; *Între istorie şi mit* - „Călăreţul de fum"; *Obstacole în calea zădărniciilor* - „Roata lumii"; *Destine la răscruci de vremuri* - „Crepuscul") şi, respectiv, de inspiraţie recentă (*O saga* - „Casa fericiţilor"; *Între realitate şi tentaţia răzleţirii* -„Arhipelagul"; *Permanenţe* - „Steaua fiecăruia") volumul convinge prin profunzime analitică şi prin profesionalismul autoarei, care chiar prin genericul ales esenţializează opera.

Apreciind justificat că romanul *Nemuritorul albastru* este „capodoperă incontestabilă a literaturii române a secolului al XX-lea... un roman realist, în care o abundenţă de fapte atestate istoric, cărora li se adaugă altele construite la graniţele verosimilului, dar şi eresuri [...] coexistă osmotic, într-o creaţie polivalentă, care poate fi citită, concomitent, ca roman istoric, politic, de aventuri, de dragoste, iniţiatic, bildungsroman..., dar, mai ales, ca exprimare de proporţii a crezului artistic al unui mare creator, care [...] îşi depăşeşte cu mult epoca şi contemporanii" (p.19). Ca un laitmotiv al cărţii, se remarcă „ecoul cuvintelor ecleziastice, relative la deşertăciune" (*Vanitas vanitatum et omnia vanitas*) conform adevărului verificat de-a lungul vremurilor că „tot ce se naşte din sămânţă e supus pieirii şi putreziciunii" (p.21). Doamna Mioara Bahna apreciază şi realizarea excepţională a romanului, caracterizat prin „expresivitate, printr-un conţinut paremiologic apreciabil, exprimarea apoftegmatică fiind atât de sorginte populară, cât şi livrescă" (p.27). Cu clarviziunea psihologului literat, autoarea consideră că scriitorul sugerează prin titlul şi prin eroul romanului *Nemuritorul albastru* simbolul „permanenţei aspiraţiei spre depăşirea destinului, care este apanajul insului de excepţie [...] într-o epocă de trăiri la cote maxime..."(p. 27).

Opiniile lui Radu Ciobanu sunt exprimate prin gura personajelor istorice, dar nu-şi pierd valabilitatea nici în zilele noastre: „Toate dregătoriile sunt trecătoare şi-ţi pot fi luate oricând cu silă ori cu viclenie, numai puterea dobândită din cărţi nu ţi-o poate nimeni răpi". Responsabilitatea scriitorului apare în romanul *Roata Lumii*, pusă în gura cronicarului Miron Costin, căci el simte „îndemnul tainic de a spune adevărul despre cele pe care le văd, le ştiu şi le gândesc, îndemn căruia nici un cărturar adevărat nu i se poate împotrivi. El este crucea care apasă pe umerii îndeletnicirii de cărturar". Autoarea monografiei critice apreciază şi importanţa cărţilor în viziunea lui Radu Ciobanu, substituit personajului admirabil conturat: „Rostul cărţilor e să te facă să înţelegi şi lucrurile la care n-ai fost de faţă. Iar un cărturar de aceea e cărturar pentru că poate vedea cu ochii minţii lucruri pe care nu le-a văzut cu ochii trupului" (p.89).

Titlul romanului *Heralzii*, perceput de autoare ca o metaforă cu subtilitate educativ-formativă, se referă la „gazetarii timpurilor vechi – buni cunoscători ai istoriei, dar şi patrioţi desăvârşiţi [...] care îşi asumă sarcina de a lupta, cu mijloacele care le stau la dispoziţie, pentru neamul lor, pentru ca semnele distinctive ale acestuia să străbată neobosite timpul" (p.47). Conexiunile comentatoarei cu tehnica literară a unor apreciaţi scriitori din literatura universală pune în lumină disponibilitatea scriitorului Radu Ciobanu pentru diversificarea perspectivelor narative în construirea demersului epic (jurnalul, *flash-back*-ul etc.). Deşi autorul, prin personajul Octav Prodan, consideră că şi-a scris „cartea de bilanţ", prin acest volum monografic, doamna Mioara Bahna ne convinge că opera lui Radu Ciobanu, în totalitatea ei se constituie într-un bilanţ de succes al scriitorului, considerat de mulţi critici literari un „stilist desăvârşit", care-şi şlefuieşte textele cu migala unui bijutier, cumpănind valoarea semantică a cuvintelor în context. Fie că foloseşte limba literară, populară, arhaisme sau neologisme, scriitorul cucereşte cititorul tocmai prin adaptarea formulărilor la imperativele conjuncturale în care le foloseşte, ceea ce contribuie la autenticitatea personajelor şi la culoarea istorică din romanele Domniei Sale.

Admirabil este sintetizată esenţa romanului *Crepuscul*, care înfăţişează „Apusul unei lumi, al unor generaţii, al gloriei unui neam [...] suişurile şi coborâşurile, până la un punct inerente în viaţa fiecăruia, mai ales în vremuri tulburi [...] o cronică de familie" (p.95). Viaţa predecesorilor şi a urmaşilor, spiralata existenţă a personajului principal se înfăşoară în jurul adevărului verificat de-a lungul vremurilor : „Temeinicia unui neam se asigură prin urmaşi" (p.100).

Secvenţe analitice ne conving de faptul că romanul *Casa fericiţilor* e o „scriere polifonică, în care se îmbină autoreferenţialitatea [...] cu omniscienţa", e „o cronică de familie, o saga, construită pe mai multe paliere narative, prin pluriperspectivism", creând imaginea societăţii româneşti din Transilvania, care, în ciuda rostogolirilor istoriei, îşi salvează integritatea lăuntrică (p.139) .

Cu disponibilitatea de a sintetiza materialul epic, argumentând cu pertinente analize, Mioara Bahna ne convinge că scriitorul Radu Ciobanu şi cărţile lui „trăiesc într-un arhipelag al creaţiei temeinice, durabile, de calitate, pentru că adună la un loc talent şi muncă" (p. 141). Referindu-se la romanul *Arhipelagul*, aflat la a doua ediţie, autoarea apreciază „structura deosebită,

îmbinare de memorialistică şi ficţiune [...] pătrunzând în intimitatea procesului de formare a orizontului cultural al creatorului, în universul gândului său, al frământărilor, induse de livresc sau de evenimente existenţiale" (p. 141). Ca o concluzie, scriitoarea apreciază faptul că scrierile lui Radu Ciobanu „privite în ansamblu", sunt şi rămân actuale, „concomitent cu o insolită tentativă de căutare şi de recuperare a trecutului ori de permanentizare a valorilor unor epoci, măcar în conştiinţa cititorilor şi, deci, a generaţiilor următoare" (p.147).

Fără să exagereze cu aprecierea performanţelor stilistice unice ale cărţilor lui Radu Ciobanu, Mioara Bahna evidenţiază lirismul impresionant, fraza caldă, construită cu o îmbinare de tropi, sugerând impresionante imagini vizuale şi auditive: „O linişte aproape materială, ca o lespede, pe care câte un zgomot stingher şi pentru mine enigmatic – o fluturare scurtă de aripi, un trosnet uşor de vreasc, ţipătul singuratic al vreunei păsări – nu făcea decât s-o augmenteze" (p.166).

Salutând curajul doamnei Mioara Bahna de a înfrunta arbitrariul multor evaluări literare, considerăm că obiectivitatea aprecierilor tuturor operelor literare trebuie clădită pe temelia unor asemenea studii monografice convingătoare, care să răspundă obiectivităţii şi exigenţelor.

Cronicile RAI - poezia tânără

„Acasă nu e întoarcere/ și nu e escapadă”

***Fotocrom Paradis* de Deniz Otay**
(editura Oh My God Publishing, 2020)

Romeo Aurelian ILIE

Deniz Otay, născută în anul 1993, la Suceava, și-a început periplul literar în perioada liceului, participând la concursurile literare destinate tinerilor, la care a și obținut mai multe premii importante. A publicat grupaje de poeme în revistele Steaua, Poesis Internațional și Zona Nouă. A susținut lecturi publice în cadrul evenimentelor: Lecturi în Atelier, Z9Festival, Reflector și Zilele Familiei. În anul 2020 îi apare volumul de debut în poezie, *Fotocrom Paradis*, la editura Oh My God Publishing (OMG), pentru care a primit atât Premiul pentru debut în cadrul Premiilor „Sofia Nădejde” pentru literatură scrisă de femei, cât și mult râvnitul Premiu Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opus Primum, pe anul 2020.

Volumul său de debut, *Fotocrom Paradis*, este structurat pe două secțiuni majore, precedate de un poem independent, ce poate juca rolul de „prolog”, întrucât dezvăluie principalele direcții pe care poeta urmează să le dezvolte pe parcursul volumului, poem ce începe cu două versuri ce pot oricând căpăta sta-tutul de dogmă și atașate pe frontispiciul oricărei case: *„Acasă nu e întoarcere/ și nu e escapadă”*.

Așadar, una dintre direcții este sentimentul de apartență la un loc unde sufletul se simte ca în paradis, a unei cetăți de salvare în care să se refugieze din calea absurdului acestei lumi.

Cea de-a doua direcție poate fi dedusă din versul *„și cineva se rupe de ralitate”*. Deci urmează să avem de a face cu poeme în care realitatea este sfidată, dar nu în sensul unei neasumări a acesteia, ci în acela al tratării ei ca pe un înveliș superflu, temporal, în spatele căruia se află esența existenței, cea vizibilă doar cu inima, după cuvintele *Micului Prinț*, altfel spus, cealaltă fațetă a paradisului. Iar această atitudine față de lumea trecătoare reiese atât din dinamica discursului poetic, din frazarea expeditivă, unele poeme fiind scrise ca și cum ar fi un set de imagini-diapozitive, derulate pe repede-nainte, dar care îți rămân cumva pe retină câteva

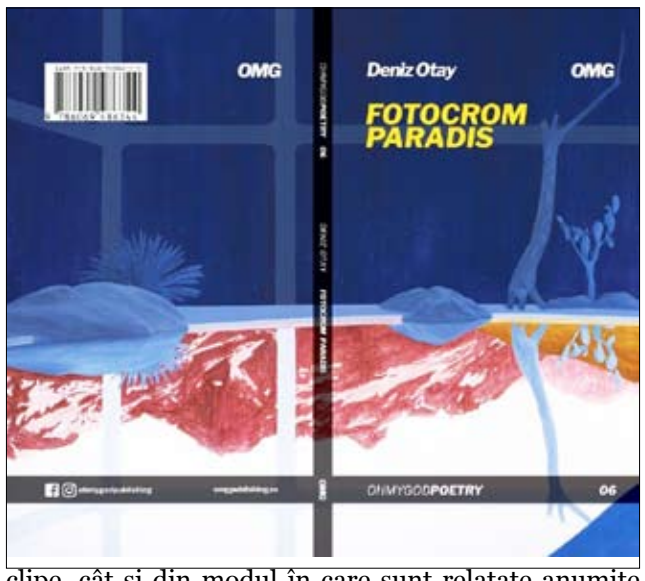

clipe, cât și din modul în care sunt relatate anumite fapte, cu o emoție inhibată la maximum, ca și cum nu ar conta nimic din ceea ce se întâmplă.

Revenind la structura volumului, în prima secțiune, *Melancolie și celebrări*, poeta își face un autoportret atipic, prezentându-se, într-o mișcare de du-te vino pe filiera cosmos – pământ – paradis, ca fiind *„o fată artefactă/ conectată la vigoarea lui marte”*, ce se lasă purtată în voia orașului *„din templu în templu;/ purificată”*, visând la libertatea pe care nu poate decât să o contemple proiectată pe un ecran uriaș. Faptul că ea tânjește după o altă realitate și că o desfide pe aceasta, reiese și din versurile impregnate de ironie: *„Însă dacă e să aleg - / suprema fericire derivată din carduri/ diavoli și lux/ în fața voastră mă plec”*. După cum o sugerează și titlul secțiunii, poemele din cadrul acesteia alcătuiesc un zig-zag între trecut și prezent, între amintiri și viață trăită în timp real.

În cea de-a doua secțiune, *Spre zona liberă*, accentul se mută cumva spre „viitor”, dar nu atât în sensul temporalității, deși nu lipsesc nici elementele ce sugerează postumanismul, cât mai curând în cel al misticii, al evoluției spirituale, în această parte revenind mai pregnantă dorința poetei de a accede la o dimensiune spirituală superioară, care însă rămâne, până la finalul volumului, într-o stare de căutare, ceea ce este cât se poate de firesc, atingerea stării de metanoia prea de timpuriu fiind un semn sigur de iluzionare păguboasă. De bună seamă că nu sunt trecuți cu vederea nici impostorii de serviciu din sfera aceasta a spiritualității. De-a dreptul savuros este poemul în care poeta îi dă peste nas unui așa zis guru: *„călăuzitorul m-a chemat la el./ am executat hipnotizată,/ am urcat muntele ca din pușcă spre cer// a încercat să mă purifice,/ mi-a dat hrană și recuzită/ pentru o viață golită de viață,/ să mă dreg singură// și de orice dorință să mă eliberez./ când vine aproape îi zic:/ du-te la alții care au nevoie de tine/ s-adoarmă”*.

Și totuși, ultimele trei strofe din acest volum ne arată că poeta a descoperit cel puțin unul dintre elementele necesare pentru a trece în „zona liberă”: *„O cameră destul de mare, fără sursă de lumină/ și o singură treaptă aproape de/ singurul perete pe care-l ghicesc// Și treapta plutind/ peste adevărul concret -/ ceva mai mare, adânc și prietenos/ ca oceanul.// La atât s-ar reduce universul/ în care mă joc și aștept”*.

Așadar, jocul, simțul ludic, păstrarea unei inocențe, dar nu naivă, ci lucidă în raportarea la lumea aceasta, pot fi adevărate chei spre paradis. Iar ca sală de așteptare, așa cum sugerează imaginile finale, cea mai potrivită pare a fi tot camera personală, tot un acasă. Și nu putea fi altfel de vreme ce *„Acasă nu e întoarcere/ și nu e escapadă”*.

Spuneam mai sus că în poemele sale, Deniz Otay își inhibă emoțiile, relatând faptele și stările asupra cărora se oprește, cu o oarecare răceală, ca și cum nici măcar nu ar vorba despre ea, fapt ce uneori lasă senzația unei atmosfere sterile. Dar la o lectură mai atentă poate fi observat și următorul aspect. Emoțiile există, dar sunt mărunțite de instinctul de conservare și de autoapărare, până la starea de mici particule solubile, asemenea nesului, peste care este suficient să picuri doza elementară de empatie pentru a le trezi la viață.

Faptul că debutul lui Deniz Otay a fost unul foarte bine primit de critica de specialitate nu mai poate fi pus la îndoială, cele două premii pe care aceasta și le-a trecut în palmares vorbind de la sine. De acum este de urmărit care va fi evoluția ei în lumea poeziei române, dacă va rămâne tributară acelorași teme și aceleiași estetici, sau dacă va surprinde cu o nouă abordare.

Dar până la următoarea sa apariție editorială, nu ne rămâne decât să reflectăm la ceea ce ne-a propus în *Fotocrom Paradis*, la căutarea unui acasă poate pierdut și la scrutarea unui paradis menit să dea un sens adevărat vieții.

Radiografia lui Azi

Note din secolul kitsch
de Antonia Mihăilescu
(Editura Tracus Arte, 2020)

Antonia Mihăilescu, născută în anul 1999, este studentă la Facultatea de Teatru - secția Regie, în cadrul Universității Naționale de Artă „George Enescu” din Iași și membră a Casei de Poezie Light of ink din Suceava. Începând din anul 2017, câștigă mai multe concursuri importante de poezie și dramaturgie. Este prezentă în antologiile *Casa de Poezie*, *Cea mai nouă poezie* (Zilele de Poezie „Constantin Virgil Bănescu”) și *LicArt*. În anul 2020, ca urmare a câștigării premiului *Alexandru Mușina* în cadrul Concursului de debut în poezie *Alexandru Mușina*, îi apare la editura Tracus Arte, volumul de debut, *Note din secolul kitsch*.

Volumul este structurat pe patru cicluri poetice, precedate de un poem cu rol de prolog, ce poartă chiar numele volumului, și care poate fi socotit un rezumat al acestuia, în sensul în care conține în sine germenii ce urmează să rodească în poemele ce vor urma: intimitate și sexualitate exhibate, ilustrarea haosului ce a pus stăpânire pe lumea citadină, atmosfera total neortodoxă ce „vestește” sărbătoarea Crăciunului și, în general, decăderea umană strașnic fardată de ipocrizie și „accesorii” kitsch. Altfel spus, o radiografie la minut a lumii în care trăim cu toții.

Poemele din primul ciclu poetic, denumit, *Hachiko*, după numele unui câine – personaj de film devenit un simbol al rezistenței prin devotament în fața nebuniei lumii, descriu orașul și oamenii din jur, prin ochii unui „observator” ce oscilează perpetuu între lumea reală: *„orașul nu e în toată firea nu-i merg rotițele rondul de flori cloceşte pui de zombi”* și cea virtuală, care se transformă într-o „insulă de salvare” unde totul este frumos: *„îngerii facebook te salvează raiul are flori din pixeli grădina maicii domnului e facebook”*.

De asemenea ar fi de punctat și faptul că unul dintre laitmotivele acestei secțiuni este noaptea: *„pe întuneric scrii cel mai bine”*, *„noaptea e o zi filtrată prin cafea”*, *„good night sweet dreams”*, *„night forever”*, care poate fi înțeleasă atât în sensul ei propriu, cât și în acela de noapte a minții, care pare să fi pus stăpânire pe oraș și pe locuitorii acestuia.

Numele celui de-al doilea ciclu poetic, *Corpus diaboli*, este, la prima vedere, cel puțin bizar. Spun aceasta pentru că inevitabil el vine în contrast flagrant cu sintagma *„Corpus Cristi”*, folosită în cadrul liturghiei catolice în momentul împărtășirii credincioșilor cu azima ce reprezintă trupul lui Iisus Hristos, iar privind strict din perspectivă religioasă, formula utilizată aici ar putea fi lesne percepută ca o blasfemie. Numai că în poezie și în artă în general, lucrurile trebuiesc privite în primul rând din perspectiva simbolului, a contextului și a meta(con)textului. Iar în cazul Antoniei Mihăilescu este cât se poate de clar că a folosit această sintagmă în deplină cunoștință de cauză, tocmai pentru a evidenția contrastul, antiteza dintre lumea sacrului și cea a profanului care a ajuns să domine societatea actuală, oamenii „împărtășindu-se” cu tot ceea ce vine în sens opus ideii de sacru, de la droguri, alcool, tutun, junk food și sex în cele mai „diverse” forme de manifestare, trecând prin porția zilnică de noxe și emisii toxice, și până la „stupefiantele” cele mai puternice, care sunt iluziile/ deziluziile, suferința din dragoste și tristețea dusă până în pragul deznădejdii.

Din punct de vedere estetic, cel de-al treilea ciclu poetic este cel mai haotic, dar într-un sens asumat, desigur, fiind alcătuit în mare parte din poeme alcătuite la rândul lor din flesh-uri „fotografice”, aparent fără nicio legătură între ele, dar care nu fac altceva decât să descrie în mod subliminal mișcarea browniană de stări, senzații, gânduri, idei și sentimente ce se desfășoară intermitent în mintea și sufletul poetei, care poate fi la rândul ei o metonimie a societății din care face parte. Faptul că așa stau lucrurile o dovedește din plin, poate cel mai coerent poem din această secțiune, *handmade*: *„perdeaua trasă cu forța. parchetul rece îți intră în vene ai timp să te așezi irisul absoarbe culoarea tavanului// când pui mâinile pânza se încarcă atingi cu teamă gardul electric la contactul cu pielea te aruncă pe cealaltă parte unde dai de alt gard electric care te aruncă înapoi cu cracii în sus// ești mingea de ping-pong între paletele handmade la fiecare lovitură primești o recompensă ăsta e punctul tău forte”*.

În cel de-al patrulea și ultimul ciclu poetic, denumit nu întâmplător *Crăciun negru*, poeta reia toate temele abordate anterior, dar le transpune într-o altă lumină, aceea a asumării morții față de lume, ilustrată foarte sugestiv în cuvintele, *„cine nu-i rudă cu moartea nu-i ruda mea”*. Ea înțelege că singura șansă de a te ridica cumva deasupra haosului din jur este să te raportezi la el ca și cum nu mai ești parte din el, ca și cum nu te mai poate atinge, nu te mai poate influența, ca și cum ai fi murit. Însă nu în sensul morții biologice, ci al unei morți metafizice, menită să deschidă drumul spre o transfigurare a sinelui, spre o renaștere spirituală, iar din acest punct de vedere, însuși titlul secțiunii acesteia poate fi înțeles ca o naștere în negativ, în răspăr față de lumea rămasă captivă în meandrele profanului.

Ceea ce este interesant de urmărit în poezia Antoniei Mihăilescu este modul în care aceasta reușește să transmită un mesaj puternic, făcând trimiteri la teme psihologice, sociale și chiar mistice, folosindu-se de

o estetică și un discurs poetic mai curând derutante, atât prin faptul că frizează adeseori logica frazării, cât și prin infuzia de cuvinte socotite îndeobște indecente, dacă nu chiar obscene. Și totuși, cred că tocmai la nivelul limbajului trebuie căutată cheia acestei dileme; întrucât este cât se poate de clar că poeta nu uzează de deplinătatea spectrului lexical în mod gratuit, ci mizează pe această carte tocmai pentru a descrie cât mai exact paradigma socială în care trăim și mai ales pentru ca mesajul ei să ajungă la un număr cât mai mare de receptori.

Note din secolul kitsch este un debut în egală măsură curajos și puternic, iar Antonia Mihăilescu se profilează deja ca o poetă vocală, îndrăzneață, și surprinzător de matură, dată fiind vârsta ei, aceasta fiind printre cele mai tinere poete din noua generație ce se pregătește să ia cu asalt cetatea poeziei române.

„Nobelul este o obsesie care nu are nimic cu literatura și sistemul literar. Nu lipsa lui este problema noastră”

Dialog cu romancierul Vasile Ernu

George MOTROC

George Motroc: După tradiționalele urări și mulțumiri pentru acceptul de a participa la acest interviu-mărturie despre viața scriitorului român din vremea pandemiei, vă rog să ne spuneți cât de diferită a fost aniversarea dvs. din acest an în raport cu alte vremuri, de dinainte sau de după 1989?

Vasile Ernu: 2020 a fost un an straniu. Imprevizibil. Nimeni nu se aștepta la o astfel de experiență. Inițial am crezut că totul va dura scurt, ca o răceală. Și a urmat ceea ce știm cu toții. A trebuit să ne adaptăm, să ne organizăm altfel. Mai ales pentru cei care au copii. Practic, încet dar sigur, casele noastre s-au transformat din spațiu intim, privat în spații de producție. Au început să se întâmple o mulțime de fenomene noi: desocializarea fizică, distrugerea spațiului intim prin transformarea în spațiu de producție, fuga în on-line etc. Însă nu poate fi comparat cu timpul de dinainte de ’89. Înainte de ’89 nu există conceptul de on-line, ba chiar era opusul: ne petreceam excesiv de mult timp împreună. Acolo restricțiile erau de alt ordin, dar sunt lumi radical diferite. Tocmai am terminat o carte – **Sălbaticii copii dingo**. **Cartea adolescenței** – unde povestesc cumva felul de a ne petrece timpul. Sunt lumi și experiențe tare diferite. Ca un teaser, povestea spune așa. Anii ’80. Patru prieteni se întîlnesc în gara din Chișinău. Vor pleca împreună în vacanță în Crimeea, la mare. Sunt lipsiți de griji, nu au de unde să știe că fac parte din generația ultimilor copii sovietici. Știu doar că au același program în fiecare an: școală, vacanțe lungi, călătorii de la un capăt la altul al țării pentru a descoperi locuri extraordinare și populații ciudate. Brusc însă toată această rutină melancolică e dată peste cap: după moartea lui Brejnev, a lui Andropov și a altor comuniști de la vârf, vin Gorbaciov, glasnostul și perestroika, intervenția rusă în Afganistan, Cernobîlul, explozia drogurilor, SIDA și afirmarea contraculturilor sovietice. Debusolați, văzând cum lumea pe care o știau se destramă, ultimii copii sovietici caută echilibru și refugiu în romanele lui Bulgakov, în poezia lui Arseni Tarkovski și în piesele formației Kino. Și, fără să vrea, se maturizează, descoperă alte identități și învață să trăiască în noua lume, în care Dumnezeu este foarte diferit de cel al bunicilor și părinților lor, iar ceea ce contează e să câștigi cît mai mult. O lume în care *a avea* este mai important decît *a fi*.

G. M.: Se scrie mai greu sau pur și simplu altfel în pandemie, în raport cu perioada de dinainte sau de după ’89?

V. E.: Pentru mine pandemia a fost prolifică. Am terminat o carte la care lucram, am luat notițe la alte două. Nu pot compara cu înainte de ’89 pentru că nu scriam atunci. Dar când ai mult timp în care stai închis ai șanse să și scrii. Depinde de mulți factori.

G. M.: În cazul dvs., de unde simțiți că a venit salvarea spirituală: mai mult din lecturi, prin actul de a scrie sau în alt mod?

V. E.: Nu știu ce să zic de salvare. Poate mai modest: refugii. Multe lecturi, filme destule, muzică, jocul cu copilul. Și am scris destul de mult pentru acest an.

Scrisul pentru mine este ca o gimnastică pentru minte – scriu pe Facebook ca pentru un Jurnal. Am acolo un public destul de consistent care citește acest tip de postări mai lungi, reflexive.

G. M.: Ați avut sau ați participat la o lansare online? Ce se câștigă și ce se pierde în raport cu o lansare să-i spunem tradițională, față în față, de la o librărie?

V. E.: Da, am avut destul de multe evenimente online: lansări, dezbateri, discuții, prezentări. Pentru această perioadă de izolare online-ul este o soluție, indiscutabil. Are și unele avantaje: pot participa oameni din diverse locuri ale lumii fără să fie nevoie să se deplaseze – un click distanță. Partea care ne lipsește este firește cea legată de prezența fizică. Prezența online e destul de restrictivă. Suntem încă oameni care nu pot fi reduși la biți. Avem nevoie de aceste întâlniri pe viu.

G. M.: În opinia dvs., târgurile de carte se pot reinventa și rezista economic în format online?

V. E.: E clar că există o tendință de a mișca mai mult pe online: evenimente, lansări, prezentări și chiar târguri. Vânzările s-au mișcat mult spre online. În același timp e riscant să renunțăm la spațiile tradiționale precum librăriile și întâlnirile pe viu. Librăria este mai mult decât un loc de vânzare de carte – librăria nu e un magazin propriu-zis, ci e un spațiu cultural. Librăria trebuie salvată, fără discuție.

G. M.: Dincolo de literatură, cât de dificilă e viața unui român care este și scriitor în vremea pandemiei?

V. E.: De când e lumea și pământul - cel mai greu este pentru cei defavorizați, săraci, cu resurse mai puține. Dacă poți să nu ieși din casă și să lucrezi de acasă deja ești un privilegiat. Sunt mulți care au munci care le impune ieșirea din casă. Ar fi bine să ne gândim și la ei. Ce am fi fără oamenii care duc gunoiul, care fac pâinea, mâncarea, care au grijă ca să avem energie etc. pandemia a lovit mai ales în oamenii săraci și neajutorați. De aceea avem nevoie de un stat social puternic – să intervină în astfel de situații.

G. M.: Dacă lăsăm la o parte dramele văzute la televizor sau citite în presă, în ceea ce vă privește, aveți fie și o singură amintire frumoasă din această perioadă?

V. E.: Jocul cu copilul meu care are 9 ani. Avem timp lung de joacă. E un sentiment plăcut.

G. M.: Dar cea mai tristă sau emoționantă?

V. E.: Când auzi că mor unii oameni apropiați.

G. M.: Această perioadă se va regăsi într-un fel sau altul în operele dvs. viitoare sau doriți să uitați complet tot ceea ce s-a întâmplat?

V. E.: Am refuzat să scriu texte legate de pandemie. E prea aproape fenomenul. Însă ultima mea carte – **Sălbaticii copii dingo** – pornește de la niște vise care au loc în pandemie.

G. M.: În general vorbind despre lumea literară, se poate spune că asistăm la nașterea unei noi epoci și chiar la o altfel de scriitură, cea din vremea pandemiei?

V. E.: E greu de spus. Cert este că va lăsa niște urme – tragediile și fenomenele ample lasă urme.

G. M.: Privind spre viitor, putem aproxima cât de mult s-a schimbat și se va mai schimba viața literară românească în bine, dar mai ales în rău, din cauza acestui virus cu răspândire globală?

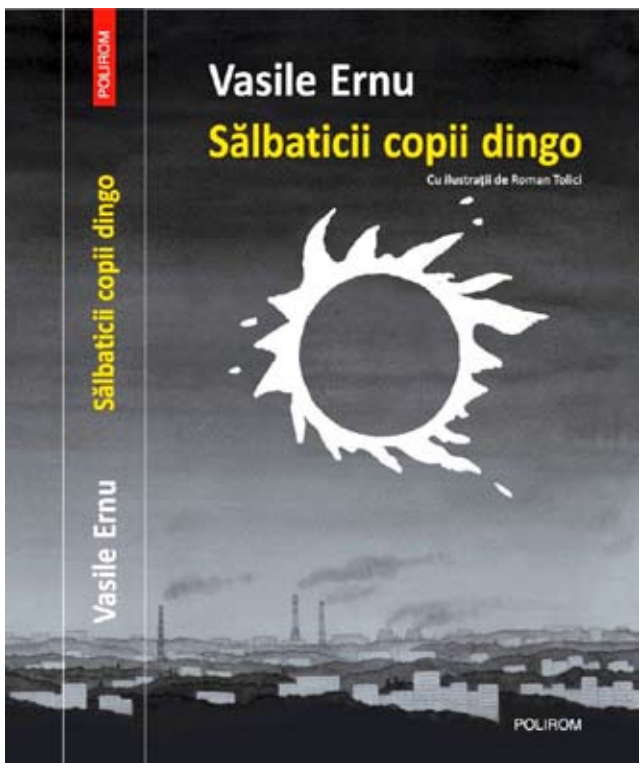

V. E.: E un fenomen prea apropiat și încă neterminat. E în proces. E greu de estimat din interiorul fenomenului amploarea lui. E nevoie de timp pentru a-l înțelege.

G. M.: Într-un interviu de acum câțiva ani, Alex. Ștefănescu își exprima convingerea că atunci când se va scrie, în zilele noastre, un roman politic care să prezinte România din perioada regimului comunist sau din prezent, vor fi șanse la Nobel... Ar fi un optimism exagerat să extindem o astfel de speranță și la perioada Covid? Sau trebuie să ne mulțumim cu un optimism moderat și să sperăm că, după această perioadă, scriitorul român își poate recupera prestigiul, eventual până la nivelul de dinainte de ’89 când era văzut ca simbol al rezistenței prin cultură?

V. E.: Nobelul este o obsesie care nu are nimic cu literatura și sistemul literar. Nu lipsa unui premiu Nobel este problema noastră, ci cu totul altele. Avem lipsuri mari în ce privește dezbaterile publice și frământarea unor teme sociale, existențiale comune. O literatură semnificativă este de obicei produsul acestor frământări colective. Toți o „frământăm” și unul o „dospește”. Nici cu critica nu stăm prea bine. Sunt multe probleme – Nobelul nu e o problemă reală.

G. M.: În loc de concluzie, vă rog să ne spuneți dacă vă păstrați intactă doză de optimism în ceea ce privește destinul Cărții tipărite și puterea ei de a mai contribui decisiv la formarea altor generații viitoare de cititori și în viitor?

V. E.: Da, cred din tot sufletul că nu va fi afectată foarte mult cartea tipărită. Va coexista în pace alături de formatele electronice sau audio.

Triada Stăpân-Scrib-Carte

Indiferent de epocă şi de tendinţele ei, niciodată numai graţie numărului de cărţi prin care se conturează ea, creaţia poetică tinde, atunci când forma ei sferică e completă, spre cuprinderea temelor fundamentale în literatura tuturor timpurilor. Din acest punct de vedere, regretatul Octavian Doclin nu reprezintă o excepţie. Totuşi, e imposibil să nu observi că, spre deosebire de congenerii săi, poetul reşiţean nu are înclinaţie spre transcrierea, excesivă sau nu, a cotidianului şi a acestei dimensiuni a vieţii noastre pe pământ. Cel ce iubeşte poezia, aşa cum o iubea el (vorbea mereu despre neamul şi limba poeţilor, cum vorbeşti despre miracol, în sensul pe care Lucian Blaga l-a imprimat termenului), ştie că viaţa şi zbaterile trupului fragil sunt, în sine, irelevante. Lumea obiectuală, angoasa omului fără chip şi nume, pierdut în mulţimea oraşului cu locomotive, până la anulare de sine, rămân străine preocupărilor sale. Predilecţia sa pentru legăturile de sânge, cu inexorabilul şi enigma lor, amprenta generaţiilor străvechi, cu o înţelepciune şi cu o tandreţe demne de admiraţie, spaţiul natal, destinul implacabil, arta, iubirea, condiţia umană, timpul, uitarea, misterul demonstrează, cu asupra de măsură, acest fapt.

Una dintre constanţele poeziei docliniene, aşa cum se configurează ea în antologia **O sută şi una de poezii** (Editura Academiei Române, Bucureşti, 2020) este melancolia. Timpul pierdut al copilăriei, încărcat de magia lecturilor la firava lumină de lampă, de sunetul clopotelor, de păsări în zbor halucinant spre cer, de miracolul pădurii, al fructelor şi al grânelor tinde spre o noimă secretă. Sentimentul vârstelor ireversibile poate fi devastator, însă aici primează comuniunea inocenţei umane cu focul nepământean: „Lumina s-a tulburat/ în ochii de copil/ de-atunci/ o văpaie ţâşneşte din el/ cum roiul părăsind înnebunit stupul/ numai când îşi aminteşte/ că a lăsat în urma lui/ seminţele sterpe rătăcite/ asemenea unor copii orbi.” (VĂPAIA) Elogiul mamei aşază copilăria sub zodia iniţierii în misterul cuvântului divin. Dedublarea aduce cu sine pierderea numelui şi metamorfoza făpturii umane în scriere ciudată, singulară cum numai darul divin: „Pe neaşteptate parcă/ veni şi ziua sărbătorii/ pe care o uitase/ trăită numai în copilărie/ când mama sa doar atunci/ îl îmbrăca în haine noi/ purtate de-acum înainte/ doar duminica la biserică/ unde învăţa cuvintele de aur/ ori cum se-ntâmpla acum/ la această sărbătoare/ când în el se năştea şi creştea/ fără să simtă şi să bănuiască măcar/ bătrânul acela ciudat de mai târziu/ neavând un nume a-nume/ având însă pe trup şi pe chip/ ca nişte tatuaje de nedescifrat/ semnele lui numai ale lui”.

Un centru al imaginarului poetic e constituit de figura emblematică a Poetului, descoperind în oglinda sinelui veşnic alt chip. În rătăcirile sale, el poate fi „Omul care râde de odinioară/ dobândind puterea remuşcării”, solitarul însoţit în fuga sa către hotarul vieţii de „Alţi îngeri alte îngerese”, enigmaticul prieten vizitat de Moarte pentru un joc de pocher, solitarul fără nume cu mâna pecetluită de „o pată de sânge ceresc”. Cel ce nu cunoaşte liniştea, urcă muntele tainic, deoarece „în vârful lui, la pândă, răsare iluzia/ca floarea de stâncă”, ori se desparte de sine şi aşteaptă „în urmă să crească un munte gol înlăuntru/ să încapă toate angoasele o toate angoasele”. Vârsta aurorală a iubirii e aşezată sub semnul unei duble ipostaze feminine: prinţesa călătoare Dagmar, cu ochii ascunşi de Văl, cu mâna de foc, pe de o parte, şi perechea telurică pe care îndrăgostitul o va zidi „în inelul luminii”, pe de altă parte. Dar esenţiale aici nu sunt imaginile unui cuplu solar cândva şi tragic acum, adoraţia pură şi voluptatea, darul şi sacrificiul. Viziunea regretatului Octavian Doclin luminează raportul poeziei cu existenţa umană şi al eului creator cu experienţe secrete, interzise. Iubirea e numai una dintre ele, creaţia şi straniile ceremonii de transformare a cuvintelor rostite în Carte îşi găsesc originea în semnele gemene care pecetluiesc trupul feminin.

E cu totul memorabilă imaginea materialităţii corporale a Cărţii şi înrudirea ei „de sânge” cu femeia sortită marilor uitări ale lumii. Zădărnicia strădaniei de a da fragilităţii strălucire divină prin intermediul ceremoniilor sacrificiale constituie dimensiunea tragică a vieţii de pământean: „Spăla în sânge de vişin/ în fiecare dimineaţă Cartea/ aşa cum săruta în fiecare seară/ semnul de pe umărul stâng al iubitei/ cu geamănul de pe umărul său drept/ din contopirea aceasta împotriva căreia nu se putea opune/ un dat o poruncă din naştere/ se năştea întotdeauna un cuvânt nou/ grăbindu-şi firesc locul lângă celelalte/ astfel că după spălarea de dimineaţă/

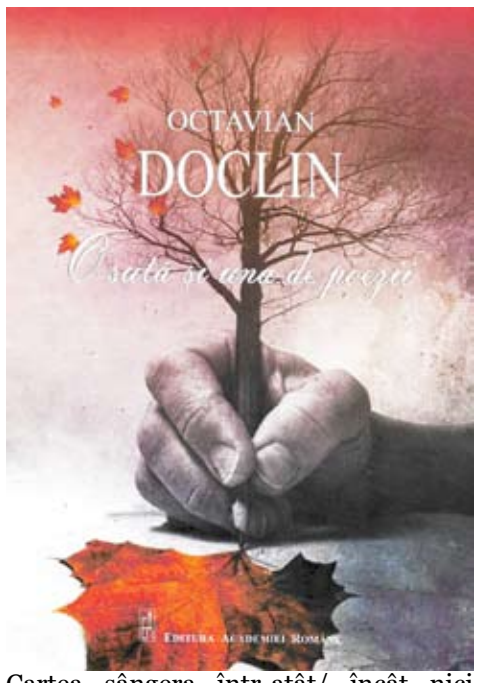

Cartea sângera într-atât/ încât nici Stăpânul n-o mai putea citi/ de înţeles nu mai poate fi vorba/ uitată fiind mai repede decât crezuse// (trădată mai repede decât s-ar fi crezut/ gândi surprins şi cu părere de rău Scribul).” (SÂNGE DE VIŞIN II).

Lineamentele definitorii ale universului poetic doclinean pot fi dezvăluite numai dacă observi eterna întoarcere la mitologia naraţiunilor biblice, cu personajele şi simbolurile ei. Iacob şi Esau, gemenii rivali în povestea centrată pe dreptul întâiului născut, piatra sacră Eben-Ezer, potirul, grădina, viaţa profeţilor adăpostiţi în peşteri întunecate ori în pustiul nemărginit, prigoniţi ori aruncaţi în groapa cu lei, precum Daniel, sunt evocate şi remodelate în versuri de mare forţă plastică. Cuvintele alcătuiesc o seminţie numai de poet ştiută, regalitatea i se cuvine celui ce învaţă, ritualic, prin sacrificiu, să fie cel ce leagă rostirea poetului de sfârşitul ei uman. Abia din acest prag se poate realiza întoarcerea ei la originea şi forţa ei divină: „Zace într-o cameră a unei case/cu pereţi de plută./ Strigătul lui în afară nu-l mai aude nimeni./ Spre El nicio voce nu poate pătrunde./ Dinlăuntru spre în afară doar liniştea./ Dinafară spre înlăuntru numai tăcerea./ Aproape că se trezeşte ameninţat/ de cuvintele încă nescrise./ Faţă în faţă. Precum Daniel în groapa cu lei.//Poetul se aşază-n genunchi./ Cuvintele îi ling rănile mâinilor./ Şi rămân în poem.” (POETUL AZVÂRLIT ÎN INTERIORUL POEMULUI).

Punctul cel mai înalt spre care cresc poemele de sensibilitate metafizică din **O sută şi una de poezii** e fascinanta figură a lui Moise. Nu cel „scos din ape” şi educat în luxuriantul palat faraonic, ci Moise cel ce construieşte Cortul Întâlnirii cu Dumnezeu. În timpul exodului, el e pământeanul care trece pragul interzis şi intră în lumină. Poporul său era zguduit de lumina rămasă pe chipul celui ce intra ritmic în cortul divin. Domeniul care închide în interiorul său triada Stăpân-Scrib-Carte, marca distinctivă şi definitivă a plăsmurilor lirice din **O sută şi una de poezii** e o ingenioasă metamorfoză a cortului biblic: „Din Turnul Unghiului priveşte poetul/ doar cu ochiul care vede numai înlăuntrul său/ domeniul poemului/ cuvintele mici pe care le trecuse victorios/ Prin încercarea din Vale/ plesnesc acum în pârgă deplină/ se bucură mult văzând cum îşi trec/ povara lucrării din gură în gură/ aşa cum în copilărie văzuse el în muşuroaiele de furnici/ la care se uita ore în şir/ bucuria-i ţinu însă cât durata fulgerului/ timp destul pentru naşterea florii de mină/ gândul că după primul rod/ o altă încercare îl aşteaptă în Vale/ fără să ştie cât de puternice/ vor fi vinele picioarelor noilor născuţi/ îl nelinişti peste măsură/ deschise celălalt ochi care vedea numai în afara sa/ şi desluşi cum dinspre partea de sud a domeniului/ cu steag alb în mână (şi) în goană nebună/ se apropie punctul.” (TURNUL UNGHIULUI)

Poetul păzeşte semne şi învăţături esoterice, interdicţii şi transgresiuni, latenţa şi creaţia, sacrificiul şi salvarea, viaţa şi moartea: „Privea prin gaura cheii cărţii descuiate/ poemul/ cum spală picioarele cuvintelor/ poemei/ cu undelemnul şi vinul/ ascunse de Pivnicer/ în toţi anii stăpânirii Domeniului/ de către Stăpânul acum dispărut/ fără urmă/ se spune că la sfârşitul spălării/ Scribul fu văzut plecând cu Cartea sub braţ/ după ce în zadar a încercat/ să afle citind din ea/ ce a urmat/ şi de atunci nici de el/ nu s-a mai auzit ceva.” (IEŞIREA-EXODUL-RĂPIREA).

Există marea tăcere de la marginea căreia începe urcuşul din tenebra iniţierii în moarte spre epifanie: „Acum/ plimbându-se prin Grădina roditoare/ a Domeniului se bucură/ de sporirea neamului răsăditelor/ în fiecare dimineaţă zăbovea în dreptul unuia/ mai mult şi-l cerceta/ cu lumina ochiului său/ acela singurul nevăzător din care ţâşnea/ văpaia focului de dinaintea primei lumini/ aşa se face că într-o astfel de dimineaţă/ Stăpânul auzi în spatele său o voce/ fereşte-te Scribul a pus stăpânire/ pe grădina nerăsăditelor/ şi a adus cu el/ o nouă piatră Eben-Ezer.” (NOUA PIATRĂ)

Insula părăsită a Muzelor sau drumul spre labirint*

Nu-mi amintesc nimic de pe aleea plină de înţelesuri/
Frica mă cuprinde văzând suflul rece al veşniciei/
şi timpul meu trecând într-o căruţă spre eşafod” (M.U.)

Mergea o vorbă prin secolul trecut („secolul vitezei”, care s-a dus şi el cu viteza sunetului parcă), pretindeau sociologii sau psihologii că majoritatea copiilor născuţi *în el* veneau pe lume gata învăţaţi... La fel putem spune despre unii poeţi contemporani, că se nasc – întru poezie – gata „crescuţi”.

Critica literară, juriile concursurilor de poezie ne semnalează asemenea rara avis; din păcate însă nu mulţi sunt cei care confirmă, prin a rămânea în arena literelor şi a creşte de la volum la volum. Un asemenea poet, aflat la a treia carte, este lugojeanul Mihai Ursulescu. După *Circul destinului* (Waldpress, 2017) şi *Culoarul deşertăciunilor* (Eurostampa, 2019) iată-l „recidivând” după numai un an cu a treia carte şi cea mai reprezentativă – cea pe care o semnalăm acum.

Iar când evocam eu acea vorbă – sau simplă prejudecată - din secolul revolut mă refeream de bună seamă (şi) la faptul că un poet, în zilele noastre, nu se mai poate naşte decât... postmodern. O mare parte din piesele acestui volum se raliază acestui concept/curent literar care ne-a dat peste cap toate cunoştinţele despre literatură şi artă. Şi să începem cu... începutul. Poemul liminar al cărţii – *Recuperarea cuvintelor* – tocmai cu aceasta „se ocupă”: Toate elementele poeziei: stelele „căţărate pe firmamentul undelor... într-o noapte de mai” – „prietenii nopţilor” – „bieţii eroi aventuraţi prin poemele citite altădată” şi daţi acum uitării..., toate acestea concură/converg spre o singură concluzie (cea din final): „Trebuie să existe un teritoriu conturat lângă fluviu/ unde viaţa să joace rolul ei cinstit şi onest/ Având tot ce-am recuperat în locul orelor pierdute/ ***împreună cu unele cuvinte din această carte*** (s.n.)”

Ni se pare, acesta, un bun început (aşezarea poemei „în fruntea bucatelor” ni s-a părut inspirată, mai puţin sintagma „cinstit şi onest” care alătură două sinonime); dar acesta e doar începutul, iar dacă am lua în calcul numai acele poeme din ce în ce mai reuşite care se circumscriu temei postmoderne, am putea vedea şi tendinţa de viitor a poeziei marca M.U. Nu trebuie să mergem mai departe de poemul al treilea, cel care dă titlul volumului: „Eu... întins pe o piatră păzesc conjuraţia declinului/ cum doarme în vâltoarea nopţii înspumate”. (În opinia noastră, pe care am comunicat-o şi autorului, putea la fel de bine să fie şi „conjuraţia *destinului*”, destin poetic care, nădăjduim, nu va marca un... declin!). „Între sunetele vieţii, gânduri cosite şi întuneric/ îmi doresc să fi încercat o dată/ - măcar o glorioasă dată - / .../ să văd ce are înlăuntru, pietre şi putere, zâmbete şi mândrie/ ori alte bănuieli simţite ca jertfă”. Deşi alăturarea cuvintelor pare uneori aleatorie, recitite, aceste versuri îşi scot în evidenţă reliefurile de adâncime.

Un titlu semnificativ este *Omul din balconul albastru* – iar conţinutul e pe măsură: „moartea s-a strerat o clipă/ de mult/ dădea târcoale pe lângă geamurile închise...” Iată şi piesa care mărturiseşte *Ceva despre suflete* (şi o face frumos): „Vezi tu, foc al beznei, de umbre înconjurat/.../ Între fantome stai, sub roţile căruţelor vechi/ printre oglinzi paralele... // Întotdeauna... pretutindeni viaţa a fost vina (vinovată, n.n.)/ de nesiguranţa zborului spre stele/ cu aripile propriei puteri”. Iar dacă viaţa nu e în stare de zbor înalt, moartea este „o nesătulă zâmbitoare” plecată „după spaime vechi”.

Continuarea lecţiei de zbor – zbor călător – o aflăm chiar în poemul următor, *Ochi de nelinişte*, poetul, urmându-şi destinul - destin care echivalează cu drumul spre labirint: „Vânez regăsirea când sunt trist am timp de pierdut/ uneori obosit, cu teamă de drumurile înghheţate/ *multă lume din prag... de la porţi/ spune Zborul nu este de tine...* (dar)/ ***Ei niciodată nu m-au văzut zburând***”(s.n.). „Mă uit... la jumătatea cuvântului/ ochii neliniştii înfloresc/.../ Nu pot înţelege cine-mi răsfoieşte mintea fără gânduri// Din teamă, din neştiinţă, nici o poveste nu poate vindeca/ nici explica de câte vise moarte viaţa-i plină”. Apropierea „ursitoarelor perseverente” (vremea copilăriei, definitiv pierdută) estompează sensurile vieţii („aleea plină de înţelesuri”); poetul se înfioară ca de apropierea unui duh rece de „suflul rece al veşniciei”, în vreme ce timpul vieţii – *timpul meu* – se află în trecerea destinală spre eşafod (cititorul este rugat să recitească şi să rumege motoul din fruntea articolului).

Remus V. GIORGIONI

*Mihai Ursulescu, Conjuraţia declinului, Eurostampa, 2020

■ Continuare în pagina 18

Petruţ Pârvescu

hoţii

ai lu' mânălungă erau de profesie din tată în fiu
nu ratau niciodată toată lumea din sat îi ştia
dar nimeni nu-i prinseseră vreodată

la noi au venit într-o iarnă geroasă spre dimineaţă
curtea s-a umplut toată (cel puţin aşa vedeam eu)
prin ceaţa deasă alergau zeci de umbre uriaşe
după raţele şi gâştele noastre

mama era singură
ca de fiecare dată după naşterea noastră
tatăl nostru era plecat pe şantier
construia undeva departe socialismul

aici numai noi raţele gâştele şi dimineaţa ceţoasă
strigam speriaţi prin fereastră
dar nu ne lua nimeni în seamă
au băgat în saci pe îndelete tot ce-au prins
şi duşi au fost

pe zi pe lumină
mama s-a dus direct (aşa mai mult să se convingă)
cum zicea ea să nu moară proastă

în jurul oalelor grele de lut aburinde
toată gaşca în păr

făceau ciulama de gâscă şi zeamă de raţă
ba chiar au poftit-o bucuroşi la masă
şi s-a terminat ziua şi noaptea din urmă!

şarpele cu pene

era unul demult
nu mai ştiu cum îl cheamă
umbla prin sat pe la noi cu un şarpe ciudat

îl tot ţinea la sân şi el nu muşca
se învăţase cu pielea lui cu sângele lui
şi chiar îl învăţase să zboare
să facă trecerea de la arheopterix la privighetoare

oamenii îl credeau păgân oamenii îl credeau plecat
dar el ne arăta şarpele penele viu colorate
ne arăta solzii lui argintii ochii de foc dinţii de os

iar noi ne miram tăcuţi îndelung
ce şarpe doamne ce şarpe frumos
şi crucea îi creştea mai departe pe piept!

dumitru

moto: „să ne rugăm
pentru păcatul frumos al Floricăi...
pentru spânzuratul suflet al Anei ”

aşadar
D E C I
să recapitulăm
dumitru a muiat degetul ăla mare bătucit şi crăpat
în călimara roşie l-a pus apoi oarecum încurcat
pe bucata aia lungă de hârtie galbenă mototolită
jos într-un colţ (că nu prea era loc)

a ascultat buimac
o bucată şi ceva de muzică clasică la patefon
cu notarul primarul şi omul de serviciu de la primărie
şi-a luat apoi cu grijă pălăria nevasta şi pământul
şi a plecat acasă

pe drum maria îl tot suduia
măi omule
dar unde o să punem noi pământul ista al nostru
(şi-îi arăta cu mâna baniţa din cap
plină ochi cu pământ prospăt)

lasă femeie zicea (într-un târziu) dumitru
lasă
b i n e că n i l-a u d a t şi p' ă s t a!

cotiga

lumea în păcala făgeţelului trecea la pas
pe uliţă pe cărare pe potecă
cu soarele luna şi stelele deasupra

avea gheorghe lăzărescu' în sat
o cotigă de lemn uscat o vacă neagră bătrână slabă
de i se vedeau coastele printre uluci
un bici lung noduros de cânepă cu arnici la vârf
ce pocnea frumos când trecea pe la poartă

zori de ziuă
răsuciţi în apusuri dulci prelungite
şi glasul lu' mam' mare prin bătătură bre lele
să nu ieşiţi cumva în uliţă
că vă calcă naiba vreo căruţă

de unde ieşeam voios desculţ în ţărână
era vară mă lăsa gheorghe lăzărescu
să mă urc în căruţa lui uriaşă

hodoronc-Tronc hodoronC-tronc vâsleau
cele două roţi mari de lemn betegite
cu fier ghintuit la cap
dincolo de pod printre bolovani şi hârtoape
nu-mi păsa de nimic

sub soarele mic ca o mămăligă fierbinte
catarg corabia fără pânze luneca mai departe aiurea
peste câmpuri văi şi dealuri adumbrite

stăteam cuminte ghemuit într-un colţ de cămaşă
ca într-o cuşcă de mătase un fluture orb
priveam îndelung undeva deasupra
auzeam şi vedeam cerul păcalei
până dincolo de nori îmi închipuiam zborul
eram fericit!..

veta

pe uliţă vorbele circulă şi devin literă de lege
citeşte omul curios pe sub mână şi dă mai departe

de când se ştie veta era curva satului
chiloţii ei roz-bonbon mari uriaşi
cu franjuri aurii şi mânecuţe lungi
se prăjeau zile-ntregi pe culmea borţoasă
întinşi la soare în bătătură

ne întorceam uneori alene de la şcoală
ziua-n amiaza mare prin faţa casei
şi neavând ce face se vedea bine treaba
ne beleam îndelung printre ostreţe
direct în ogradă

glumind şi râzând făceam haz de necaz
(ziceam aşa mai mult între noi între noi precum bulă)
că iar a lipsit veta azi de la şcoală
şi arătam cu degetu' chiloţii răstigniţi acolo pe sârmă
veta era demult femeie
coaptă la trup şi fără multă carte
mândră cam durdulie
cu sânii mari lăsaţi în brazde mănoase peste burtă
fundul aşezat în târna plină şi cracii groşi noduroşi
crescuţi direct din gât şi plini de varice
făcea deliciul flăcăilor neduşi la biserică
şi bărbaţilor uitaţi în faţa paharelor goale

în rest
veta ca orice muiere singură
făcea noaptea mare şi lampa mică
muncea se ruga mergea la horă nunţi parastase
dar femeile cum sunt ele rele de gură
din curvă n-au scos-o!

dragobetele

la vedere
ceea ce tu ştiai
ea făcea posibil culesul

pădurea nelocuită din afara trupului
lăstărea şi lua formă
cobora ziua în prag
neînceputul

acolo
în fereastra deschisă pretutindeni cuibar
prinsul în braţe sărutul veneau
să rezidească marginea
ca pe o alergare pândită îndelung înaintea visului
ochiul luminii cules în tipsii de lut primăvara

pentru ca tot începutul să încapă
ca aluatul în vatra aleasă
jur împrejur mută îmbrăţişarea neterminată
din spatele umbrei
înflorea pe uliţa vederii mâna de ţărână uimită!

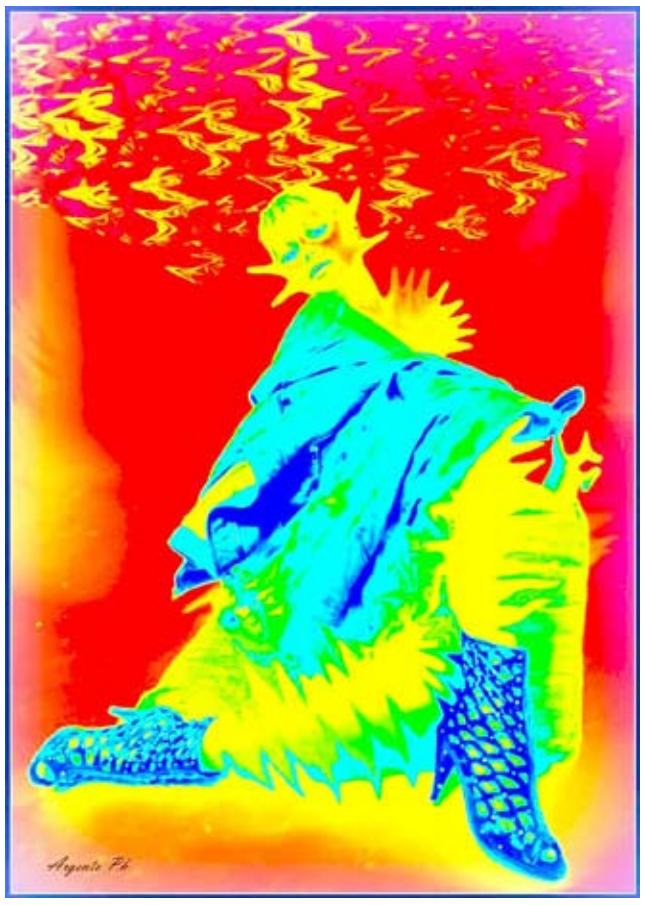

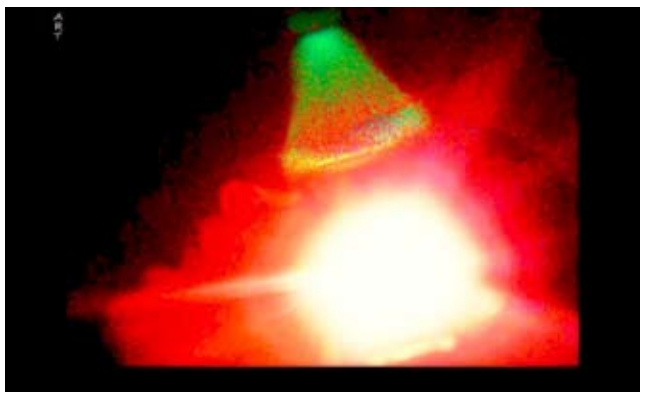

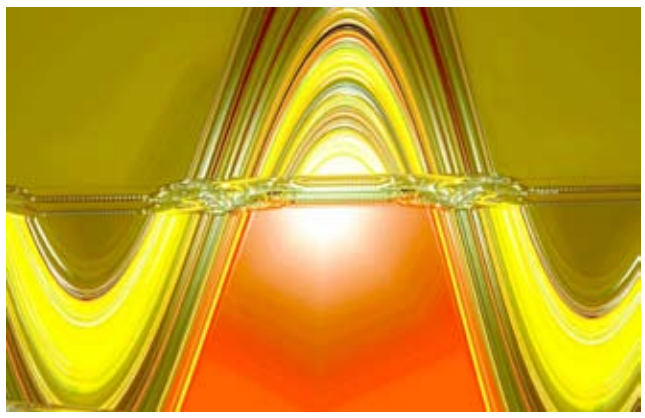

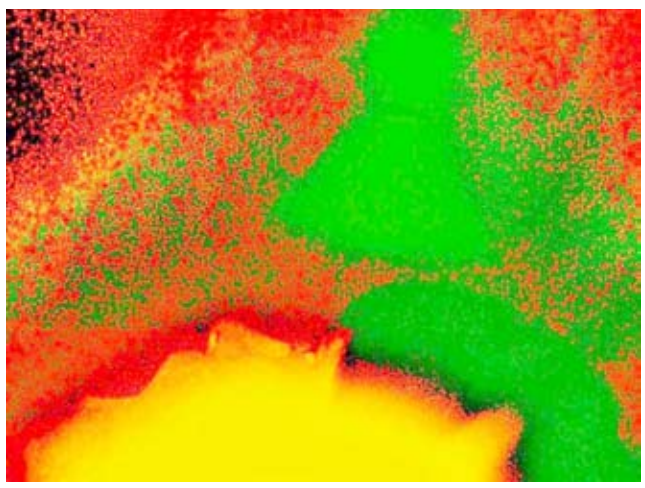

Tocilar

m-au certat toate femeile, începând cu mama,
ascuţeam prea tare cuţitele. se tăiau
când tocau ceapa, feliau pâinea, tăiau gâtul mielului.

veneam cu tata de la mină, obosiţi,
legam rănile animalului cu fâşii murdare,
plângeam de mila lui şi a cărnii gătite.
îngropam viscerele departe de casă,
ne târam pe brânci, ca-n tranşee,
spre paturi improvizate din frânghii şi bale de melc,
spre bordeluri soioase, unde carnea aburindă trăia,
şi noaptea nu avea cheaguri.

când eram mic, bunicul m-a învăţat
să scuip piatra tocilei, rotind manivela cu grijă,
altfel intră necuratul în lamă, cere sânge.
degetele mele -întregi datorită lui-,
presează rana din pieptul femeii de lângă mine.
degetele ei apasă clapele pianului.

cuţitele zac împrăştiate pe jos, mâncate de rugină,
iar eu iubesc lumea până la os.
mai abitir ca o lamă ascuţită
am deprins gustul sângelui.

S-a terminat palinca

e insuportabil a fi treaz într-un loc infestat de nostalgie.
porţile au întipărite amprentele celor care au plecat.
pădurea înghite lacomă locurile cunoscute.
iarba e rea, pământul duşmănos, ploile te ţin captiv
între pereţii care înaintează unul într-altul.

în nopţile lungi cu insomnii cauzate de gânduri, auzi
uruitul pietrelor, cântecul zidurilor năpădite de iederă,
ropotul şobolanilor prin poduri pustii. noroiul îneacă
roţile carelor trase de caii fantomatici prin ceţuri lăptoase.
pădurea se-nveleşte cu neguri, vizuinile dorm,
coloniile de spectre pândesc din umbră.

ceva miroase a putred mereu şi nu e Danemarca
(e Bucium). măruntaiele pământului sufocat de
tumori supurează la suprafaţă
izvoare de bitum şi ceaţă, izvoare de ceaţă şi...

seara, aici, e o vecină în vârstă, pune frunze
de marijuana în pălincă, în loc de busuioc.
„mai demult făceam sfori, maică, din cânepă
amu' nu ne lasă, ne bagă la beci".
stăm la taclale pe prispă. umbrele lungi ale castanilor
se încheagă, aduc noaptea. casele se topesc precum
cânepa, tentacule lungi până la cer înfăşoară ziua de
mâine, o extrag dintr-un maldăr de stele.

„un dute-vino e lumea, maică"
lutul diferite forme naşte, absoarbe, digeră
cu morile lui de pietre, vânt!
cel puţin un Dumnezeu ne simpatizează,
mai mulţi ne urăsc. cel puţin unul e fals, dar ne
iubeşte cel mai tare. balanţa se înclină în favoarea
uitării, frivolităţii. noroc că nu avem întipărit în carne
sufletul, eternitatea.

mai verific uneori cutia poştală. nu aştept nimic,
e un tic de pe vremea când dragostea venea la plic,
pe o foaie scrisă de mână. ce-or face azi mâinile ei?
de caligrafia cărui trup or fi îndrăgostite? beau
cafeaua. pisica neagră pândeşte din pervaz oameni
imaginari fugăriţi de ploaie. în lumi paralele se cântă
la vioară. o întreagă orchestră de nostalgii şi lupte
interioare. nimic în cutia poştală, în jur doar umbre.
- nimic nu rămâne pentru eternitate, însă nimicul
lăsat în urmă de ea e terifiant -.

cobor scările unei zile crude, în lemnul lor, termitele
au făcut găuri uriaşe. bormaşini biologice. din arcuşul
viorii se scutură alte furnici (note muzicale), mi se
strecoară sub piele un desCântec.

pe malurile râului de provincie, celofane şi peturi.
un puşti se scaldă în ape murdare. cerul
capătă nuanţe de gri. sub cearşaful în care au învelit
ziua tremură orele înghesuite, rebegite de frig.

căruţa înaintează prin ceaţa difuză a răsăritului
asimptomatic, trece prin ecran. în lagăre virtuale,
gurile larg deschise ale plantelor carnivore clefăie,
mestecă muştele ce trec (şi ele) prin ecrane,
între timp, un roi de like-uri
se lipeşte de suflete, de ego.

pe malurile râului de provincie semnalul dispare,
conexiunile slăbesc în intensitate, cresc gândurile -
fructe amare -, ne strepezesc dinţii şi sufletele,
se cuibăresc, îşi fac loc scoţându-ne ochii din orbite,
sângele din vene. curg prin noi râuri murdare
în care s-au spălat rănile purulente ale zilei.

la crâşma satului se lasă pe vine nea' Ion.
un Neumarkt îi potoleşte setea. soarbe lichidul
amărui, oftează. „nu mai e berea ca pe vremuri"
scoate ceapa şi slana dintr-un rucsac. muşcă
din pâine, oftează, trage o duşcă. „cald e bre,

cald... taie ăştia copacii... praf şi pulbere"
se şterge la gură, adoarme instantaneu,
mâna-i atârnă moale, briceagul scăpat se înfige
în pulpa zilei. ea şchiopătează, ne duce în spate,
îl ia şi pe „boschetarul" simpatic.
ca o mangustă face salturi, rămân în urmă
picăturile de sânge şi lacrimile celor nemulţumiţi
de berea care se fabrică tot mai prost.
doar slana şi ceapa au rămas la fel,
doar slana, ceapa şi înjurătura cu „mama mă-sii".

s-a terminat pălinca,
ultimul strop l-am scurs pe mormântul tatălui.
amprentele lui ţipă la mine dintr-o poartă ce scârţâie
când vânturi imaginare îmi tulbură somnul.

Despre morţi numai de bine

ar trebui dezgropaţi
din când în când,
încercată resuscitarea lor.
respiraţie gură la gură, cot la cot, os la os,
până când te ridici în capul oaselor
şi respiri, adânc, aer de dincolo
de aer.

orice mort ar trebui vizitat uneori,
întrebat de sănătate, vaccinat.

fiecare mort are nevoie de iubire.
nicio diferenţă între ceea ce simt ei
şi ceea ce simţi tu pentru mine. suntem
mai morţi decât morţii, iubito
învechiţi în meseria nepăsării.

locuiesc peste drum de cimitir, văd zilnic
morţi aduşi la groapă de către vii, şi mă întreb
„cu ce i-au deranjat de nu-i mai rabdă lângă dânşii?"
un mort stă cuminte la locul lui şi visează.
nu cere mâncare, nu bea, nu fumează. nu votează!

iubiţi şi morţii,
nu ei sunt vinovaţi de plecare,
i-a ucis plictiseala.
vor să doarmă un pic mai mult.
de ce să-i tulburi îngropându-i,
incinerându-i?
te îngroapă cineva când dormi?
statul?
dar ei nu plătesc impozite,
deşi, dacă i-am ţine acasă, am plăti (probabil)
TAXA PE CAP DE MORT
o sumă modică la întreţinere şi un pic mai mult
la curent -congelatorul e vechi-

oboseala li se citeşte pe chipuri dinaintea plecării,
sub ochi li se adună pungi de lacrimi,
iar mirosul... să trecem peste asta. deschide fereastra
larg, să ştie lumea că în casa acestei familii iubitoare
a rămas mortul la locul lui, nemişcat şi fericit.
te învăţ un truc: dacă îl pui în geam
primeşti pensia lui
cuvenită lună de lună.

astfel m-am îmbogăţit iarna trecută,
am adunat toţi morţii din oraş,
i-am aşezat frumos la ferestre,
şi niciodată poştaşul n-a îndrăznit să mă întrebe
de ce par atât de... morţi.
afară ningea, şi cu toată extenuarea
ce li se citea pe chip
se străduiau să zâmbească frumos,
păreau fericiţi.

aproape orice mort
ar trebui dezgropat uneori,
doar cei foarte obraznici să fie abandonaţi,
cei care îţi cer să-i înţelegi punându-te în locul lor.
nu-i asculta, sunt de neînţeles oricum.
punându-te în locul lor s-ar putea să-ţi placă.
sunt ca nişte copii, nu ştiu ce vor.
nu te pune în locul lor,
nu le face jocul!

Magda URSACHE

Cărturari în colonia de scribi

„Dar de sus, din Parnas
nici un semn : nu tu ramură de măslin
nu pană de porumbel - porumbelul lui Süskind
şi nici urmă de corb(-ul lui Poe) *nevermore*
Doar câte un suspin de sărman cititor
bricoleur, încărcat de venin
vai, lectura asta-i un chin!”
Remus-Valeriu Giorgioni, *Scandal în colonia de scribi*

Epoca non-moralia nu s-a încheiat la sfârşit de ‘89. Stelele de pe umeri n-au căzut, doar stelele-n cer s-au stins. A eminescologului Mihai Drăgan, în primul rând, din „plăcerile negaţioniste”, cum le numea Petru Ursache, ale unor scârbavnici denigratori care-l invidiau: o prostească invidie pe un om dedicat cărţii. Profesorul Drăgan a fost atacat de lunetiştii CUZA din toate poziţiile. Mai ales de cei în misie, cu nume de cod DUI. De recunoscut se recunoaşte uşor chelia prorectorului Arvinte. În varianta (folclorizată „rurban”) a lui Mihai Ursachi: „ Arw are 7 ţucale în care îşi ţine ideile sale”.

Eu şi Petru am optat -cu risc- pentru descifrare, nu pentru incifrare. Pentru motivul că trebuie să se ştie (şi-i greu de crezut) ce i s-a întâmplat cărturarului *nesocialist* (cum te pictau sursele vigilente), din pricina colegilor, dar mai ales a colegelor *socializde*. Cât se poate respira într-un mediu ostil? Chiar dacă eşti *antrenat* în rezistenţă la necazuri şi ucazuri de obsedante decenii.

Cazul Luca Piţu. Universitatea avea nevoie ca de aer de un cărturar de talia lui. La fel, Uniunea Scriitorilor, unde Luca a refuzat să intre. Piţu trebuia să fie instanţa etică a Universităţii, ocrotit ca un arbore rar, aşa cum voia să scrie Petru Ursache în Istoricul Facultăţii de Filologie /Litere, varianta necenzurată. O fac eu, în felul meu, scriind despre *Universitatea care se sinucide*, iar arhiva lui mă va ajuta. Petru a colecţionat afişele puse în avizierul central, de la intrarea cu ceas. Iată două dintre invitaţii: „Fii membru al unei familii americane”, „Work in USA: indiferent de studii şi experienţă, asigurându-ţi un trai mai bun.” Aha: *indiferent de studii*, îndemn -unde?- într-un afişaj universitar. Ceea ce dovedeşte odată în plus că Universitatea e acuma „pe lei” şi la propriu, şi la figurat. Ai carte ai parte? Paremiologie învechită, expirată! Ştiinţa de carte nu-ţi dă/face parte. Biblioteca Facultăţii de Litere a fost evacuată într-o veche cantină de campus, barul de la parter fiind mai util(izat). Iar confreria de bar, afinităţile de Cotnar trebuie practicate tactic. Or, nici Luca, nici Bătrânu meu n-au deţinut *arta combinaţiei*. Au vrut să trăiască pentru cultură şi prin ea. Spune Umberto Eco: „Dacă Dumnezeu ar exista, ar fi o bibliotecă.” Există. Acolo, în grădina de sus, cei plecaţi au cea mai vastă bibliotecă. În mănăstirile bucovinene, îngerii sunt figuraţi cu cărţi în mâini. Eu am credinţa că tot ce face omul aici, jos, face şi acolo, sus. Îmi amintesc lecţia de erudiţie dată de Luca Piţu şi de Bătrânu, într-un *entretien* de miercuri. De ce nu i- am înregistrat? Pentru că am urât şi urăsc TO, Tehnica Operativă, instrumentarul Securităţii. Dialogul pornise de la o idee a Bătrânului că omul tradiţiei („temelia temeiului”, după Brâncuşi) a făcut o distincţie presaussuriană: „Şi boul are limbă, dar nu poate vorbi.” Nu-l lasă limba lată sau incapacitatea de a gândi? Şi aici, Bătrânu a răspuns cu alt decupaj din Zanne: „Limba nu are oase, se îndoaie după gând.” Precizare, a subliniat el, „de mare subtilitate şi profunzime”. Îi cerusem lui Petru, dată fiind uluitoarea capacitate de gândire - vorbire a lui Luca, să-l tragă spre teme familiare lui. Să vedem, ziceam eu, dacă Luca e la fel de ştiutor în toate domeniile. A fost.

Cred că era o miercuri spre vară, dacă discuţia a pornit de la Tammuz, a cărui moarte e plânsă de sirieni în iulie. Ucis de stăpân, ca blândul păstor mioritic - obsesia de-o viaţă şi de-o carte (*Miorița. Dosarul mitologic al unei Capodopere*, ed. a treia, Eikon, 2015) a lui Petru. Au urmat trimiteri peste trimiteri la Fr. Boas, la Mannhardt, la Ovidiu, la Rudolf Otto, la Hippolit... O seară întreagă au vorbit despre Attis din Frigia, păstorul preferat al zeiţei Cibelle. Se contraziceau: Attis a fost fiul sau iubitul Cibelei, Mama Zeilor? Şi cum a murit? Ucis de mistreţ? Luca era sigur că s-a castrat sub un pin (de unde supranumele de omul-pin). Argument: preoţii săi făceau la fel de Ziua Sângelui, când se împleteau, în jurul pinului, ghirlande de viorele, crescute din sângele lui Attis. Vorbea de iedera lui Attis şi amintea de tatuajele preoţilor eunuci, întruchipând frunza de iederă. Bătrânu mergea pe mâna lui Sir James Frazer: spicele de grâu din vârful bonetei lui Attis. Surpriză: Luca văzuse statuia lui Attis, cu bonetă frigiană în vârf cu spice, într-un muzeu din Roma, dacă nu mă înşeală memoria. Să continui? În memoria lui Tammuz, sirianul, femeile nu mâncau nimic din grâu măcinat; la fel, în memoria lui Attis: ca să nu fie rănit din nou trupul zeului.

Pentru mine, Holstein e o marcă de bere şi atât. Pentru Luca şi pentru Bătrânu, e localitatea unde, la tăiat grâul, se face, din ultimele spice, o păpuşă, numită Muma grâului şi se aduce acasă cu carul ultim. Pusă în hambar, alungă şoarecii, iar cununa din spice şi flori se aşază pe capul celei mai frumoase fete din sat. De aici, în unitate de gând-rostire, ajungeau uşor la Betlehem - „casa pâinii” şi la spusa lui Iisus: „Eu sunt pâinea vieţii.”

„Ce vechi e obiceiul cununii!”, a exclamat Bătrânu, mereu obsedat de unitatea originii: „E la fel şi-n Valahia, şi-n Transilvania. Şi la noi, în Moldova, ultimele spice de la seceriş se împletesc cunună, iar fata care o poartă e stropită de băieţi cu apă, ca să se asigure rod bogat în anul ce vine. Şi, pentru continuitate, grâul de sămânţă vechi se amestecă bine cu boabele abia coapte.”

Gata, am încheiat digresiunea privind erudiţia. Şi ce spontani erau cei doi! Cu ei, în casă şi la masă, n-aveam nevoie de enciclopedii, de dicţionare, de Google. El Luca fiind, după Gabriel Mardare, „un corsar al lexicoanelor”. Şi prietenul Gabri reconstituie din „cioburi de memorie”, cu rolul vertebrei zoologistului Cuvier, „monstrul sacru al erudiţiei” numit Luca Piţu în *R Elpi (Luca Piţu). Registrele navale & psihosomatice ale Magistrului de la Cajvana. Defragmentat de G. Maste rX & A. Kulakov, Editura Junimea, 2016*.

După pensionarea lui Luca, din 2012, miercurile noastre n-au mai fost atât de bogate. Nici Universitatea „Al. I. Cuza”. Numai „socializdele” au cârâit uşurate. Toate, de la *vache qui rit* la *vache folle*. Pentru „(ne)academicele colege” (zice G.M.), temele lui Luca erau deocheate, în limbaj buruienos. Bibliografia lui? *Terra incognita*. „Curioasa” (pentru mine, transpare prea evident cine este) era atentă la look-ul Luca: taşca bucovineană i se părea a fi... legionară. Ţinută scandaloasă şi scandalie.

„Colectivul didactic”, de la rău început, l-a respins pe „jargonautul Luc”, cum îl numeşte G.Mardare, deranjat de jocurile de cuvinte ale „nebunului” ultrainformat. Didacţii corecţi, atinşi de „*morbus sycophanticus*” (G.M.) s-au întrecut în note informative. În fond, ar fi trebuit să-i mulţumească lui Luca: au devenit autori; de „opere delaţionale”, ce-i drept. „Ana-liştii” (des-cifrat: autorii de insipide referate şi recenzii publicate în anale universitare) erau contrariaţi de *topoi* marca Luca, de variile lui stratageme ca să scape de „ciurul cenzorial”. Iar colegii-info îl treceau prin ciur şi prin dârmon pe *deviantul* de la temele impuse. Consideraţiile ermetice, pentru a fenta cenzura, erau cale închisă. El căuta şi găsea sensul ascuns, să nu priceapă „sursele”. În viziune info, executa la cursuri şi la seminarii citări „imorale” din autori „imorali”: Jarry - alcoolicul, Artaud - dementul, Adamov - „perversul sexual”... Sade, în loc de Sadoveanu! S-o fi crucit că, postsocialist, Sade a fost tradus la... Pisica neagră (nume de editură bucureşteană) tocmai de una dintre „avizoare”. Numai că, parcurgând copia după Dosarul de Urmărire Informativă dăruită nouă de El Pitso, se vede limpede că autorii de note informative se contraziceau: era când gay, când hetero, când zoofil, când asexuat, chiar „palmier”. Păreau cu toatele preocupate de sexul luc, de neatins. Adept al textelor „ad usum delphini”, Gabriel Mardare evită pasajele aşa-zis neptrivite, chit că „pornocratul” Luca le folosea fără păs, din insurgenţă ironică. Şi nu s-a pocăit, chiar dacă era chemat pe Triumphstrasse, adresa Securităţii iaşiote. De păcălit l-au păcălit informatoarele: le-a crezut pe păsăruici în travaliu cognitiv, când i-au cerut permisiunea de a asista la cursuri. Ele erau, însă, cu microfon în poşetă sau în... zizi de-a dreptul. Microfonul era introms în vagin, fiind cu mult mai sigur decât geanta.

O precizare: naşii lui căjvăneni l-au numit Luca, după fiul lor ucis în luptele de la Odessa. G. Mardare îl botează ingenios: Mac Pitoo Kaasvan Eulukas, Great Luke, Pitou le Grand, Saint Luke O’Pitso, şi câte altele; în dedicaţii pe cărţi, în scrisori şi-n e-mailuri, Luca însuşi se amuza să semneze în fel şi chip.Le păstrez şi eu pe ale mele.

Şi aici am ajuns la un adevărat bestiariu descoperit de G. Mardare pe solul şi-n apele Catedrei de frânceză: galinacee, „patrupede dihornice”, batraciene multe, ornitorinci, un „mândru cocoş”, dar mai puţin galic, să n-o supere pe sora France, ţânţari de tău şi gândaci de cloacă... Caracatiţe da, rechini nu - şi nici balenă. Ce kit să-l poată înghiţi pe Luc? Şi, cum locul eseului îl ia proza, iată citaţia doveditoare: „moluşte cefalopode, cu ochi mari şi opt tentacule înzestrate cu ventuze, putând atinge o anvergură de nouă metri şi capabile, când se credeau ameninţate, să atace omul”. Poate că ideea acestui bestiariu i-a dat-o Luca personal lui Master X, scriind despre „refuzul de a imita stridiile şi imbecilii - *qui, seuls, adhèrent*. Da, Luca a avut *sourde oreille* la *necinste* (şpagă de la grade didactice, în parfumuri şi săpunuri de lux, adaug eu), la *furt* (intelectual, recte plagiat), potrivnic imprudent la *minciună*, la titilare de tălpi. Virtuţi obsolete de *ţărănoi* neoprotestant: „cel ce nu e cu/ ca noi”?

N-a aderat. „Iar universitarii” sugerau (eufemistic vorbind) candidaţilor la gradul didactic unu să includă în bibliografie un titlu din seria operelor „tovăraşului”, chiar dacă, la limbile străine (moderne), tematica se referea la vreun autor neimplicat ideologic.

Pentru „găinăreme”, Mardare preferă termenul „galineme”, derivat din Hjelmslev.

Nu s-au temut pentru paşaport. Şi Luca, şi Bătrânu meu au preferat să fie irevocabil prizonieri ai Securităţii. Bătrânu n-a obţinut nici postsocialist un lectorat peste hotare. Cât despre avansări, ştim: avansai pe scurtătură într-un deceniu cât alţii în patru, ba deschideai uşi universitare şi progeniturilor.

Gabriel Mardare imaginează un dialog în oglindă între DAK (Dr. A. Kulakov) şi MX (Master X), DAK a(u)scultându-l pe insurgent:

„- DAK: Crezi deci că lupta lui Mac Pitoo a fost zadarnică? Eu aş avea rezerve...

- MX: Nu văd unde i-ar fi câştigul.

- DAK: se află acolo unde nimeni nu l-a căutat: e construirea rezilienţei personale şi - *à la longue* - ar putea fi o pildă.”

Îmi vine în minte spusa lui Pascal, *apud* P. Ursache: „Ce pierzi când câştigi?”

Ovidiu Bufnilă

Aquarium

Privind din balconul imperial ploaia de meteori purpurii care venea de dincolo de orizontul vizibil, prinţesa Amabalamaia din Huantamatanor i-a spus amiralului ei, Patontiakov, că a auzit vuietul pe care îl făceau furtunile oceanice animând motorul istoriei şi că se temea pentru supuşii ei care trăiau printre algele de lumină veche.

Tocmai primise un mesaj secret de la amiralul nordicelor care o rugă să-şi trimită armada scânteietoare în punctul de conjunctură magnetică Huabobassa pentru a i se alătura în bătălia împotriva delfinilor cicălitori din Puertillo Picator, un nod temporal aflat chiar sub Lipscani, în Bucureştiul de altădată.

Şi bătrânul împărat al oglinzilor de ape din Jabahab Ab Jabadah a auzit glasul dezmăţatelor furtuni oceanice după ce trecuseră deja cinci mii de ani de la moartea bietului Peşte Orb. Un astrolog s-a furişat într-o noapte ploioasă printre coloanele de ceaţă ale palatului imperial. S-a împiedicat în barba-i liliachie. Şi-a vălurit uşor mantia înstelată învolburând aerul cald. A tuşit uşor parcă nevrând să-l tulbure cumva pe bătrânul împărat care trăgea înfrigurat cu urechea la palpitul universului plin de universuri în apropierea telescopului oficial. A dat să se întoarcă, speriat de gândul său nebun. Aflase că epocile se desfăşurau deodată şi că nu-şi urmau una alteia.

- Ştii ce cred? Cred că Iliescu, Roman şi Băsescu sunt legaţi în mare taină de Aquarium, şopti prinţesa citind istoriile în bolul ei de argint. Clonele lor au ajuns în regatul nostru aduse de palpitul câmpurilor magnetice. Ce crezi, astrologule, despre asta? O să vină şi la noi revoluţia acvatică din 1989?!?

Asteroidul

Asteroidul ne chifteşte meserie. Ciclonu’ Gina mătură ruinele Bucureştiului, fetele de pe centură se răzvrătesc în contra Băncii Naţionale.

Tăriceanu îl salvează pe Băse de la înec. Un vârtej electromagnetic scurtcircuitează Forumul Realităţii şi nişte clone digitale ţâşnesc aievea în crunta realitate. Luna se lichefiază sub presiunea câmpurilor magnetice experimentate în laboratoru’ din Los Angeles. Femeile de serviciu atacă parlamentul, guvernul o ia la sănătoasa. Hrebe e arestat de un grup de revoluţionari spanioli care tocmai au şters-o nemţeşte din peninsula iberică vrând să scape de franchişti. Maoiştii portocalii din Anvers dau cu subsemnatul într-o tabără militară din Bengali.

La Buzău se vede deja Oceanu’ Indian. Pinalti trece cu bărcuţa spre Cairo. Un delfin scoate mistria şi răcneşte ca un apucat că dana aia maro e numai a lui, aşa că naufragiaţii îşi caută alte locuri de andocare. Trece Olandezu’ Zburător chiar pe la Carul cu bere, nene, să vezi ce pompadură de situaţie se petrece acu’ în lumea virtuală. ONU trimite o misiune de observatori care cad în mrejele fetelor de la Apaca. Secretarul de la partidul trubadurilor din Sectorul 5 devine Primarul Primăriei 5 prin vot electronic multilateral dezvoltat şi socializat.

Trei europarlamentari jefuiesc Magazinu’ Victoria. Soarele apune, iar ciobanii se întreabă cine o să iasă preş la alegeri. E noapte.

Apoi, din Neant se aude, pe bune dacă mint, chiar vocea lui Dumnezeu trecută prin sintetizator de pişicherul de Vangelis:

- Dorele?

Nina Ceranu

Orașul încărunțise

(fragment)

■ **Continuare din numărul trecut**

Trecuse apoi, ca să testeze audienţa, pe-un fel de folk, o muzică percutantă, trimisă la adresă, dedicată în special gazdei:

Mă uitai din deal în luncă,
Să văd mândra unde lucră.
Unde stă, unde mănâncă,
Să tai frunză, să-i fac umbră.

- De ţigări, vodcă şi bere, făcuse remarca Talpan, privind-o pe Nedeja, care râdea copleşită de atenţia logodnicului, fără să ştie despre ce era vorba.

Cu asta se încheiase prima rundă. Se destinsese atmosfera. Târziu, dar şi acum era bine. Talpan scuipase pe o bancnotă de sută de mărci şi i-o lipise cântăreţului pe frunte, drept mulţumire pentru prestaţie.

Se vedea treaba că contrabasistul prinsese teren şi preluase frâiele petrecerii. Jumătatea de kil de vin negru se pare că-l motivase şi-l îndreptăţise să dea sfaturi, mai ales când îl auzise pe buldozerist, sensibilizat de versurile de mai înainte, că spune:

- Ce nu i-am făcut, domnule... numa lapte de pasăre nu i-am dat...

- Sanchi balamaua! Laptele cucului! Prostii! Păi muierea cu asta se ţine? Că eu n-am fost însurat şi nici n-am stat cu careva mai mult de câteva nopţi, dar tot ştiu că e nevoie de... Domnul meu, cu femeia te poţi antrena, dar nu te poţi juca, află asta de la mine. O ştiu şi alţii, crede-mă. Poate era bine să fi venit singur, nu cu turma după dumneata, să staţi de vorbă, să spună şi ea, Ica asta, ce gândeşte; nu, dumneata vii cu remorca... Intuiţia feminină... nu-i de glumă cu ea! Femeia şi-a dat seama... eu cred că e undeva ascunsă şi doar te spionează, ca să vadă ce faci şi ce hotărăşti, sau poate că nu... Oricum informatorii şi-au făcut treba cu asupra de măsură... Auzi, n-o fi momentul potrivit şi nici ce-ţi voi spune nu e vesel, dar când iubirea părăseşte sufletul unei persoane, fiorii care ar trebui s-o întreţină se transformă în molii borţoase, leneşe şi urâte... mereu gata să invadeze. Dumneata, dacă-mi permiţi... eşti din categoria oamenilor care se apleacă doar pentru a se spăla pe cap. Gest a proasta, îţi spun eu! E nevoie să mai şi la din principiile... dacă dumneata ai principii, că astea sunt încăpăţânări; aşa ai crescut, ca femeia să se supună bărbatului... Nu aruncăm la gunoi ce e vechi, tovarăşe şi prieten, încercăm să recondiţionăm, să-i dăm un pic de lustru... Că ştii ce spunea Kogălniceanu despre cele ce ne fac viaţa frumoasă sau un infern, după caz? Adică era vorba de femei: Dar ştii dumneata cine era Kogălniceanu?

„Gingaşă, slabă, drăgălaşă, frumoasă, făcută din flori, din armonie, din razele curcubeului, capricioasă, rea câteodată, bună de multe ori, care pentru un zâmbet te face de-ţi pierzi viaţa din astă lume, şi partea din rai din cealaltă lume."

După tirada asta care n-avusese nici un ecou în inimile ascultătorilor, se-ntorsese la notele lui. *Foaie verde de susai,* continuase, subit atins şi el de aripa melancoliei, cu nişte inflexiuni în glas care te înfiorau. Dacă stătea careva să se gândească, n-ar fi avut de ce să fie pătrunşi de vreun fior; versurile erau uşoare, simpluţe. Poate doar corelate cu momentul să fi avut acel răsunet şi-n inima lui?! Ori vinul, ori ochii strălucitori ai Nedejei, două boabe de struguri bine copţi, străvezii, verzui ca mătasea broaştei pălită, de parcă tot soarele s-ar fi filtrat prin ei, cum se pironiseră, ca o coroană, pe chelia lui:

Tinerel mă însurai
Multă dragoste stricai.
Nu stricai numai pe-a mea,
Ci stricai pe-a multora.

Talpan zâmbise tâmp şi se smulsese din strânsoa-rea logodnicei care-l îndemna să-i traducă, scuturându-se în felul acesta de vinovăţia cu care Fortunat îl împovărase. Revenise la felul lui de a fi: adică intransigent. Ar fi vrut să spună că dăduse o fugă încoace numai cât să contracareze acţiunea Icăi şi se trezise în plin proces de condamnare, auzi! din partea ălora de şi-i voise aliaţi. Atitudinea lui era uşor neliniştită, pentru că vorbele contrabasistului încercaseră să-i strunească un pic din trufie.

Buzele pline, răsfrânte, pofticioase, fremătau gata să spună ceva. Se şi auzise un vag protest însă vibraţia scăzută a glasului lui - şi Fortunat expert, distinsese doza de otravă strecurată în timbru -, tărăgănat şi surd, se pierduse în tirada ce nu mai contenea. Cel din dreapta orchestrei, mereu ţinând trena colegilor, aici avea şi el audienţă şi-ar fi vrut să profite de ea.

Viaţa lui Talpan nu fusese marcată de evenimemte memorabile; poate doar plecarea la muncă peste hotare să-l fi scos din ritmul insipid, şi acum revenirea, sub un alt statut, să fi însemnat o bulversare în existenţa lui, însă asta nu însemna că nu fusese o continuă şi timpurie luptă. Dar n-o percepuse ca atare pentru că, aidoma lui, mai erau şi alţii, prinşi printre străini în zorii vieţii, apoi, ca în cazul lui, întorşi în ţară, se văzuseră trădaţi şi jefuiţi de cele mai tandre sentimente.

La el mai era ceva ce Fortunat descoperise şi poate de aceea îi şi devenise simpatic: firea pătimaşă, ascunsă totuşi sub un înveliş protector, pe care acum o scotea la iveală, fără cumpătare. Ca o lavă ce-i curgea prin vine, dar care iese din făgaş, când găseşte o fantă deschisă.

Ochii albaştri i se oţeliseră şi în sufletul lui sigur n-ar mai fi încăput nici îngăduinţa, nici mila... Nu se ştie dacă atunci când totul avea să se sfârşească şi el să se calmeze, dacă se va ivi o umbră, sau o fărâmă de pocăinţă, într-un cotlon al inimii sale. Şi dacă ar fi fost era atât de puţină şi cu siguranţă nu i-ar fi copleşit herţul.

Unii din prezenţii la adunare gândeau: bine că Ica nu se nimerise în calea lui, că ieşea moarte de om! Şi pe Ghiţă Talpan îl credeau în stare de un gest necugetat. Cum, nu ştiau, dar se vorbea că între ei ar mai fi avut loc un episod, când o ţinuse deasupra balustradei de la balcon, gata să-i dea drumul... dacă aceasta s-ar fi zvârcolit, în orice moment ar fi putut să... Doamne Dumnezeule! s-o scape din braţe...

Putea fi ceva inventat, dar putea fi şi o întâmplare adevărată.

Ca să nu aibă martori la ce avea să-i spună, Fortunat îl luase mai la o parte, în casa scărilor, la o ţigară - cu toate că el nu fuma, îşi aprinsese una şi trăgea anevoie din ea - apoi încercase să-l dădăcească, fără însă să rateze remarca, care se cerea spusă din punctul lui de vedere, privindu-i pe cei ce-i împrejmuiseră lui Talpan masa plină de mâncare şi-şi întinseseră picioarele sub ea:

- Îi vezi, pentru câteva îmbucături şi-o porţie de bârfă, dau năvală... Să nu crezi că-ţi sunt aliaţi. Zelul lor de a veni aici e şi din pură curiozitate, să vadă ce se-ntâmplă când un ins dezamăgit, trădat cum eşti dumneata acum, îşi iese din fire, dar şi... Să nu le dai satisfacţie, te rog eu mult! Colportori...

- Dacă zici de ăştia... dă-i în aia mă-si! Ce le cer, e să mă slăbească cu bârfele, că altfel întorc foaia şi fac pomină de lume! Că dacă nu m-aş fi luat după ei... De-ar fi tăcut... aş fi şi acum cu Ica. Cine ştie ce i-or fi spus şi ei de mine... Dar nima, că dumneata nu mă cunoşti, cum mă ştiu ei, cum spun, nima nu m-a văzut cherchelit, măcar, că-mi ştiu măsura. Violent?! Sunt pâinea lui Dumnezeu. Da', domnule, ai dreptate, dacă aş fi venit şi-o găseam aici, că pe asta şi pe-ai ei, i-am lăsat la hotel, să nu crezi că sunt prost şi-am dat buzna direct..., pe cuvânt de onoare că-i trimiteam pe cehi înapoi... Numa că... ea a dat bir cu fugiţii şi nu se ştie unde e, cu cine e... Fără ea... Şireată...! M-a ţinut cu momele, doi ani de zile, că ne cununăm azi, că ne cununăm mâine, şi doi de când sunt plecat... De mi-ar fi venit numele de pe-acolo, că oricum n-are cine să mă plângă! Îmi ridica salaru de-aici... doi ani, lună de lună... Şi ce-am strâns, uite-i aici - spusese bătându-se cu palma peste buzunar -, tot pentru ea îi păstram.

După ce Furtunat apăsă întrerupătorul şi lumina senstăpâni din nou - programată să se stingă la un anume interval de timp - figura lui Ghiţă îi păru tulbure şi posomorâtă. Pedalarea, într-un trecut, înceţoşat şi el, dar nu îndepărtat, îl răscolise.

- E frumoasă?

- Ei, frumoasă! O haia mică, roşcată, pistruiată... N-o vezi dacă te-ntâlneşti cu ea. Însă, e în înflorire. Douăzeci de ani şi ceva... Asta, cehoaica, e coaptă! Da' mă vrea, cu orice chip, mă vrea! Şi se luptă pentru mine. Ica, nu!

- Frumos o ai în poza sufletului lui matale, pe prima, domnule... marşase Fortunat pe limbajul interlocuitorului! Iar asta de-aici care a condus atâtea sute de kilometri, mă gândesc că încă nu ţi-a pus în palmă cheile căşii şi ale maşinii... cum să nu te vrea? Băiat frumos eşti, muncitor cred că... Ingridente suficiente ca să faceţi o pereche frumoasă.

- Ica, Ica... Mă crezi, pesemne, nebun şi că din cauza asta nu mi-o pot scoate din minte... Dar ce sunt eu: un tercheaberchea pe care îl chemi şi-l alungi după pofta inimii? Cât timp îi trebuie unei femei să se dedea la libertatea asta, poţi dumneata să-mi spui? Şi cine a momit-o? Şi cu ce? Dacă ea n-ar avea asta în sânge n-ar stârni-o nima, eu asta cred. Da' e o ordinară! Că asta m-a mânat încoa. Şi adăpostul ăsta pe care o să-l pierd. Întreprinderea o să-mi ia apartamentul şi o să-l dea altcuiva... Iar dacă mă-ntorc...

- Eu tot susţin că era bine să fi stat voi doi faţă-n faţă... Iar să vii înapoi, ai face o prostie! La ce să te mai întorci? Ce te mai leagă...

De parcă nu-l auzise, Ghiţă continuase:

- Că ce lume să fi cunoscut ea... Pe cine ştia într-adevăr? Unde a pătruns? Câţiva deveni de-ai ei... nişte colege de la întreprindere... Ar fi una... o dată am văzut-o, în treacăt... vătămătoare. Cu ea să se fi înhăi-tat, că despre asta nima nu-mi spune?!

Fusese însă întrerupt de-o voce care venea de jos din faţa blocului. Probabil şi cel care striga încercase să urce cu liftul, dar văzându-l defect se resemnase şi aştepta să i se răspundă:

- *Vibelaaaa! Bella Viorica! Ti sto aspettando, al piano di sotto. Ascensore è difettoso!*

Cei din casă înlemniseră. Tăcere de mormânt, ca mai apoi, după ce le trecuse uluiala, careva să facă remarca:

- Al dracului italian... nu se lasă. Ne dă de belea!

Ca o tornadă, Ghiţă intrase val-vârtej în baie, umpluse o găleată cu apă, dar se răzgândise repede, o lăsase jos şi luase de pe masă platoul cu biftecul şi ieşise pe balcon şi de-acolo îl aruncase în capul nefericitului amorez.

Uşurare. Descătuşare din partea tuturor. El, Talpan se luminase la faţă; Fortunat încă era şocat de gestul buldozeristului, de bravada lui, de mica lui răzbunare, prostească la urma-urmei, dar care îl speriase şi-l pu-sese pe fugă pe italian, căci la scurt timp se auzise motorul şi tirul o pornise în mare viteză.

*

Ai lui Argăseală nu erau printre invitaţi, aşa că ajunseseră mai târziu, din tura de după-amiază, - lăsaseră copiii cu socrii -, şi veniseră doar cât să aducă o surpriză de proporţii pentru logodnici: un gobelin pe o pânză de trei metri pe unul şi jumătate, cât un perete de apartament confort 3, *Nunta din Cana Galilei*; migăliseră amândoi, cu rândul, din spusele Auricăi, şi-l dovediseră cu ale patru mâini, cu alea două perechi de ochi şi c-o dorinţă nebună de a intra în cartea de onoare a blocului IPB în care locuiau, la etajul şapte, ca şi consăteanul lor Talpan.

Florin Argăseală stătea în prag, nehotărât dacă să intre sau nu, ţinând cu amândouă mâinile etamina, lucrătura densă şi frumos colorată. La celălalt capăt al întinsorii cât ţinea masa la care Iisus fusese chemat cu mama lui, era Aurica. Mergeau în cadenţă de parcă ar fi dus trena unei mirese.

- Da' ce-i cu voi, n-aveţi copii? Să mai staţi şi cu ei pe-acasă... se întrecuse Talpan în a fi nepoliticos. Intră, domnule... că-mi sperii norocul. Intraţi, să-mi stea căutătorii...

- Păi, vecine dragă, răspunsul rezultă din întrebare: nu ne mai place aglomeraţia... încercase Argăseală s-o dreagă şi să fie spiritual.

Talpan aruncase la nimereală vorbele cu căutătorii, cu toate că cehii nici n-auziseră de aşa ceva. Numai că lui nu-i stătea mintea la musafiri, iar cu nebunia aia de cusătură... unde s-o pună? S-o ducă cu el la Praga? Altădată... în odăile astea... Numai că nici alde Argăseală nu i-ar fi făcut un aşa plocon în alte timpuri. Acum voiau să braveze. Să vadă străinii cum îl preţuiesc ei pe vecinul lor. Să-i crească acestuia preţul. Poate era şi-un pic de vinovăţie?!

Nu era chip să le refuze dania; cu toate că ar fi meritat; în scrisorile lor citise cele mai multe împilări; ei scorniseră, mai întâi, povestea asta cu Ica-femeie uşoară, fie-le gura spurcată, şi mâna cu care puseseră pe hâtie denunţurile, uscată... Ei îl stârniseră mai apoi să ia măsuri, de parcă n-ar fi fost vreme să reguleze şi treaba asta! Îi privea cu ură, fără să aibă puterea să-i scoată pe uşă afară. Florin era şi cam prostălău, c-o privire tâmpă şi nici n-ar fi priceput ce vrea vecinul Talpan de la el. Dacă se apucase de cusut goblen ce poţi să mai spui de felul lui de a fi?!

- Ce zici, vecine, de ploconul nostru? Haide să-l pu-nem pe perete. Măcar cât stai aici, să... Adusei ciocan şi nişte cuişoare...

- Cum dracu' o s-arate o odaie goală cu asta pe perete? Că mă gândeam şi nu-mi iese din minte: cum de nici măcar unul din cei ce-mi sunteţi prietini n-aţi văzut-o când a luat mobila?

- Ar fi trebuit să vedem, aşa-i, numai că... Poate noaptea... sau când am fost noi în ture. Eu cu Aurica, că restu'...

- O fi dus-o în uscătorie?! Cine are cheia de la uscătorie? Că dacă nu, sparg uşa.

- Păi n-are logică: de ce s-o fi urcat până la opt... când putea mai bine s-o care-n jos. Nu? Mai degrabă a dus-o în apartamentul de vizavi, care e gol.

- Nu-i de glumă, vă daţi seama. Era nouă... şapte mii de lei dormitorul şi tot pe-atâta şi mobila pentru tineret... Rate pe doi ani de zile şi ea se face stăpână...

Noaptea, în ploaie, era umedă şi rece. De sus oraşul părea împâclit, ţesut într-un păienjeniş din care stropii, aninaţi pe crengi, reflectau lumini vagi.

Fortunat iubea ploaia la nebunie, adora muzica ce se auzea dincolo de picăturile care cădeau. Ceva cadenţat după care ţi-ai fi potrivit bătăile inimii, ritmul interior, ca să-l linişteşti. Dacă nu avea ce face şi se nimerea să fie acasă, stătea la geam, închidea ochii şi doar asculta. Şi-n universul acela nou creat nu mai auzea decât răpăiala ploii şi respiraţia sacadată a oraşului, ca şi cum s-ar fi sufocat. Nu mai există altcineva decât ploaia şi corpul lui. Uneori, ca să simţi trebuie şi să asculţi. Şi el ştia asta mai bine ca oricine altcineva. Alţii aleg câte-o bodegă, ca să nu fie singuri şi să aibă ocazia să prefire amintirile. Comandau câte-un rând de coniac ieftin, contrafăcut şi... erau între oameni, chiar dacă câte unul ajunsese deja în faza dezgustătoare a beţiei.

Atunci, în el aţipea orice urmă de nelinişte, patimile câte erau, se înfrânau, trufia se netezea şi ajungea la starea de a se accepta aşa cum era el: singur, izolat... deocamdată fără perspectiva unei schimbări esenţiale.

Fortunat recuperase contrabasul tot pe calea aerului, şi tot spânzurat cu frânghia şi dirijat de sus, lăsat apoi să alunece pe lângă zid. Ca pe ceva de mare preţ, şi asta şi era, îl strânsese în braţe cum strângi un tovarăş de arme lângă care ai luptat şi mai ai de străbătut mult teren minat de i-o da Dumnezeu sănătate, ani buni de aici încolo.

Fragment din romanul *Oraşul încărunţise*

Ramona Bălețescu: RUMEGUȘ DE MIEZ

3 volume, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2020

Nicolae SILADE

Dacă te întrebi de ce Ramona Bălețescu a ales Sinagoga Neologă din Lugoj pentru lansarea triplului său volum, **Rumeguș de miez**, apărut la Editura Universității de Vest Timișoara, în 2020, răspunsul îl găsești atât în dedicația care însoțește prima parte a acestei antologii, alcătuită din volumele de versuri publicate între 2017 și 2020 („În amintirea lui Robert Reisz, prietenul ideilor, sensibilităților și deschiderii noastre"), cât și în cuvântul-înainte prin care autoarea detaliază prietenia ei cu Roni (Robert Reisz) și împrejurarea în care i-a venit ideea titlului și alcătuirii antologiei.

„Ultimul meu ciclu de studii, pentru un doctorat în Filosofie, l-a prins ca decan pe prof. Robert Reisz, de care mă lega o lungă prietenie [...] aproape trei decenii. [...] Roni a fost alături la câteva evenimente importante ale vieții mele, și sper că și eu am reușit să aduc o geană de empatie și confort la câteva ale vieții lui. Dar, într-o zi [...], am văzut pe Fb un „R.I.P" lângă poza lui [...]. Și... șocul acela nu a trecut. [...] Ai, în astfel de momente, un fel de rușine gâtuitoare, că tu mergi mai departe, și omul acela bun, nu. [...] Eram la înmormîntarea lui, în Cimitirul Evreiesc din Timișoara, trecuseră salvele soldaților, se vărsaseră niște saci de rumeguș în jurul locului de veci, ca să nu ne noroiem, era un vînt cumplit [...] și ne uitam cum vîntul sălta rumegușul acela ca pe un rîu de scame ce șerpuia printre picioarele noastre, la 30-40 de centimetri de sol [...] era ceva ciudat în rîul acela de rumeguș, ceva ca un semn din o altă lume [...]. Era ca o secvență dintr-un film suprarealist [...]. Rîul acela aparte, care se lovea de picioarele noastre, ca un liliac zburînd printr-o încăpere din care abia mai știe cum să iasă. Și atunci am văzut că rumegușul acela e doar alb, e **rumeguș de miez**. Nici un strop de scoarță. Doar partea din mijloc a unor copaci tăiați spre folosință, doar partea de sevă. M-a marcat. M-a marcat șuvoiul acela neobișnuit, mi-a rămas înfipt în gând rumegușul acela alb, de moarte aleasă, de moarte tânără. Pe drumul spre casă am început să-mi scriu în minte poemul care dă titlul acestei antologii: **Rumeguș de miez**". [...] Lui Roni nu îi plăcea poezia, știam asta, de aia tot îl cadoriseam cu cărți de-ale mele, și știam că se bucură de realizările mele. [...] Îl sunam pe Roni de fiecare dată când aveam o veste bună, și se bucura. [...] De aceea, unul din gândurile pe care le-am legat de păstrarea amintirii lui Roni a fost să-mi adun poemele din cărțile publicate din bursa primită de la UVT în anii de doctorat. Am vrut să dau ceva înapoi, drept mulțumire. Apoi... soarta a făcut ca această mulțumire să poarte și pecetea dispariției prietenului nostru".

Un alt un motiv pentru care Ramona Bălețescu a ales Sinagoga Neologă din Lugoj pentru lansarea antologiei **Rumeguș de miez** a fost acela de a facilita prezența la eveniment a mamei lui Robert Reisz.

Și pentru că triplul volum îi este dedicat lui Roni, „prietenul ideilor, sensibilităților și deschiderii noastre", credem că autoarea nu are nimic împotrivă dacă rezervăm aici câteva rânduri întru amintirea celui care a fost prof. univ. dr. Robert D. Reisz, unul dintre intelectualii de prim rang ai Timișoarei, plecat prea devreme dintre noi, la doar 55 de ani.

„Născut la Lugoj în 1964, a studiat matematica la Universitatea de Vest din Timișoara, pe care a absolvit-o în1988. A devenit Doctor în Informatică al UVT în anul 2000 și abilitat al aceleiași Universități în 2014. Angajat al Universității de Vest încă din 1990, Robert D. Reisz a deținut din 2009 titlul de Profesor, inițial în cadrul Facultății de Matematică și Informatică, iar, din 2012, în cadrul Departamentului de Științe Politice al Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării. De asemenea, a fost Decan al acestei facultăți în perioada 2016-2018. Începând din 2014, a coordonat teze de doctorat în domeniul Științelor politice. Activitatea sa de cercetare și predare a acoperit arii multiple, precum: statistică socială, sisteme educaționale, politici în domeniul educației, migrație ș.a.

Viața sa academică a fost extrem de bogată, profesorul Reisz implicându-se activ într-un număr foarte mare de inițiative și proiecte educaționale și de cercetare, precum și ca membru în numeroase organizații profesionale și în colectivele mai multor reviste științifice naționale și internaționale. A colaborat, ca cercetător, cu Hungarian Institute for Educational Research (Budapesta, Ungaria) și Association for Empirical Studies (Kassel, Germania). Timp de zece ani a fost cercetător la Martin Luther Universität Halle-Wittenberg/Institut für Hochschulforschung, Germania, unde a studiat, cu rezultate remarcabile materializate prin publicații, probleme din perimetrul sociologiei educației.

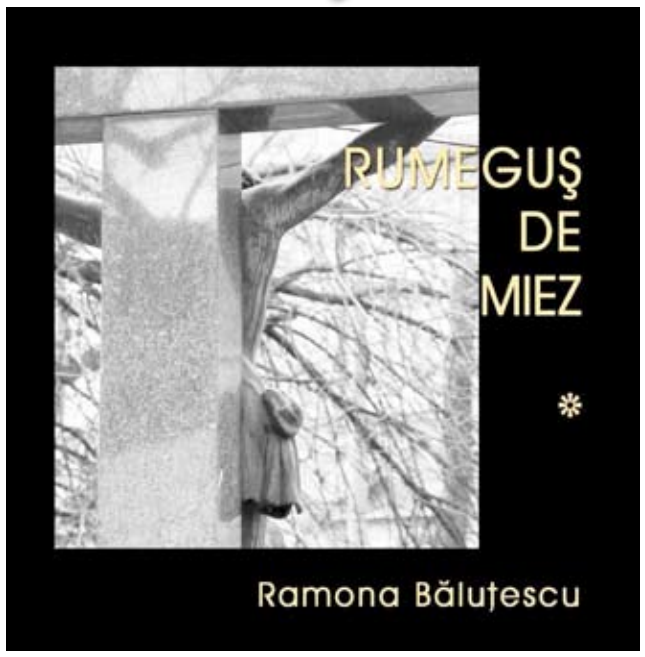

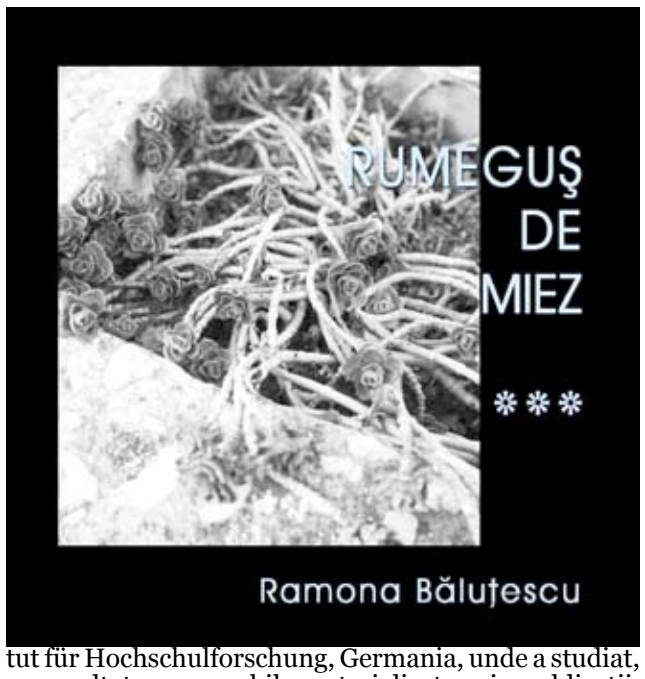

A publicat constant și frecvent în reviste și la edituri internaționale, adesea în colaborare cu cercetători din lumea academică europeană. Numeroasele sale publicații au avut un impact deosebit, atât în comunitatea științifică din care a făcut parte, cât și în rândul unui public mult mai larg. Pasionat de activitatea didactică, a fost îndrăgit și apreciat de multe generații de studenți, care s-au bucurat de expertiza pe care le-a oferit-o cu generozitate și de libertatea academică pe care i-a încurajat să și-o exercite.

La fel ca și în perimetrul activității academice, Robert D. Reisz a fost un intelectual de excepție și în alte domenii ale vieții culturale, în care a dat dovadă de un rafinament și o cunoaștere cu totul speciale. Participant constant și entuziast la nenumărate evenimente culturale, pasionat de muzică și interpret la rândul său, a fost un spectator nelipsit la evenimente dedicate jazz-ului sau muzicii clasice.

Datorită numeroaselor contribuții aduse atât sferei academice românești și internaționale, cât și vieții culturale românești, președintele Klaus Iohannis a semnat marți, 4 februarie 2020, decretul de decorare post-mortem a profesorului Robert D. Reisz. În semn de apreciere pentru contribuția remarcabilă la dezvoltarea învățământului superior și a cercetării românești, dar și pentru activitatea managerială și rezultatele obținute în formarea intelectuală și umană a tinerelor generații, președintele României i-a conferit post-mortem Ordinul Național «Serviciul Credincios» în grad de Cavaler".

Robert D. Reisz a încetat din viață în 2 februarie 2020 și a fost înmormântat cu onoruri militare în Cimitirul Evreiesc din Timișoara.

Lugojenii ar trebui să fie mândri că un asemenea om s-a ridicat din rândurile lor, iar dacă președintele României l-a decorat post-mortem credem că autoritățile locale sunt mult mai datoare întru memoria lui Robert Reisz. O stradă, un club, o școală ar trebui să-i poarte numele. Sugerăm, în acest sens, Consiliului Local Lugoj chiar acordarea post-mortem a titlului de Cetățean de Onoare al Lugojului.

Revenind acum la antologia Ramonei Bălețescu, pentru a-i înțelege poezia, trebuie să spunem neapărat că această doamnă misterioasă (prietenii știu de ce!) a fost, la doar 21 de ani, corespondent de front în războiul din Bosnia, cu acreditare la Națiunile Unite și NATO, și a publicat corespondență de la bombardamentele din Belgrad, în 1999. Mai trebuie să spunem, pentru a-i înțelege poezia, că s-a specializat, ca jurnalist de reportaj, în medicină și în problemele minorităților etnice și religioase din Banat și Crișana, dar și că este acreditată, ca jurnalist, la Vatican, unde a participat la mai multe evenimente de importanță națională și internațională. Cu un CV atât de neobișnuit și impresionant (este membră a Asociației Ziariștilor din România, din 1993, membră fondatoare a Asociației Fotografilor de Presă din România, din 1996, membră a Asociației Presei Timișorene, din 1999, și a Uniunii Scriitorilor din România, din 2017), nu mai are rost să te întrebi cum a reușit să publice 50 de cărți până la 47 de ani, vârstă la care Arghezi abia debuta.

Iar dacă doar anul trecut a publicat nu mai puțin de 11 volume (**Patru zile cu fluture,** Eurostampa, **Și lumina cea fără de sfîrșit,** Eurostampa, **Coroana de lest,** Eurostampa, **Agurinzi,** Eurostampa, **Unelte de mîntuire,** Editura Universității de Vest, **57 de păsări,** Editura Universității de Vest, **Extinct**, Editura Universității de Vest, **Rumeguș de miez** vol. 1-3, Editura Universității de Vest, **În anul al doilea ei vor muri**, Editura Eurostampa), e firesc ca antologia despre care vorbim să cuprindă o selecție din alte 24, publicate în întervalul 2017 - 2020.

Dar iată ce spune Mircea Mihăieș despre **Rumeguș de miez**: „Poezia Ramonei Bălețescu stă sub semnul urgenței. Versurile sunt precipitate, abrupte, de-o directețe adeseori sfidătoare. Ceva din spiritul jurnalistului de investigație se decantează în fine otrăvuri metaforice. Poezia ei nu vizează, în primă instanță, comunicarea și sugestia. Ea ține să depună mărturie, năzuind să devină manifest: e o poezie care-și propune să te ia prizonier. Lirismul contondent al versurilor e consecința unui panteism asumat în mod radical, prin distrugerea ierarhiilor artificiale create de pretenția omului de a se plasa în centrul universului. Harta mentală a suferinței e străbătută de poetă într-un murmur de melancolie și patos. Cuvintele stau într-un echilibru precar, alcătuind un arhipelag de vise și aspirații contrariate, urme plăpânde ale unui sfârșit care s-a produs deja."

Cum nu ne permitem a contrazice un critic de talia lui Mircea Mihăieș, nu ne rămâne decât să ilustrăm afirmațiile domniei sale cu poemul care dă titlul antologiei, **Rumeguș de miez**: „Tresar la salve./ Am crezut că o să ținem mult./ Sau, dacă nu, că măcar puținul acesta/ aduce mai multă lumină./ Ce vâlvătaie încă stătea să se dezdoaie din sine,/ Din tine,/ Din paritatea sa.../Tresar la salve./ Timpul s-a rupt, fâșii răsucite,/ Și, dintr-odată,/ Toată scânteia s-a tras, ascuns, dinspre masă spre undă,/ Care ne vălurește printre picioare, ca rumeguș de miez,/ Ca visul frunzei, pe când era nod, în cârcel de scânduri,/ Și l-a văzut rindeaua."

Corneliu VASILE

Rezistența prin cultură, azi

Magda Ursache, Carte pentru minte, inimă și (wow!) literatură (2019)

Scriitoare cu studii universitare filologice, finalizate cu diplomă de merit, și cu o activitate literară, redacțională și pedagogică vastă, membră a Uniunii Scriitorilor din România, Magda Ursache publicase până la apariția acestei cărți șase romane, șase ediții critice și antologii, în colaborare cu Petru Ursache, despre culmi ale literaturii române: Eminescu, Mircea Eliade, Nichifor Crainic, șapte cărți de eseuri și publicistică, fiind colaboratoare la zeci de publicații culturale și fiind premiată de uniune, reviste, asociații culturale și la concursuri literare. Dedicată regretatului Petru Ursache, „căruia îi datorez existența și textistența”, lucrarea consistentă, de aproape patru sute de pagini, are pe mașetă susținerea autoarei pentru textele „de frontieră”, justificând apartenența la această categorie literară prin faptul că nu se opun diametral proza eseului și poezia eseului. Reprezentanții menționați în această direcție sunt Mircea Ivănescu, Matei Călinescu, I.L.Caragiale și Paul Goma (numit de Eugene Ionesco „un Soljeniţân român”. Pe a doua mașetă, Doina Buciuleac, căreia îi aparține grafic coperta, reafirmă, pornind de la textul lui Modest Morariu, superioritatea oamenilor față de furnici prin fondarea, existența și frecventarea bibliotecii. Pe coperta IV, Dorina Grăsoiu evidențiază sensibilitatea și umorul autoarei, care surprinde binele, dar în special răul, „într-o veșnică alertă intelectuală”.

Cele șase capitole ale cărți se intitulează: Când vremea vremuiește, Frumoșii etnicești din linia întâi, Risipitorii, Rezistența prin lectură, Despre „oameni cerești” și Texte aproape polemice.

Cu același aplomb ca în celelalte cărți ale sale, Magda Ursache atacă teme fierbinți, actuale, teme mai vechi stringente nerezolvate, tărăgănate sau evitate de cei în măsură să le clarifice, lectura textului fiind incitantă, palpitantă și plină de satisfacție și de învățăminte pentru cititor. Astfel, sunt evocați înfăptuitorii și susținătorii Marii Uniri din 1918 de ieri și de azi, ca Mircea Popa, ca și detractorii care blamează naționalismul sănătos românesc, pe linia istoriei, ajunsă și în școli, a lui Roller, precum Ioan Slavici, P.P. Carp, Lucian Boia, Sabin Gherman. Autoarea deplânge nepăsarea crasă față de monumentele cărturarilor și ale altor reprezentanți ai Unirii, contestă „amăgirea” „arhipelagului global”, susține că tratatul cu Ucraina, încheiat în 1997, a însemnat cedarea teritoriilor românești istorice, iar renunțarea la moștenirea Emanuil Gojdu (1802-1870) către unguri, deși fusese lăsată prin testament înființarea fundației în folosul studenților români ortodocși, al elevilor și preoților, este echivalată cu o trădare a interesului național. Nu sunt numai evenimentele prezentate, ci și momentele, cronologic, ca și demnitarii care au semnat astfel de înțelegeri antinaționale.

Se referă la eliminarea studierii Școlii Ardelene în învățământ și la abandonarea dogmei morale și religioase, personaje pozitive, luptători pentru restabilirea unor fapte, în spiritul patriotismului autentic, al credinței și tradițiilor românești fiind menționați Constantin Rădulescu Motru, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Dumitru Stăniloae, Nichifor Crainic, Petre Țuțea. Nu „Arbeit macht Frei” - deviză nazistă - nu munca, ci adevărul ne face liberi. În Raportul care pretindea condamnarea comunismului, din 2006, în loc să fie prezentate suferințele

victimelor regimului, sunt lăudați cei șase nomenclaturiști care au semnat un memoriu către dictator! Autoarea critică propaganda pentru o cultură „globală”, opusă și ostilă etnicului, religiei și familiei.

■ Continuare în pagina 18

D. H. Lawrence

Râvnesc primăvara

Aş vrea să fie primăvară în lume.

Să fie primăvară!
Vino, sevă clocotindă în valuri!
Vino, suflu al creației!
Vino, viață! năvălește prin masa aceasta a morții!
Vino, mătură aceste sublime și înspăimântătoare
flori-de-început,
care sunt mai degrabă flori-de-sfârșit!
Vino, dezgheață solemnitatea lor rece, dizolvă-le:
ghiocei, exaltări neschimbate, străvezii,
ale brânduşelor alb-violete,
flori ale penumbrei, produse ale depravării,
hrănite cu moarte,
şuvoaie ale finalității sublime;
Vino, primăvară, și distruge-le!

Zdrobesc ghioceii, îmi place să calc pe narcise,
să distrug rogozul-de-grădină;
căci sunt sătul de ele, de moliciunea lor,
inerte, indiferente, solemne.

Vreau seva dulce și înflăcărată a primăverii,
făcută din aur și dintr-o strălucire absolută,
aproape ca razele de rară, și totuși copleșitor de tare,
cea mai mare forță de armonizare a lumii.

Aceeași care culege recolta de grâu
și leagănă tonele de grâne în vântul roditor;
aceeași care leagănă pleiada de fructe pline
suspendate jucăuș ca o ispită, între degetul mare și cel arătător;
o! și dintr-o dată, de nicăieri, învolburează florile de păr,
asupra noastră, și florile de măr, migdal, cais și gutui,
vântură și face nori din toate florile posibile
sub ochii noștri învălmășiți,
deși nu suntem plini de adorație.

Aş vrea să fie primăvară
să sufle vicleană peste scânteile pierdute, rămășite ale vechiului foc risipit,
și să aprindă micuțe conflagrații armonioase
mânji curioși cu picioare lungi, viței cu ochi mari și pui de vrabie.

Aş vrea ca primăvara
să dea drumul la traficul de pași bubuitori
picioare noi pe pământ, care tropăie de nerăbdare.

Aş vrea să fie primăvară, explozivă
delicată, fragedă primăvară.
Aş vrea ca florile acestea fragile, geruite, ale unei depravări înflăcărate și
misterioase să nu treacă în nemișcare din cauza nemulțumirii încă pâlpâinde.

O! primăvara, clopoțeii se apleacă din pură exuberanță,
jubilând dintr-un exces secret și cald,
aplecat odată cu măreția lui interioară!

O, da, șuvoiul primăvăratec este destul de puternic
să azvârle globul pământesc ca pe o minge sub un jet de apă dansând energic;
așa cum vezi o mingiucă de plastic plutind de colo-colo
ca oamenii să o nimerească, o monedă lovitura, într-o gheretă la târg.

Șuvoiul primăvăratec este destul de puternic
să manevreze globul pământesc ca pe o minge într-o arteziană;
În același timp, desface mânuțele alunului cu răbdare infinită.

Puterea sevei aurii, crescânde, creatoare, ar putea să ia pământul
și să îl ridice printre stele, în in-vizibil;
aceeași care așază sturzul pe o rămurică la apus
și îl pune să cânte odată cu mierla;
se arată în tremurul timid al primulei,
și își trădează candoarea prin floarea albă de căpșun,
și demnitatea prin degețel, ca un războinic indian.

Vino, vino degrabă, primăvară!
Vino și ridică-ne pe noi, miriadele, pe culmi;
pe noi, care nu am înflorit niciodată, ca niște cactuși răbdători.
Vino și saltă-ne către sfârșitul nostru, să înflorim, adu-ne până în vara noastră
pe noi, cei obosiți de iarnă în iarna lumii.
Vino și scobește frumos cuiburile de cinteză,
vino și înmoaie mugurii de salcie ca să fie umflați și pufoși, apoi suflă-i cu aur.
Vino și lingușește florile hâde ale podbalului.

Vino degrabă și apără-ne
de prea multă moarte.
Vino degrabă și agită globul putred al lumii din interior,
fă-l să izbucnească de germinație și să dea o lume nouă.
Vino la noi, discipolii tăi, care nu pot înflori din gheață.
Lumea întreagă licărește plină de crinii Nebiruitei Morți,
dar tu vino și fă să fie rândul nostru.
Gata cu fecioarele și crinii, gata cu parfumul sufocant al depravării,
nu mai vreau parfum de narcis, femeiuști cu piele de crin, lame ale simțurilor
pătrunzând prin carne ca să înflorească în moarte.
Pune capăt, pune capăt odată acestei socoteli fremătătoare, delicioase
de ruinare palpitantă a cărnii, de înflăcărare cumplită,
de extazie rară, aproape mortală.
Fă să fie rândul nostru, dă-ne o șansă, să vină și vremea noastră,
O, curând, în curând!

Schimbă întunericul în zori fragezi, liliachii.
Încălzește-l până ajunge un liliachiu rumen,
din ce în ce mai violet înspre vară, în lumea din inima omului.

Au ieșit deja violetele!
Arată-mi! Tânjesc atât de mult să aud asta, încât chiar și acum
în pragul primăverii, mă tem că voi muri.
Arată-mi violetele care au răsărit.

O, de-ar fi adevărat, și negura vie din sângele omului s-ar umple de violete,
dacă violetele ar ieși de sub supliciul oamenilor, putrezi de-atâta iarnă, prăbușiți
atunci vom avea primăvară.
Roagă-te să nu mori pe acest munte sfânt împânzit de violete.
Roagă-te să trăiești.

Dacă simți parfum de violete din negura umbrii omului
va fi primăvară în lume,
va fi primăvară în lumea celor vii;
Nemaivăzutul se pune în ordine, își vestește venirea cu violete,
prevestire a noi anotimpuri.

Nu mă lăsa să mor la limita unei astfel de speranțe!
Mai rău, nu mă lăsa să mă amăgesc.

Traducere de: Cristina BOTÎLCĂ

Rezistența prin cultură, azi

Magda Ursache, Carte pentru minte, inimă și (wow!) literatură (2019)

■ Continuare din pagina 17

După „ieșirea din subterana socialistă”, prin acțiunea „serviciilor”, s-a demonetizat, prin scandaluri morale provocate, existența în demnitate a scriitorilor de respect, între care Paul Goma, iar „celebrele simulatoare” din decembrie 1989 s-au mutat la CNSAS, instituția care acordă certificate de bună purtare, preluând ceea ce i se oferă din arhivele securității. Alte aspecte surprinse cu acuitate sunt falsa disidență, evitarea aplicării legii lustrației, evoluția societății fără a se rupe de trecut, efect al aplicării „legii Gauck” în Germania, care a însemnat deschiderea arhivelor STASI pentru consultarea dosarelor personale și ale nomenclaturiștilor.

Torționari, șefi de penitenciare comuniste, participanți la reprimarea revoltelor populare sunt decorați de șefii de stat, colaboratori și unelte ale regimului comunist sunt bine mersi în noua societate, zisă democratică: generalul locotenent Pleșiță, generalul Iulian Vlad, Nicolae Dragoș. Puținii scriitori cu adevărat liberi sub comunism sunt menționați aici: Radu Petrescu, Nicolae Steinhardt, Leonid Dimov, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Cezar Ivănescu, Radu Ulmeanu, Dan Culcer, Aurel Dumitrașcu, Liviu Antonesei, Emil Brumaru. La modă este ca așa-zișii democrați să-i acuze de stalinism și legionarism pe cei cu coloană vertebrală și luptători pentru democrație, pentru restabilirea cursului firesc al societății românești. Nu sunt însă omise unele excese ale celor angajați în lupta anticomunistă. Astfel, este respins stilul de a polemiza al lui Cezar Ivănescu,care este obtuz în caracterizarea lui Paul Goma și care îi numește astfel pe unii scriitori: Alex Ștefănescu – Mormanul, Laurențiu Ulici – Bulici, Valeriu Râpeanu – Spermatozoidul, Fănuș Neagu – Negul.

Pervertirea gustului și disprețul față de educație, cultivate începând din anul 1990, sunt bine surprinse, prin citarea lui Nicolae Breban, din „Istoria dramatică a prezentului... (2010): „se vrea sfârșitul conștiinței de sine a acestui popor. Deviza: divertisment la TV cu lozinca Care are craci are, care n-are craci n-are.” În literatură, urmează această cale Doina Vlădăreanu, Mihail Gălățeanu ș.a.

Capitolul Rezistența prin lectură este centrat pe domeniul scriitoricesc și al cărții, într-o perioadă în care librăriile și bibliotecile, ca și alte instituții culturale, sunt înlocuite cu bănci, restaurante, păcănele, hypermarketuri, sau sunt expediate spre marginea orașelor, centrul fiind invadat de maidane, adică de nonvaloare, trivialitate, mizerabilism, cu fătuce goale la trup și la minte. Chiar și titlurile cărților scrise de Alexandru Vakulovski sau Ioana Baetica ilustrează această tendință, ele fiind Pizdeț (parte a trilogiei Letopizdeț), Morții mă-tii, sau Băgău.

„Telepopulația” are instincte joase, de la salam cu soia ajungând la cam mult

Salam la TV. Între informație și divertisment, televiziunea a ales distracția. Preluând sintagma „homo zappiens” de la Bogdan Ghiu, autoarea se declară împotriva divertismentului ieftin, vulgar, preferând monitorului cartea vie. Din păcate, sunt personalități culturale care îl minimalizează și caricaturizează pe G. Călinescu, ca Georgeta Horodincă și Lucia Demetrius, iar altădată marele critic a fost înlăturat și înlocuit la catedra universitară de către Vicu Mândra, o nulitate culturală, însă vârf de lance al comunismului, săltat de la lector direct la profesor universitar. Internaționala comunistă, trecută în globalizare, vrea să distrugă valorile amprentate etnic, azi poetul Mircea Dinescu devenind chef bucătar, Horia Roman Patapievici afirmând despre cultura română că este „ca o maioneză tăiată”, iar clasicii fiind desființați de Ion Vitner, Nestor Ignat, Z. Ornea, Ovid S. Crohmălniceanu. Reprezentanții literaturii de profundă rezonanță națională, patriotică, Ștefan Baciu, Vintilă Horia, Horia Stamatu ar dori astăzi Alexandru Florian să fie judecați sub codul penal! Dintre cei care s-au aplecat cu respect și pricepere asupra operei eminesciene, autoarea îi menționează pe D. Vatamaniuc, Petru Creția și pe Mihai Drăgan, în antiteză cu denigratorii Crohmălniceanu, Vitner, Nicolae Moraru (care a epurat „Doina” din cărțile semnate de marele poet). Altă antiteză formulată este între Mihai Novicov, care cerea împușcarea universitarilor „nealiniați”, Teodor Baconschi, care declara „visez la o lume amorală”, M.R. Ungureanu, care a aprobat cedarea moștenirii Gojdu, pe de o parte, și cei care s-au opus: cărturarii teologi Bartolomeu Anania și Antonie Plămădeală, sau Eugen Simion, care îndeamnă: „Români, mizați pe cultură”, sau adevărații luminatori, interziși sub comunism: Hrisostom, Grigorie de Nazians, Vasile cel Mare, pe de altă parte. Magda Ursache își face cu luciditate o prezentare culturală, pornind de la Paul Valery, conform căruia stilul nu este decât o deviație de la normă. Scriind texte de frontieră, pe granița eseu-roman, crede că romanul este o haină civilă, în timp ce publicistica este o haină militară. A abandonat „povestașa” pentru polemistă, scrisul fiind modul unic de a supraviețui sub comunism. Precizează: „culisez între roman și eseu, ca să evit monotonia eseului prin poveste și a poveștii prin eseu”. Sunt citați scriitori importanți, care se referă la rolul culturii, al literaturii, al elitelor intelectuale pentru îndreptarea moravurilor din societatea actuală. Astfel, Mario Vargas Llosa: „Literatura este tot ce s-a inventat mai bun ca să ne apărăm de nefericire și restriște”, Mircea Eliade: elita românească va schimba sensul istoriei acestui neam, sau Dan Anghelescu, care vorbește despre „timpul inumanului”, când nu se mai pune preț pe triada Bine-Adevăr-Frumos.

Într-un interviu acordat lui Adrian Alui Gheorghe, autoarea spune că revenirea la libertatea de gândire și opinie a fost numai o iluzie, doar publicistica devenind „o datorie civică”. Răspunzând provocării de a dezvălui adevărul integral, este conștientă de faptul că n-o să îndrepte mare lucru, dar nutrește speranța ca puținii cititori, „câți or mai

fi, să nu rămână indiferenți”. Explicând denumirea Yahoo, de la personajele lui Jonathan Swift, din romanul „Călătoriile lui Gulliver”, observă că indivizii numiți astfel erau „lacomi, nu prea deștepți, înapoiați”. Magda Ursache este alertată de pericolul dispariției Căii Gutenberg în favoarea „Bulevardului TV”. Preotul Dumitru Zamisnicu, scriitorul Niculae Gheran și alți însemnați oameni de cultură, patrioți și victime ale penitenciarelor sau/și birocrației comuniste, care proclama egalitatea, practicând inechitatea până la crimă, sunt prezentați în a doua jumătate a volumului, fiind arătate în toată grozăvia lor fapte abominabile, ale unor ființe dezumanizate, vândute, lacome de putere și avere, prezentate de la originile lor istorice, ca Internaționala comunistă, sau ideile lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, Ceaușescu.

Ceea ce face distinctă această carte, ca și altele ale Magdei Ursache, este dezvăluirea, fără aburire, concretă, a numelui și faptelor celor care au denigrat, disprețuit, condamnat ființa românească, dreptatea, adevărul, mergând până la prezentul imediat, unde oricare cititor cunoaște personajele și faptele, realitatea fără farduri. Atitudinea aceasta, specifică și altor scrieri ale autoarei, dar și scrierilor altor cărturari de valoare, nu a fost, din păcate, inclusă în bibliografia sau concluziile unor acte care și-au arogat meritul de condamnare a comunismului și (ar fi fost necesar) de reabilitarea a victimelor sale.

Autoarea rămâne un reper al poziției intelectualului devotat patriei și poporului său, cu idei valoroase și speranțe pe care le dă unui popor atâta vreme asuprit și desconsiderat de stăpâniri total străine de spiritul său.

Insula părăsită a Muzelor sau drumul spre labirint

■ Continuare din pagina 11

Spaima neodihnei și semnele liniștii. „Printre ispite și îngeri”

Gândul privește tragic amintirile îndrăznețe/ Thimpul seceră pământul, învârtindu-l sute de ani/ dinspre cenușa vetrelor milenare/ spre insula părăsită a muzelor (M.U.)

Ne-am oprit apoi, în periplul nostru (deloc ușor) prin hățișurile de aur ale poeziei lui M.U. la două poeme puse-n oglindă: *Pașii alergărilor pierdute* - pag. 111 - și *În căutarea liniștii*. Un element constant al poeticii lugojeanului nostru sunt ferestrele - sau oglinzile - paralele, ca simbol al labirintului. De asemenea, poetul este conștient de existența lumii nevăzute, pe care o evocă sub aspectul ei negativ: umbre, stafii, draci: „La orizont, în spatele cerului viu colorat/ imediat după *șesul cuvintelor mușcătoate* (s.n.)/...Pândesc guri pofticioase de draci rafinați/.../ De fapt, fuga din imperiul frunzelor uscate/ fără explicația alergării către nimic// Prin noroaiele resemnării presimți viața”.

Un poem frumos și semnificativ - reprezentativ pentru condiția umană care tânjește după beneficiile/binecuvântările liniștii - este cel numit mai sus (aflat pe pagina din stânga): „Precaut, nimic mai mult de-atât caut liniștea/ printre rămășițele iubirilor false.../ Nici turmele nălucilor din tragediile umane/ nu știu unde bântuie ea, împreună cu vremea”. Liniștea sufletească este un mare deziderat, multcăutat și foarte greu de aflat. „În nopțile reci luna se zabate ca o fecioară/... Somnul mă cuprinde-n spectacol/ Discrete vise zac între ferestrele paralele/ niște corăbii plecate-n promenadă pe mare”. Spaima neodihnei îl îndeamnă pe poet către această insulă ascunsă a Liniștii (pe care e puțin probabil că o va atinge; atunci el se mulțumește cu vagi semne de existență): „Atunci închid ochii, inima o izolez.../ întrezăresc în spațiu foarte departe/ ***semnele liniștii***, ascunzișul ei”.

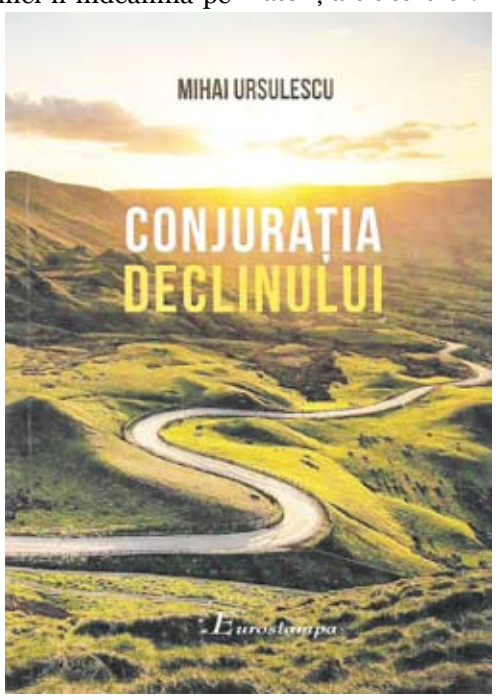

Dar, în opinia noastră, orice poet adevărat trebuie să fie și un poet al mării: măcar să cocheteze cu tema aceasta a marilor nelinești mișcătoare. Este și cazul poetului nostru, „îndrăgostit de zvonul unei mări albastre”. Slalom făcând „printre ispite și îngeri” cu „haita de gânduri”, „în mirajul vrăjilor” poetul declară solemn: „Sunt călătorul ce coboară munții prin văi necunoscute”. Înainte de atingerea mării, a țărmului ei mirific, poetul navighează pe fluvii, „vâslesc în aval când sunt lacuri, unde să mă odihnesc (...) Iar marea albastră atât de dorită/ nu mă aștepta... era plină de riduri și fluvii”!

Poetul este un marinar al cauzelor pierdute: „După trecerea furtunii întunecate.../ Marinarii cauzei pierdute au plecat/ înveșmântați iluzoriu pe râul uitării în bărcuțe înaripate...” „...Să închidă panorama/ peste mateloții coborâți în adâncuri/ după stelele căzătoare” (*Marinarii cauzelor pierdute*). Urmând acest trend urcător, M. Ursulescu cultivă o poezie densă, uneori de o densitate fantasmagorică, solicitând la maxim atenția cititorului. E atât de concentrat și elaborat că pare crispat; iar coerența logică atât de necesară receptării e pur și simplu dinamitată. O poezie suprarealistă cu deja semnalatele accente postmoderne, care o fac pe alocuri greu descifrabilă - dar la urmă și satisfacția lectorului avizat este pe măsură. Supracondensat (ca o pastilă alimentară, un comprimat), i-am recomanda poetului o relaxare a tonusului, tensiunii poetice: ceva de genul unei poeniițe în mijlcul pădurii de copaci seculari...

Poezia sa, ușor prea spectrală - deși cu miezul adânc - simte nevoia unor înseninări succesive, care să-l lase pe cititor să mai și respire; fiindcă, până la urmă literatura e o plăcere, iar nu efort supraunitar. Să nu se sperie critica înaltă - fiind totuși vorba de un poet aflat la începuturi - dar am descoperit în poezia lui M.U. accente din Paul Celan; i-am „prescrie” o doză de Arghezi sau Macedonski. (Dar poate că poeții de azi, uneori prea serioși, ar avea nevoie din când de-o câte „baie” de Topârceanu sau Minulescu; sau Poate Jacques Prévert.)

Remus V. GIORGIONI

Veronica Balaj: Cotidiene pariziene

Solar-temătoarea poezie
nu-mi pasă,
cât jocul mă prinde
sumedenie
de subînțelesuri izbăvitoare
mă apără”
(*De-a viața*)

Cotidiene pariziene, Editura Junimea, colecția Exit, 2020, un volum de poeme - *prozo-poeme*, le numește autoarea - care îndeamnă (și) la o reflecție asupra a ceea ce ar mai putea fi astăzi „fantasticul” și cât din el a mai rămas în limitele *ficțiunii*, cât a trecut în lumea de zi cu zi. Cât din „a fost odată...” (și toate derivatele, se subînțelege) a intrat în cotidian? Și dacă a intrat - cu siguranță, a făcut-o, de la „ochiul magic”, gata să te urmărească pretutindeni, la un „ceva” nevăzut, aproape de nemăsurat (nanoparticula organică sau nonorganică!), gata să-ți invadeze viața și, după unele spuse, să-ți controleze „trecerea” -, ce îi mai rămâne scriitorului/ artistului din „lumea” peste care, altădată, era doar el stăpân de drept și de fapt? Un răspuns s-ar găsi în volumul Veronicăi Balaj, cu (și ca) o ușoară *parodiere* a „fantasmei”, o ușoară, ironic-autoironic, translare a ei spre *bizar/bizarerie* și, mai cu seamă, printr-o asumare îngăduitoare, dar și temătoare, a acesteia ca „joc” ascunzând/ trădând o „boală” (ne-)„învinsă”: singurătatea: „Suntem o trupă întreagă,/ eu, cea de azi/ și eu de ieri, și eu în profil de viitor,/ singurătatea/ cu nenumărate dealuri și pustiuri/ abia de le mai pot duce” (*Târzie, Cartagina*).

Jurnalist de cursă lungă, una din profesionistele de necontestat - în media audio-video, în primul rând - „interviurilor”, iscusit „iscodindu-și” interlocutorul, ea părând, de fiecare dată, personajul solar, vivace, menit să încurajeze mărturisirea „până la capăt” tocmai spre a-i aduce/ induce celuilalt certitudinea propriei sale solarități, Veronica Balaj va fi descoperit *live* „cum se creează” un personaj. Cum, altfel spus, prins între microfon și reflectoare, intervievatul preia, *nolens-volens*, tonusul celuilalt „celălalt” și își construiește discursul (răspunsul) pe calea deschisă de binevoitor-curioasele „întrebări”. Un pas auctorial (și o ascendență în raportul cu bunul cititor) despre care dau seama, printre rânduri, toate cărțile semnate de Veronica Balaj.

Cum se și cuvenea, „personajul”, la un moment dat, evadează dintr-un studio sau altul și intră în text, în țesătura („scrisă”) a poemului (experimentând, aproape simultan, noua sa ipostază în paginile de proză, nenumărate, ale Veronicăi Balaj), joacă rolul unui anume „altul”, peregrinând, clovn în așteptare, prin Place de l’Étoile, nu mai puțin însă, rolul (retroproiecție/ proiecție) *eu*-lui (autoarei), într-un timp de „agapă”, într-un timp, dovedit în fapt, al inventarului: „la dreapta, false promisiuni și statui/ eu, și eu și alte multe trupe încifrate,/ ne hlizim descătușate/ cum singurătatea se înecă/ într-un cântec disonant” (*Târzie,...*). Or, pentru a merge mai departe, povestea („povestea se leagă/ într-un descântec de nesfârșită vară”, la vremea la care însă bizarul personaj, amintind recuzita avangardiștilor, nu prea mai are nevoie de ea: „statura lui Jean stă țintuită-n albume/ răspândite prin lume” - *Cotidiene pariziene*), personajele se multiplică, traversează meridiane într-un inedit „jurnal de călătorie” (și acesta înscris din vreme în bibliografia autoarei), cu geografii recognoscibile (Franța, Canada, Tunisia, Italia), cu geografii mitologice („Saint Laurent, braț inițiatic/ de apă”) ori din legendele locului (tinzând, sub „praful” zilei de azi, spre demitizare: „Nu întotdeauna se-arată însă pe lac/ miraculoasele chipuri/ uneori, e doar lumina lunii, în ațchii făcând apa să țipe” - *Utopie pe Lac Philippe*), cu geografii „interioare” aduse la lumină aproape cu încrâncenarea celui care recunoaște, dincolo de orice, marea, de netăgăduit înfrângere și, evident, își creează un spațiu/ o idee-imagine protector(oare): „Golul dintre două secunde/ arde cât o nedorită plecare,/ cât frica de pieire/ ascunsă în muguri, în riduri, în cuvinte” (*Golul dintre două secunde*), ori: „Iluzia unor meridiane interioare/ coboară văzduhuri (...). Oprită la mal, mă privesc în interior/ nu te speria, ființă,/ nu scoate nici un miorlăit/ căderea e zborul invers desăvârșit” (*Euphorion*).

Poezie „feminină”? Cu siguranță, numai că aici eliberarea de sine, frenetică, descoperă goluri și temeri, notează doar „posibilități” („în golul bine marcat/ sunt liberă să cred că/ lumea-i legiută de Dumnezeu pentru mine/ pot spune te iubesc”) și opreliști („valurile hăituite de pieire/ mă-nvață ce-i frica”), într-un balans pentru care „nodul” semnificant pare să fie apa (lacul, valurile, ploaia, marea, oceanul) și „corolarul”, demult întemeiat sub semnul lui Caron (barca, luntrea, ori, într-o demitizare-remitizare singulară, vaporul „de croazieră”). Și aici, cum de altfel pe întreaga țesătură a volumului, adăugând, interogativ, un înțeles mitului: „La vreme de seară,/ în barca proptită la mal,/ ce s-ar întâmpla, Doamne,/ dac-aș alunga îngerul/ venit să descuie lacătul/ plecării mele în larg?” (*Euphonii*)

Fascinată parcă deopotrivă de uneltele impresioniștilor și ale expresioniștilor, poeta oferă adevărate „regaluri” picturale, pe fondul „imaginii din covor” prioritare (mișcătoarea, veșnic mișcătoarea apă, clamată și în povestea „frumoaselor și urâtelor lumii”: „adu-mi pe ape/ imaginea bărbatului visat!”), cu o cromatică exuberantă, peste o „matematică” incertă: „valuri cu geometrii eșuate/ după legea unei matematici abia inventate/ se pierd, anonime/ între ele, nicio depărtare/ nu duce la vreo corectă adunare/ mereu se urmează înșiruite, scad/ topindu-se în adânc,/ subțire, nicio întristare/ nu apasă albastrul nomad/ te-ntrebi cum/ deînflorește galben cerul,/ și năucitoare scântei de roșu agresiv,/ portocaliu șăgalnic” (*Măgulitoare, marea*).

Pentru ca, la finele „halucinantului pârjol de culori”, chiar veșnicul și vașnicul călător Ulisse, să fie surprins „pe mări inventate”, așadar, sub aceeași iluzie a posibilei ofrande născute din „vadul” dintre zile și „ploi inegale” („un vad,/ ridicat peste ploi inegale/ și o stea de mare/ așezată ție,/ ofrandă la picioare”).

Undeva, într-un teritoriu pe care-l bănuim doar al poetei (dacă nu chiar cel dăruit de/ în familie), cromatica aduce „ploi înverzite” sau „înverzit-înmugurite” suport al unei construcții direct-relaționale („je t’aime, ti amo...”), într-un „spectacol/ pe care-l pun la cale, fragment cu fragment”, dovedind - dacă mai era nevoie și riscând o paradoxală prezență în respectivul teritoriu - încărcătura de roluri asumate de *eu*-l auctorial - scenarist, regizor, scenograf. La rădăcinile căreia pare să stea un „bunic” năstrușnic (în *Cifru sentimental*), ridicându-și casa pe o „tranșee/ din războiul trecut”, palimpsestic adăugînd „prezentul peste trecut” (din *Alegorie pe ape*), săditor al unei stele noi „pe care niciun astronom/ n-o cunoștea”. Și, desigur, lăsând moștenire o monedă fermecată: „moneda prezentului o port și eu/ în buzunar, trage greu”, destinată, în alte geografii și într-o deja pierdută „tovărășie”, unui târg „cu viitorul/ chiar dacă disproporționat,/ sau păgubos și ciudat” (în *Redivivus Menilmontant*). Sau o fotografie cu toate „datele” spectacolului de mai târziu: „bunicul, eu și clovnul/ din fotografia/ în culori cucernice, șterse/ precum în icoanele vechi, stăm încadrați de timp/ alipiți unul de altul/ într-o vinovată lumină/ decupată în formă de scenă” (*Rezonanță târzie*).

Versul „alb”, inteligent și eficient „brodat” cu perechi de rimă („m-a aruncat pe mal/ în chip de Parsifal”, „Théophile Gauthier urma să fie/ băiat de prăvălie”; „în secolul nostru, de toate asmuțit/ Cronos, inexplicabil vitregit”), sau rime interioare, parabola, parodia, alegoria - permițând aducerea în pagină atâtor și atâtor „icoane” literar-culturale - sunt participanții, nu doar formali, care asigură fundalul scenei pregătite pentru un „spectacol pentru întărâtarea vremilor”. Venind din alte vremuri, niciodată uitate atât timp cât din ele răzbate (și se alătură firesc unui Menilmontant „unde-a cântat Edith Piaf”) „vorba” (și inocența acesteia) neaoșă, „ne dăm cu hinta”, acesta redeschide, în finalul volumului, bătălia cu „jocul de-a imposibilul”, chemarea de fond a poetei, nefictională și „fără de vindecare”. O provocare în plus pentru cititorul-călător (și el) în timp și spațiu...

Ada D. CRUCEANU

Dumitru Mălin: În munte, lângă piatra cântătoare

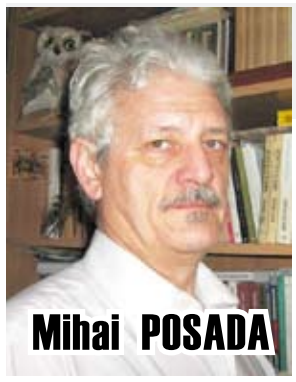

După o escapadă pe urmele celebrului *maudit* Baudelaire cu volumul de versuri ***Căderea din înger: incantații luciferice***, Iași: Tipo Moldova, 2019 - ca o continuare a liniei deschise în poesia românească de eminescianul *Andrei Mureșanu (Tablou dramatic într-un act)*, varianta 1871: „O, Satan! geniu al desperării! Acum pricep eu gându-ți, căci zvârcolirea mării Trăiește-acum în mine); macedonskianul *Imn la Satan* (în vol. ***Flori sacre***, 1912: „Satan, fermecător Satan, proteu ce ești ascuns în toate, În iadul tău primesc să ard, fiindcă altfel nu se poate”; argheziana poemă *Satan* (vol. ***Cuvinte potrivite***, 1927) sau bacoviana *Pax Magna* (vol. ***Comedii în fond***, 1936) - poetul Dumitru Mălin, născut la Baia de Arieș în 22 martie 1950 și doctor în filologie cu teza: *O ipostază a expresionismului poetic transilvănean - V. Copilu Cheatră*, se reîntoarce „acasă” cu o nouă carte, de 230 de pagini: ***În munte, lângă piatra cântătoare: versuri***, Iași: Tipo Moldova, 2020. Primul text chiar așa se intitulează: *Întoarcerea acasă* (pp. 15-16) și fixează în haos centrul existențial, un *locus amoenus* al sufletului romantic al poetului, ce cuprinde laolaltă, în iluzia eternității, muntele natal, piciorul de rai al invincibilelor borne solare care marchează trecerea noastră prin lume: copilăria, iubirile și căsătoria - a cărei relativizare formală coincide cu nunta cosmică, abisal-mioritică, repaosul final: „Atât de fericit plecam în zori/ Pe-aceeași sau mereu pe altă cale,/ Să caut vise și femei și flori,/ Să mă însor, o zi, cu fiecare [...]/ Și-apoi în munte voi găsi oricând/ Un pat întins sub iarba răcoroasă/ Și-o mamă-n pragul lumii lăcrimând/ De bucurie c-am sosit acasă”. Parcă reverberații din texte de Lucian Blaga, din Coșbuc, din Goga, din Aron Cotruș ori din Bogza, din Teofil Răchițeanu... După cum și textul separat, la început, de conținutul propriu-zis al cărții și purtând titlul: *În loc de prefață* (pp. 11-12) precizează cu justificat-omenească și artistic-istorică mândrie autobiobibliografică acest loc special reprezentat de „casa părintească”, „tulnicele” moților stăpâni din veac pe Munții Apuseni, satele care „urcă în cer”, pădurile, văile apelor aurifere la propriu și la figurat, de-a valma cu iureșul neostoit al dragostei de viață a autorului, într-o totală libertate stilistică de scriitor matur spre demnitatea senectuții, o independență salutară între contemporanii concesionați de «trend-ul liric» și «tabieturile recepției», Dumitru Mălin rămânând, cum precizează prefațatorul, «credincios unei formule»: „Noi, moții, ținem Patria-ntr-un pumn,/ Ori într-un prag de casă părintească;/ Spre seară, când cuvintele apun,/ Începe gura-n fluier să vorbească”. Culegerea de versuri ***În munte, lângă piatra cântătoare***, dedicată scriitorului Ion Marin Almăjan (pe care e bine că poetul Mălin l-a ascultat scriindu-și cartea astfel, ca o întoarcere la origini, la sinele adânc, inamovibil), se bucură, în deschidere, de un *Cuvânt de însoțire* semnat de Adrian Dinu Rachieru (pp. 5-10) și, la final, de două referințe critice scrise de Monica Grosu (*Despre cădere și urcuș*, pp. 201-208), respectiv de Mihai Posada (*Dumitru Mălin - un odiseu poetic ce alege să rămână pe insula Aeaea*, pp. 208-224). Din precedentul volum de *incantații luciferice* (distins în 2019 cu *Premiul «Octavian Goga»* de Filiala Sibiu a Uniunii Scriitorilor din România) transpare și în prezenta carte aceeași neputință-refuz de a crede în mântuire și viața de apoi, în taina preoției și în sfinți. Coincidența face ca nu departe de Baia de Arieș cu *piatra cântătoare* cântată de poetul Mălin, un alt loc al Apusenilor, Vârtop, să poarte numele de cabană *Piatra grăitoare*, cântat de confratele Nicolae Silade din Lugoj, în volumul său de versuri ***Everest*** (Brumar, 2020, p. 81).

Poetul îi invocă pe părinții fondatori ai națiunii, într-un jurământ de credință: *„Noi, moții, avem pumnul de granit/ Și fruntea, stâncă-n cer, nefulgerată;/ Pe noi orânduiri nu ne-au clintit,/ Nici slugi n-om fi la nimeni, niciodată// Stăpân ne-a fost întruna Dumnezeu,/ Dar nici pe El nu l-am lăsat să treacă/ De la Câmpeni în sus, decât cu greu,/ Cât să mângâie-o casă mai săracă.// Noi scoatem aur din rărunchi de stânci/ Și-l dăm pe cucuruz și pe secară/ Trudind din greu, pe coate și pe brânci,/ Să ne cioplim, din piatră seacă, o țară.// Trăind, prea mult, și-n vremuri de urgii,/ Cu grofi, cu comuniști, cu câte toate,/ Securile ne-au ars în palme vii/ Iar coasele ne fulgerau în spate.// Și azi un tulnic de-ar vesti rotund/ Oricând furtuna grea peste coline/ Un Horea răzvrătit, cu chipul crunt,/ Ar răsări năprasnic din oricine.// Cu pumnul de gorun și de granit/ Crăpăm în două lumea pentru trai;/ Cine de noi, de moți, n-a auzit,/ Să nu se bage peste noi că-i bai!”* **(Să nu ne-ncerce pumnul,** pp. 135-136). Dicția poetică rostește verde-n față, nu privește chiorâș, are smalțul estetic neciobit și zâmbește mândru din dragă inimă cu toată gura: „Atât de mult iubit-am munții eu/ Și-atât de greu i-am despărțit de mine,/ Cum ai tăia culori din curcubeu/ Și-ar curge sânge-albastru pe coline”; așa precum nici jalea nu se mai poate ascunde: „Azi munții, dragii, sunt departe-n mit,/Pe unde eu s-ajung nu se mai poate;/ Atât de mult înaltul l-am iubit/ Și-atât de-adânc cobori, prin mine, noapte!” (*Atât de-adânc*, p. 17).

Lectura cărții rostite la reîntoarcerea „acasă”, din pragul casei pierdute a elegiei structurale din și prin care își rostește versurile **Dumitru Mălin**, aduce freamătul sufletesc inefabil al bucuriei de viață pe care adevărul emoționat și autenticitatea valorii estetice proprii limbajului artistic articulat au fost în stare, de milenii, sunt și vor putea mai departe să o producă: bucuria frumuseții-jertfă în fața absurdului.

Gerar 2020, Sibiu-pe-Cibin

Gheorghe Alexandru Iancovici (1924-1992)

97 de ani de la naștere

INEDIT: MEMORIAL DE CĂLĂTORIE

Sankt-Petersburg (2)

Cimitirul Piskariov este „loc sfânt pentru sankt-petersburgheni, cel mai apropiat de inima lor”. Orașul a fost bombardat zi și noapte în cele 900 de zile ale blocadei. Nu e femeie să nu fi pierdut pe cineva. Aici sunt înmormântate 470 de mii de victime ale războiului. Mulți locuitori au murit de foame și frig. Rația lor era de 45 de grame de pâine pe zi. În iarna 1941-1942 a fost un frig cumplit (–35°C), gerul cel mai cumplit din istoria Sankt-Petersburgului. Toată țara i-a ajutat pe sankt-petersburghenii asediați. Aprovizionarea se făcea pe lacul Ladoga. De Revelionul 1943 au venit camioane cu portocale pentru copiii sankt-petersburgheni. Apartamentele erau pline cu morții care nu puteau fi îngropați până primăvara. Mărturia mișcătoare a acelor timpuri a rămas Jurnalul Taniei Saviceva, o fetiță de 11 ani căreia i-a murit, pe rând, toată familia: bunica, fratele, mama. Într-o zi notează că i-a murit și pisica. A fost evacuată pe lacul Ladoga. A murit și ea la spital. Aici sunt morminte de civili și de militari. Înainte fusese un cimitir sătesc. Cimitirul (în care se aud megafoanele amplificând *Simfonia Leningradului* de Șostakovici) are o suprafață de 26 ha. Autorul Memorialului în fața căruia arde Flacăra Veșnică este Alexandr Vassiliev. Galia, ghida, ne traduce versurile Olgăi Berggolz de pe monument.

Am rugat-o să mi le transcrie. Seara mi le-a și înmânat, gata traduse. Iată-le:

Monumentul Gloriei Veșnice

Aici sunt cetățeni leningrădeni:
Bărbați, femei, copii.
Alături de ei, ostași din Garda Roșie
Care și-au dat viața apărându-te,
Leningrad, leagăn al Revoluției.
Nu le putem enumera nobilele nume,
Atât de multe sunt
Sub paza veșnică a granitului.
Dar tu știi, privind aceste pietre,
Că nimeni nu e uitat
Și că nimic nu se uită.
Vrăjmașii voiau să pătrundă în oraș,
Îmbrăcați în fier și oțel,
Dar muncitori, elevi, profesori, voluntari
S-au ridicat împreună cu armata
Și toți, ca unul, au spus:
„Mai degrabă moartea
să nădăjduiască de la noi,
Decât noi de la moarte!”
Nu e uitată nici iarna
Flămândă, geroasă,
întunecoasă din ‘41-’42,
Nici grozăvia
bombardamentelor de artilerie,
Nici oroarea bombardamentelor
aviatice din ‘43.
Nici c-o palmă de pământ străpunsă,
din acest oraș,
Nici una din viețile voastre, tovarăși,
Nu e uitată.

Sub focul neîncetat din aer
Și de pe pământ și de pe ape,
Cu eroismul vostru de fiecare zi
Ați dobândit, destoinic și cu modestie,
Măreața Victorie.

Fie ca în fața vieții voastre nemuritoare
Pe câmpul acesta întristat
Solemn să încline – și veșnic – drapele
Poporul întreg, plin de recunoștință,
Patria-Mamă și Orașul-Erou.

Olga Berggolz, autoarea acestor impresionante versuri, dezmierdată de familie „Lialia”, s-a născut la Petersburg în 1910. A urmat Facultatea de Filologie de pe Vassilievski Ostrov. Devine celebră în timpul blocadei, ani în care lucrează la radio-difuziunea sankt-petersburgheană. Crainică, citea zilnic versuri la microfon, susținând moralul concetățenilor săi.

Cu voce tulburată de emoție, Galia continuă: „Acesta e monumentul cel mai trist din oraș. Cel mai frumos e însă orașul care s-a ridicat din ruine.” Și parcă anume, în timp ce vorbește, pe deasupra Monumentului zboară un avion argintiu...

Ne urcăm în autocar și Galia ne prezintă, în continuare, orașul: Acum străbatem Bulevardul Neînvinșilor. Iată și cartierul Viborg, cel mai verde din oraș (constat într-adevăr că în acest cartier clădirile nu sunt înșirate în linie, ca un zid, ci resfirate printre copacii pădurii). Vedem în stânga Academia de Silvicultură, în parcul căreia cresc 150 de esențe de copaci.

În strada Sertobolskaia a fost ultimul adăpost, în ilegalitate, al lui Lenin; o dumbravă unde a avut loc duelul dintre Pușkin și Dantes; în strada Moika la nr. 12 e Muzeul Pușkin.

Urmează: Turnul Televiziunii, înalt de 316 metri, podul Ușakov, Insula de piatră cu vilele imperiale, azi sanatorii; Neva Mare; Piața Lev Tolstoi; bulevardul Kirov; Uzina de Tractoare; „Lenfilm”; Piața Gorki; Moscheea turcească; Muzeul Revoluției (fostul palat al balerinei Șesinskaia); crucișătorul „Aurora” (Istoria lui: a luat parte la războiul cu Japonia în 1905. La Țușina, flota rusească a fost distrusă. Între cele cinci crucișătoare care au scăpat a fost și „Aurora”. De acolo s-a refugiat la Manilla, rămânând în acel port un an întreg pentru reparații, după care a venit în Marea Baltică. Maiorul Ogdin a fost cel care a ordonat să se tragă istorica salvă de tun.) „Acum «Aurora» e în odihnă veșnică”, își încheie expunerea simpatica Galia.

Dar, neobosită, continuă peste câteva minute: Iată Palatul Tauridei (aparținuse lui Potemkin, favoritul Ecaterinei a II-a, care i l-a dăruit de 7 ori, fiindcă mereu îl pierdea la jocul de cărți. De fiecare dată țarina îl răscumpăra și i-l dăruia din nou). La extremitatea de nord-est a Bulevardului Suvorov se află *Ansamblul Smolnâi*. Numele îi provine de la cuvântul „smoală”, pe care Petru cel Mare o topea în acel loc pentru călăfătuirea corăbiilor. *Palatul Smolnâi* e opera lui Bartolomeo Rastrelli, venit la Petrograd din Italia împreună cu părinții săi, la 16 ani. El e creatorul barocului rus. Tatăl său, Carlo Rastrelli, era sculptor. Cu timpul, Bartolomeo Rastrelli a fost dat uitării, ca fiind arhitect de modă veche. S-a reîntors în Italia, unde moare necunosut și sărac „lăsând aici tot ce a avut și a creat în viața lui”, cum se exprimă Galia. În Palatul Smolnâi s-a instalat Puterea Sovietică. În timpul blocadei a fost reședința Statului Major. Ca să nu fie bombardat de nemți a fost camuflat, improvizându-se alt palat de lemn alături, pentru a deruta inamicul.

(Aci Galia face câteva precizări: în timpul blocadei, 1/3 din palate au fost distruse. Sculpturile au fost acoperite cu saci de nisip. Deasupra orașului pluteau baloane cu hidrogen.)

Catedrala Smolnâi a fost mânăstire de călugărițe. Inițial se proiectase să aibă dimensiuni impozante, dar Ecaterina a II-a a cheltuit o parte din fonduri, așa încât i s-au mai redus din proporții.

După această cercetare rapidă, à vol d’oiseau, a Sankt-Petersburgului, am trecut în zilele următoare la o examinare mai aprofundată a principalelor sale obiective arhitectonice, artistice și culturale.

Am început cu *Catedrala Isaakievski (a Sfântului Isac)*, una din cele mai frumoase din Europa, a 3-a ca mărime de pe Continent, după Catedrala Sf. Petru din Roma și Catedrala Sf. Pavel din Londra.

În fața ei se ridică statuia ecvestră a țarului Nicolae I, opera sculptorului Clodt. Deși țarul (poreclit „Nicolae baston” și „Jandarmul Europei”) fusese un tiran, ca urmare a unui decret al Sovietului Suprem statuia s-a păstrat, fiind o remarcabilă operă de artă. Are doar două puncte de sprijin – copitele din spate ale calului. Statuia e înconjurată de patru figuri de femei: soția și fiicele țarului. Năzuroasă, una dintre fiice a renunțat la palatul din această piață, care i se făcuse cadou, pe motiv că edificiul era situat la coada calului. În prezent, palatul adăpostește Comitetul Executiv. Pe fațada lui se văd machetele Decorațiilor „Steaua de Aur” (ce i s-a conferit ca unui oraș erou care a rezistat blocadei timp de 900 de zile) și Ordinul „Drapelul Roșu”.

Tot în această piață e și Hotelul Astoria, unde Hitler plănuise să țină banchetul după cucerirea Leningradului, „dar, cum spune Galia, nemții au trecut prin acest oraș numai ca prizonieri. Niciun dușman n-a pătruns între zidurile lui”.

În apropiere e Hotelul Angleterre, în care s-a sinucis în 1925 Serghei Esenin.

Dar să revin la Catedrală. S-a construit în decurs de 40 de ani (1818-1858) în urma unui concurs instituit de Alexandru I. Cupola aurită a Catredalei se vede din diferite puncte ale orașului. E opera arhitectului Auguste Montferrand, decedat în 1858, tocmai când se terminase lucrarea. Bustul său e păstrat în interiorul mărețului edificiu. Catedrala fusese prima lui construcție și prezintă erori de proiect, ceea ce n-o împiedică să fie totuși o capodoperă. Zidită pe locul unei bisericuțe, e închinată Sfântului Isaac Dalmatul. Cifrele referitoare la dimensiunile Catedralei te copleșesc: e lungă de 112 metri și lată de 98 de metri; ansamblul construcției cântărește 300 de mii de tone; cupola măsoară 22 de metri în diametru; are în total 112 coloane (monoliți de granit de 114 tone); în interior încap 14 mii de oameni. Și încă un amănunt demn de a fi reținut: ușile de la sud sunt cele mai mari din lume. Fațadele și interiorul sunt decorate cu sculpturi, fresce de mozaic și picturi. La zugrăvirea ei au lucrat eminenți pictori și sculptori, în frunte cu Karl Brullov. Nicio frescă nu s-a executat fără aprobarea Sinodului. Pentru decorarea Catedralei s-au folosit porfir, șist ardezic, lapis-lazuli, malahit, marmure de diferite culori etc. Cupola reprezintă Glorificarea Maicii Domnului. Mozaicurile sunt inspirate de celebre picturi religioase rusești. În mozaic au fost reprezentați (în o mie de nuanțe) numai șase apostoli. În partea superioară a altarului sunt vitralii de 28 mp, cele mai mari din lume. În timpul blocadei, suflul bombelor le-a spart. După război au fost refăcute. Iconostasul - o adevărată minune - este încadrat în marmură albă și coloane de malahit și lazuli. De cupola centrală atârnă un fir de 93 de metri: pendulul lui Foucault, pentru demonstrarea rotirii Pământului. Tot la patru minute și jumătate deviază cu un grad. (Cel din Panteonul de la Paris e mai mic și mai imprecis.) Coborându-ți privirile de pe cupolă și de pe ziduri, observi câteva machete interesante: ● macheta schelelor cu care s-au ridicat coloanele (au trebuit – de necrezut – doar 40-45 de minute pentru ridicarea unei coloane); ● macheta cupolei, una din cele mai mari din lume; ● macheta din lemn de tei (fără niciun cui) a Catedralei, la care a lucrat, timp de 7 ani, un iobag pe care, ca răsplată pentru truda sa, Alexandru I l-a eliberat.

Două anecdote despre același țar: Prima: anunțat că arhitectul sustrage din materialele destinate Catedralei spre a-și construi un palat, țarul ar fi zis: „Dacă fură numai pentru el, nu e nimic”... O alta, că, plictisit de un inginer care i-a prezentat proiectul unui tunel pe sub Neva, țarul ar fi dispus să i se dea 200 de ruble, dar să nu se mai ocupe de prostii!

În 1918 Catedrala a fost închisă; albgardiștii depozitaseră în subsol armament și muniții. În 1931, transformată în muzeu, a fost redeschisă.

Plecăm cu autocarul la *Petrodvoreț*. Străbatem Piața Ostrovski, vedem monumentul Ecaterinei a II-a înconjurată de favoriți și miniștri, Teatrul Pușkin (unde au dansat Agripina Gaganova și Galina Ulianova), monumentul lui Mendeleev, Canalul Ocularii, o biserică zidită din banii asociației antialcoolismului (a fost închisă după prima slujbă, popa fiind beat - spune Galia ironic); târgul de blănuri, Arcul de Triumf înălțat în urma victoriei repurtate asupra turcilor în Războiul Crimeei. Petrodvorețul (fostul Peterhof) e un ansamblu de parcuri, palate și fântâni create în secolul al XVIII-lea, situat la 29 de kilometri de Sankt-Petersbug pe țărmul Golfului Finic. Pe parcurs, de o parte și de alta a șoselei, zărim risipite prin parcuri și păduri felurite vile care aparținuseră nobililor de odinioară. Localitatea este amenajată pe terase în pantă, poziție naturală din care au rezultat trei parcuri: Parcul superior, care include Fântâna Compromisului, Fântâna Neptun și Fântâna Stejarului; Parcul Alexandriei, cu Capela, Cottageul și Pavilionul Fermei; Parcul inferior, cu Marele Palat, Fântâna Tritonului, Fântâna Umbrelă, Palatul Monplaisir, Pavilionul Ermitage etc. Timp de două secole palatul și parcurile de la Peterhof au servit ca reședință de vară a țarilor. După Revoluție au fost transformate în muzeu. În timpul ultimului război, piesele de valoare ale muzeelor au fost evacuate, iar sculpturile puse la adăpost. În 1941 au pătruns aici trupele naziste, rămânând timp de 28 de luni; au aruncat în aer Marele Palat și Marea Cascadă; monumentele de arhitectură – Palatul Monplaisir, Ermitajul și Fântânile au fost prefăcute în ruine. Din palat s-a furat parchetul de chihlimbar. După război au început lucrările de restaurare. Astăzi funcționează la Peterhof trei cascade și 144 jeturi de apă. De pe terasa Marelui Palat (cu fațada de 300 de metri), care cuprinde tablouri, sculpturi, mobilier și obiecte de artă decorativă, dar pe care, din păcate, nu l-am vizitat, se desfășoară o panoramă încântătoare asupra Marii Cascade, a canalelor și a mării. Marea Cascadă înglobează 64 de fântâni și 255 sculpturi de bronz aurit, basoreliefuri, mascaroane și alte detalii decorative. În centru e statuia lui Samson sfâșiind botul leului. Simbolizează victoria Rusiei împotriva Suediei. Actuala statuie e o copie, o reconstituire a originalului furat de naziști.

La ora 11 se aude, amplificat de megafoane, *Imnul Leningradului* și încep să țâșnească fântânile. Jetul de apă țâșnit din gura leului se înalță până la 21 m.

Pășim apoi în reședința lui Petru cel Mare, Monplaisir. E situat la țărmul mării, pe o terasă artificială, zidit din cărămidă roșie, are un singur nivel și conține o bogată colecție de pânze ale pictorilor olandezi, flamanzi și italieni din secolul al XVIII-lea. De la ferestrele cabinetului maritim al micului palat se deschide o vedere surprinzătoare asupra golfului Finlandei. În dormitor se pot vedea obiectele personale ale lui Petru cel Mare. În sala centrală, printre alte obiecte, zăresc o „cupă de pedeapsă” de 1,5 l, din care vizitatorii țarului erau invitați să bea vodcă. Din această cu totul agreabilă plimbare ne întoarcem la Sankt-Petersburg cu „Racheta”, pe Golful Finic.

Text stabilit de **Simion DĂNILĂ**

Nicolae HAVRILIU

Din culisele formulei „Lumea ca teatru”

„O zi la distanță”

Jurnalistul Nicodim, pe numele său întreg Nicoară Dimache, a fost solicitat de publicația „Pe concret”, unde lucrează de ceva timp, să realizeze un reportaj pe tema „O zi la distanță”, în condițiile epidemiei Covid-19 care se extinde și produce îngrijorare în autorități și populație. Cu același prilej a fost îndemnat să noteze câteva impresii referitoare la starea sa de creație în aceste condiții neobișnuite. Când citi mesajul, omul izbucni într-un râs zgomotos și imediat îl sunase pe amicul său Stenis de la tehnoredactare ca să-l înștiințeze. Acesta îl știa un bun condeier și-l aprecia pentru vederile sale. De aceea îl îmboldi să treacă la treabă.

- Eram sigur că te va căuta șeful. Fii ca de obicei prompt și înflăcărat! Du-te printre oameni, stai de vorbă cu ei, studiază ce-i în jur, observă și natura! Dar, în fiecare dintre situații, așază-te pe tine, cel care mânuiește cuvintele și consemnează faptele. Vorba ta contează, spuse în devălmășie Stenis și închise telefonul.

Nicodim căzu pe gânduri, tonul amicului său îl surprinse, probabil că și izolarea îl afectase într-un fel. După clipe de tăcere, omul se hotărî să-nceapă cu el, ca să iasă din somnolență. La început execută ușoare mișcări de brațe și, când simți o înviorare, trecu la rotirea capului într-o parte și-n alta, cu schimonosiri faciale. Nu renunță la sărituri și exerciții de respirație. Se vedea, într-un fel, îndreptățit să-și cheme inspirația. Nu scrisese nimic de ceva timp și un antrenament fizic era necesar. Trecu apoi la fereastră și-și privi mașina ce staționa în fața blocului. O știa pregătită să-l ducă oriunde va fi nevoie. „Culmea ironiei în vremuri de pandemie, își spuse Nicodim, ar fi o stâncă așezată în drum, nu spre a defavoriza circulația, ci spre a provoca mirare. De circulat se va circula oricum în ambele sensuri, pietonal și carosabil, fără altercații și fără accidente. O anume prudență ne îndeamnă pe toți.” Luând cele necesare cu el și asigurându-se că lasă totul în ordine, Nicodim își mai spuse: „În intersecție, direcțiile de mers se unesc. Deși se strâmtorează, fiind prinse la grămadă, ele se continuă preluând câte ceva una de la alta.”

Primul popas îl făcu într-o așezare de la marginea orașului unde mai mulți inși ai locului își povesteau ce le trecea prin minte ca să se amuze. Spre a nu le tulbura cheful, Nicodim se gândi să le înregistreze vorbele și scoase reportofonul din buzunar.

- S-a făcut știre printre oameni că și jilțul înmugurește. Când am auzit una ca asta, am fost surprinși cu toții și am intrat în derută.

- Intrare în derută, da! E posibil! Ce i-a venit jilțului să-nmugurească, îl privește. Da’ surpriză nu văd. Ascultați una cu surpriză! Vă spun eu! Surpriza de proporție a fost apariția Nunuței lui Șofran la „tăvălească”, jocul nostru din ținut, prin care am intrat în atenția altora și au început să vină ca să ne vadă. Despre „tăvălească” nu se cade să vorbesc eu. Sunt specialiști cu școală înaltă. Eu știu, doar, că se joacă în trei. Parte femeiască și parte bărbătească țin între ei un flăcău și-l tot răsucesc, de spui că-i titirez, iar bietul, cu sufletul la gură, este aruncat în brațele unei fetișcane. Și așa cei doi se cunosc și continuă jocul după muzică. Nunuța a venit, nu să joace, i-a trecut vremea, ci să vadă cu ce flăcău se va alege nepoată-sa.

Toți cei de față începură să râdă și dădeau semne c-ar trebui să se risipească spre a nu deveni suspicioasă, în ochii privitorilor, șederea lor la grămadă.

- Veți spune că-i sminteală tot ce-am povestit. Dar nu e, pentru că tinde să devină obicei.

Nicodim înțelese că respectivele conversații n-ar intra în cuprinsul unui reportaj pe tema dată și închise reportofonul. Părăsind mulțimea prinsă în bucuriile ei, deși ceva îi atrase atenția, el se-ndreptă spre mașină.

* * *

Pe șosea se așternu tăcere după ce mașina condusă de Nicodim se făcu nevăzută la cotitură. Era o tăcere învelită în fumul strecurat din livezi. În apropiere, din livada lăsată de izbeliște de către proprietarii plecați în afară, fumegau frunzele căzute din copacii goliți de rod. Nicodim, simțind un miros înțepător, coborî geamul de la portiera din față. Dar mirosul neplăcut senteișe. Atunci el opri mașina și ieși pe șosea. Respiră adânc și înțelese că fumul se propaga din mai multe direcții. „Elementele vitale din cadrul de natură s-au diminuat, își spuse. N-a fost voința cuiva, ci, probabil, din neglijență.” Rămas pe loc, Nicodim percepu adierea de vânt ca pe o primenire și respiră ca într-un exercițiu forțat. Deodată, așa i se păru, vedea cum treptat

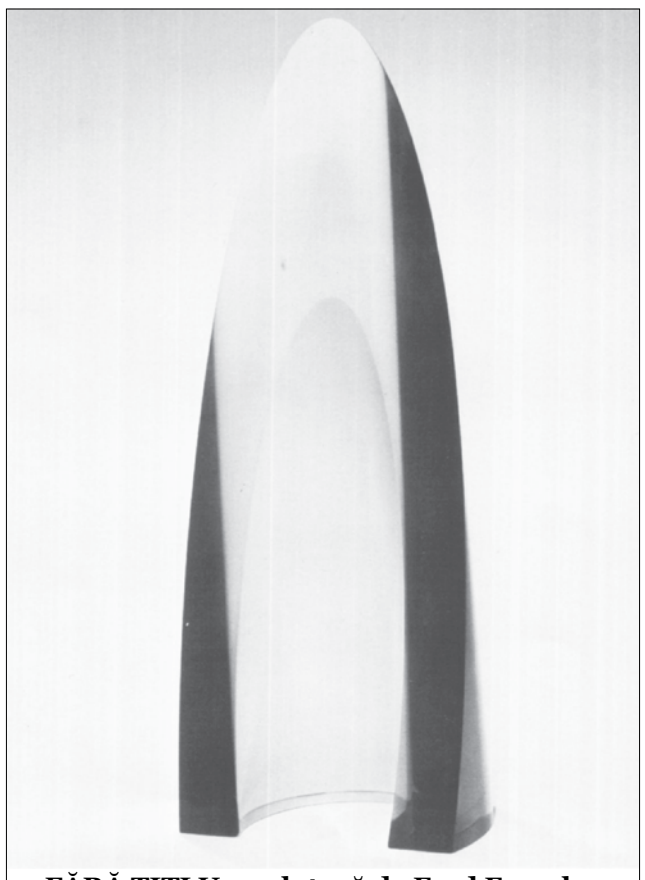

FĂRĂ TITLU, sculptură de Fred Eversley

se retrag din peisaj copacul cu păsări multe, casa vânătorului, cărarea ce duce la gârlă și tăpșanul înverzit. Strigătul unei păsări în zbor îl făcu să miște spontan capul, iar imaginile să dispară. Simțindu-se, într-un fel, înviorat, Nicodim trecu la volan și porni mașina. Următorul popas îl făcu într-o mică localitate cunoscută pentru festivalurile de cântece și poezii organizate estival. Se gândi să treacă pe la Ateneul Popular unde avea câțiva prieteni și ar putea încropi cu ei numeroase discuții pe tema „distanței”. Odată ajuns la Ateneul Popular, mare i-a fost mirarea când citi enunțul de pe ușă: „Toate spectacolele programate și reprogramate pentru această perioadă se suspendă.”

S-ar fi învârtit într-un singur picior, precum un titirez, și ar fi plecat mâhnit în suflet. Dar n-o făcu. Simți că-l înghiontește ceva interior. Cu lovitura primită, pe care el ca jurnalist o numea „șoc de întreținere”, hotărî să rămână pe loc. Își puse masca pe figură și pătrunse în încăpere. Sala, cândva doldora de lume, acum era tăcută și trăgea la somn. Cu pași mărunți și atenți, el se deplasă pe centrul sălii, așteptând să-i apară cineva. Înainta fără opreliști pentru că nimeni nu se arătase. În apropiere de scenă se opri ca să privească din curiozitate cortina. O vedea într-un roșu aprins. Gândindu-se că se afla la hotarul dintre ținuturi, Nicodim atinse cortina cu ambele mâini. Pe suprafața ei alergară câteva oscilații, iar dinspre scenă se auzi un zgomot de pași. Omul tresări. Era convins că totul este aievea când din spatele cortinei apăru actorul. Văzându-l, Nicodim îi întinse spontan reportofonul.

REPORTERUL: Am înțeles că premiera cea din urmă, dar nu și ultima, va deschide o filă nouă în viața acestui teatru unde jucați.

ACTORUL: Da, joc! De peste douăzeci de ani joc aici și nu m-am simțit niciodată în situația de a mă defini prin delimitare. Până unde sunt eu, actorul, și de unde începe să funcționeze personajul. După cum se vede, abia am ieșit din scenă și tot personaj mă simt. Îmi vine greu să fiu altceva în această perioadă de izolare în care mă aflu. Așa e aici! Dar cum e afară?

REPORTERUL: Afară-i iarnă și e frig. Nu-i chip de vorbă și nici de poveste. Cum la teatru odinioară auzeai. Azi teatrele sunt închise, dar se aude că se deschid.

ACTORUL: Pe afară teatrele sunt închise, zici? Iar pe dinăuntru cum crezi că-i? Fete morgane îmi susură în gând. Asta simt și asta glăsuiesc.

REPORTERUL: Se spune apoi... Nu știu... Doar aud cum că... Nu cred! Se deschid, așa-i?

ACTORUL: Bine că nu se demolează!

REPORTERUL: Nu, nu! Asta nu! Doar se-nchid. Nu se poate demola un stăpân al lumii.

ACTORUL (*surâzând*): Ce azi se-nchide, mâine se deschide. Așa e roata! Și ce se mai spune despre noi pe afară?

REPORTERUL: Despre voi se spune... Ce bine a fost cândva! Și ce bucurii de preț ați zămislit! Pe care nu le mai găsești. Viața fără teatru își pierde din rostul ei.

ACTORUL: Își va găsi alt rost viața, nu-și va găsi, dar pe noi iar ne găsește. Până atunci stăm retrași și ne exersăm firea și jocul. Sunt actorul! Cât timp capacitățile creatoare din mine sunt vii, teatrul trăiește. De pildă! Un ceas ce dă alarma, fata morgana caută. S-o scuture de somn când somnul prea adânc o prinde. Și ca s-o țină înfășurată postavul ce-l poartă, ea vrea bumbi de mesteacăn. Să treacă timpul mai ușor, de urât să țină, ne conversăm până-n zori sau până-n noapte când încep să latre câinii și vocea să ne asurzească. Ar fi atâtea de spus, dar să vedem ce vremuri ne sosesc. Mai vorbim!

Pe semne că actorul, oprind șirul de vorbe, pregătea o surpriză. Scoase de după cortină un obiect de sticlă cu fațete lucioase și netede. Mișcându-l în felul dăltuitorului ce renunță la surplusul de materie spre a da formă unei plăsmuiri, el trimise spre sală fasciculul de umbre și lumini, apoi dispăru. Însă imediat reveni.

ACTORUL: În timp ce ne conversam aici, s-a dat o nouă știre. Teatrele se redeschid. Mă duc să-mi pregătesc personajul. Este vestea cea mare pentru ziua de azi!

Nicodim, închizând reportofonul, ieși din sală. Cu toate că dialogul cu actorul a fost cam scurt, el îl vedea esențial pentru conținutul reportajului său. Spre a conferi o anumită proporție textului despre „ziua la distantă” și, astfel, să-și încheie ziua de lucru, jurnalistul se văzu îndemnat să efectueze o vizită bătrânei doamne din munți, gazda sa din alte vremuri. Înainte de a porni la drum, el scrise într-un blocnotes pe care-l avea mereu la îndemână: „Să înțeleg că mă aflu între notarea *cuvântului* venit din trăire, și postarea *imaginii* trimisă dintr-un decor ce face posibilă realitatea trăirii mele? Ești prins în imagine ca într-o ispită și îndemnat să acționezi conform unui plan invizibil. Cuvântul, în schimb, se cere așezat în acest plan. Aceasta este rodirea ta. Era pentru prima dată când trebuia să renunț la alegere. Cuvântul și imaginea coexistau, întreținând suportul lucrării mele. Autorul nu mai este singur la masa de scris.” ***

Convins că totul e în ordine sau că totul e așa făcut să-i favorizeze lui terminarea lucrării în termenii propuși, Nicodim porni pe drumul spre munte. Mașina se mișca în stricteța vitezei constante, șoseaua fiind liberă și dreaptă, iar alte mijloace de circulație nu se arătau de nicăieri, nici din față, nici din spate. Și așa cuprins de lejeritatea conducerii, omul fusese vizitat de imaginea bătrânei doamne pe care o vedea întâmpinându-l din prag cu surâs și cu nelipsita întrebare:

„- Azi ce mi-ai adus?”

„- O cutie cu bomboane fine de ciocolată.”

„- Nu-i rău. Mulțumesc! Da’ cum de nu ți-a dat prin cap s-aduci din cafeaua aceea bună? Știi că pe aici nu se găsește! Cu ce am să te servesc?”

Deși amintirile îl năpădiseră șuvoi, agitându-i gândurile, Nicodim tresări când îi apăru dintr-odată în față o coloană de vehicule oprite la ieșirea din localitate de un echipaj de poliție. „Probabil pentru un control de rutină”, își spuse. Oprind mașina, el coborî să se lămurească.

- Da’ ce s-a mai întâmplat? rosti la întâmplare.

- E căutat un fugar, zise cineva. Se sustrage de la executarea pedepsei. Niște acte false, delapidări. Așa se aude!

- Asta înseamnă că ne ia din timp, vorbi îngrijorat Nicodim.

- Și ce timp! Să legitimezi călătorii, să controlezi peste tot, cere migală, se auzi altă voce.

Nicodim, simțind un șoc interior, scrâșni din dinți:

- Migală, cum bine zici, dar și distanță. Peste asta nu se trece ușor.

- Până scăpăm de pandemie! N-avem încotro, vorbi un altul de aproape, dar prudent să păstreze distanța.

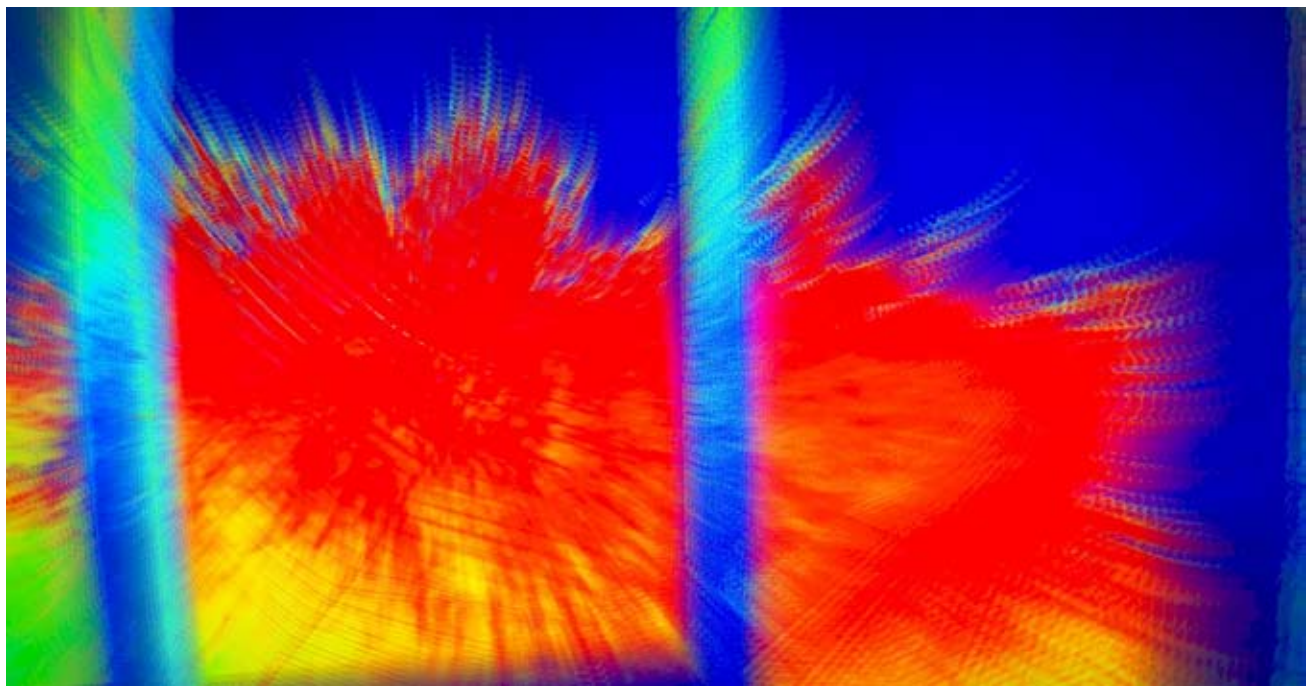

Cristian GHINEA

Lăsați cărțile să vină la mine!

Ofelia Prodan: „întâmplări cu poetul d.d. marin și alte personaje controversate", Limes 2020

Fascinant, contrariant și năucitor acest volum de „întâmplări cu poetul d.d. marin și alte personaje controversate", oferit de Ofelia Prodan „înghesuit-elitistei lumi a poeților, cu promoțiile ei, cu «durerile» ei", cum bine observa Felix Nicolau. Pentru subsemnatul, crescut literalmente cu fața la Urmuz, Ionescu și Minulescu (îmi amintesc și acum lumina dimineții, cum le lumina pe rând cotoarele de pe raftul bibliotecii aflat pe peretele opus al patului meu, până ajungea la Eugen Lovinescu, scepticul „mântuit", cuvânt al cărui sens îmi scăpa pe atunci), acest volum este unul al

amintirilor din viitor. N-am cum să nu reacționez la el, amintindu-mi de Urmuz și „Ismail și Turnavitu", de Sașa Pană, care îmi spărgea timpanul, strigând să-mi deparazitez creierul sau de Tristan Tzara, „qui (...) aimait une bicycliste, qui n'était ni gaie ni triste". Odată intrat în bazarul derutant al Ofeliei Prodan, nici nu știi la ce să te mai uiți mai întâi. Alegi la întâmplare un „ghid" spiritual ("cum să medităm eficient" - p.12), apoi două poezii cu monstrul din Loch Ness, unde regăsim celebrul balaur în ipostaza de moderator TV („talk show", p. 106), asistăm la spectacole dizgrațioase de box sau wrestling (Nabokov vs. Bulgakov, d.d. marin contra d.d. marin) și intrăm siderați sub fusta lui madam Merkel, pentru a ne pune la curent cu ultimele evoluții geo-politice. Aici, autoarea nu are pic de milă și ne dezvăluie că linia telefonică dintre Merkel și (Matteo) Renzi, premierul Italiei, a fost întreruptă de machiavelicul poet român d.d. marin, despre care știam deja, din titlu, că este un personaj controversat. Iar în parodia protestatară „poem cu Covid anarhist", autoarea face cu ochiul spre mișcările *woke, eco* și de justiție socială aflate la modă în Vest. Fără încrâncenare, dar cu umor nebun, vervă și un șuvoi de imaginație neîngrădită, autoarea se ocupă, în *manieră respectuos-impertinentă* (dacă există așa ceva? La Ofelia Prodan, chiar există!) de confrații poeți, realizând parodii remarcabile. Ofelia Prodan are darul de a-i fi citit pe toți, apoi i-a posedat în spirit, i-a locuit și a ieșit miraculos din ei, ca geniul din lampă, cu pamfletul gata de a le fi servit pe tavă. Nu scapă nimeni, de la Marin Sorescu, la Traian Coșovei, Gellu Naum și Savatie Baștovoi. De restul, autoarea se ocupă în poemul „cum îi voi omorî pe poeții douămiiști", în cele patru „confesiuni komartiniene", „ars poetica komartiniană", plus „câteva genii anonime de pe feisbuc". Demnă de remarcat mi se pare *autoironia* care răzbate din versurile Ofeliei Prodan. Semn rar al nobleței sufletești, autoironia abia mai supraviețuiește în zilele noastre, dominate de narcisismul unor sociopați care au uitat să mai zâmbească, crezându-se gardienii adevărului absolut. Un model de gândire pe care Ofelia Prodan îl aruncă în aer fără emfază, elegant, amintindu-ne că, pentru sănătatea noastră, e bine să nu ne luăm prea în serios. Ca exeget înaintat în știință „pân' la genunchiul broaștei", aș alege ca reprezentativă, în acest sens, o strofă din „coșmar mistic elementar": „neștiind cum naiba să mai scap/ m-am concentrat intens și m-am reîncarnat definitiv/ într-o țestoasă ninja adeptă a nonviolenței/ și doldora de înțelepciune zen,/ care în câteva minute l-a convertit simultan/ pe fratele marius la toate religiile/ mai mult sau mai puțin cunoscute din istoria umanității". O excelentă mostră de „umor aberant-logic-subtil", cum inspirat îl definea același Felix Nicolau. Din când în când, ne oprim din alergarea nebună, pentru a admira o mică bijuterie: „noaptea, în mansarda cu poezie/ ne prefacem în fluturi cap-de-mort" („Camera", p. 178). Apoi o luăm iarăși la picior, căci ne așteaptă o galerie savuroasă de personaje, de la „doamna farmacistă", la „femeia de serviciu". Toate sunt acolo, ireverențioase ca fundul lui Che Guevarra și gata să scoată limbuța roz la noi, ca „maria, jos pălăria!"... Chiar așa, jos pălăria!

Teofil Răchițeanu: „Poeme cu Mama sau Mormântul din cuvinte", Scriptor

O fotografie ca o icoană, pe-o copertă de carte. Doi ochi care te privesc de dincolo de timp. Și o mărturie zguduitoare, prin simplitatea și dramatismul ei. O carte absolut tulburătoare, cea publicată de Teofil Răchițeanu la Editura Scriptor din Cluj Napoca, în anul pandemic 2020, sub titlul „Poeme cu Mama sau Mormântul din cuvinte". Prin destăinuirile ei, Mina Petrii lui Indrei, mama autorului, ne readuce în minte categoria eroilor tragici ai unei generații blestemate de război și totalitarism. Toată viața ei, și a trăit ani îndelungați (95), Mina Petrii lui Indrei a purtat în suflet, ca pe o rană vie, trauma pierderii soțului (ea avea 33 de ani pe atunci, el 36), ucis de o bandă de „partizani, care au fost, de fapt, niște criminali" - cum spune autorul. Urma acestui bărbat a însoțit-o zi de zi pe femeia rămasă în urmă, cu zece copii. Dramei profunde, personale, i s-au adăugat torturile fizice îndurate la Securitate și cohortele de nedreptăți care s-au abătut asupra ei, în stare să sminteasca bărbați puternici la trup, în toată firea. Și totuși, sub povara acestor greutăți de neînchipuit, Mina nu a cedat. Deși diferite ca structură, cele trei secțiuni care compun volumul (interviul cu „Mama Mina", ecouri la aceste, venite din partea unor personalități ale lumii culturale românești și partea finală, Poeme cu mama/Elegie pentru casa noastră/Anexe) se întrepătrund, potențându-se reciproc și îndemnând la reluarea unor pasaje, privite acum dintr-o altă lumină. De altfel, cele trei titluri ale secțiunii Anexe compun un rezumat grăitor: „Balada Minii Petrii lui Indrei și a drag soțiorului ei", „Lângă morții fără vină" și „Ruga ucigașului". La așa avalanșă de emoții și trăiri, nici n-ai crede că tocmai ai închis coperta unui volum de doar 120 de opagini. O carte incredibil de densă, comprimată. Un mesaj redus la esență. Și pentru că vorbim de esență, să consemnăm reacția Anei Blandiana la interviul din deschidere, care atrage atenția prin limbajul autentic, profunzimea judecății și tăria morală a eroinei: „Tragedia (...) care are forța extraordinară a tragediilor antice, o văd nu ca pe un rezultat al unor relații întâmplătoare între oameni răi sau buni, ci ca pe o consecință a unei epoci și istorii criminale în esența lor, pe care avem datoria să le cunoaștem și să le descriem". Pe această linie vine și motivația, mărturisirea autorului: „înainte de a muri, mama m-a rugat să nu-i fac mormânt din piatră sau beton, ci să-i pun sub cap cruce din lemn de brad, pe care, când va putrezi și va cădea la pământ, să nu o înlocuiesc cu alta, să fac să crească pe mormânt iarbă, iar la cap să-i plantez un brad. Ceea ce am și făcut. N-a vrut mormânt de piatră. De aceea, i-am făcut unul din cuvinte".

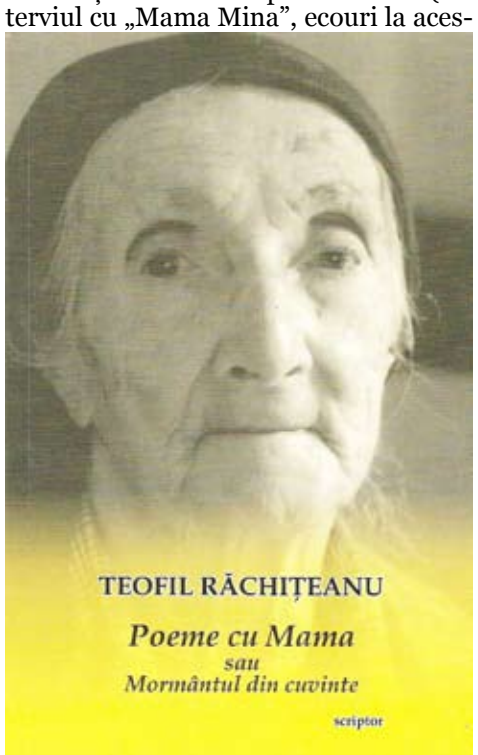

Rodica Pospai Păvălan: „Oameni și cărți din Piemontul Bălăciței", Scrisul românesc, Craiova, 2019

Rodica Pospai Păvălan trăiește de mai bine de 25 de ani în lumea cărților, la Biblioteca județeană „Alexandru și Aristia Aman" din Craiova. Lucrarea sa, „Oameni și cărți din Piemontul Bălăciței", întinsă pe 356 de pagini, este o mini-enciclopedie a oamenilor remarcabili dintr-o parte a Olteniei botezată atât de neconvențional, încât simți nevoia unei explicații urgente. „Interesant este un fapt", notează autoarea: „deși zona se întinde pe o suprafață destul de mare, nu cuprinde niciun oraș. Pe marginile de nord și nord-est se află Strehaia, Filiași și Craiova, acesta din urmă polarizând, firesc, de-a lungul timpului, atenția localnicilor. În partea de sud, Plenița *era să devină* oraș, dar *n-a fost să fie*. (...) Și dacă la primă vedere platoul acesta la vest de Craiova, interferând județele Dolj și Mehedinți, pare o zonă anostă și greu de evidențiat prin ceva spectaculos, cercetarea mai atentă a diverselor aspecte de istorie, geografie, activitate socială sau culturală, arată că lucrurile nu stau chiar așa". Poeți, prozatori, academicieni, inventatori, generali de armată, cautautori, muzicologi, istorici, sociologi, artiști plastici, jurnaliști, politicieni, filosofi ori monahi, toți își au locul în acest *Who's who* al Piemontului oltenesc. Rodica Pospai Păvălan se ocupă de fiecare cu atenție, empatie și reverență, construind cu pasiune și migală o geografie spirituală menită să dăinuie peste timp. O colecție de „fii ai satului" plecați spre departe, să ajungă fiecare *cineva*, dar purtând în suflet matricea spirituală a originii, a „unui anume tip de mentalități și un set de valori morale, concretizate printr-o anume acurateță a sufletului, prin cinste, prin omenie, prin spirit de dreptate. Poate că a contribuit la aceasta chiar relativa izolare în care s-au aflat satele zonei (...) Au păstrat cinstea și cultul muncii, au fost ambițioși, s-au zbătut să nu se facă de rușine în fața altora și, de cele mai multe ori, au izbândit frumos". Constatând că nici în comune nu sunt cunoscuți fiii acestora, autoarea se întoarce la izvoare și face o migăloasă muncă de cercetare în arhivele Bibliotecii Județene din Craiova, pentru a oferi celor 103 personalități cuprinse în carte referințe cât mai bogate. Printre cei evocați regăsim nume cunoscute în Banat, precum Ștefan

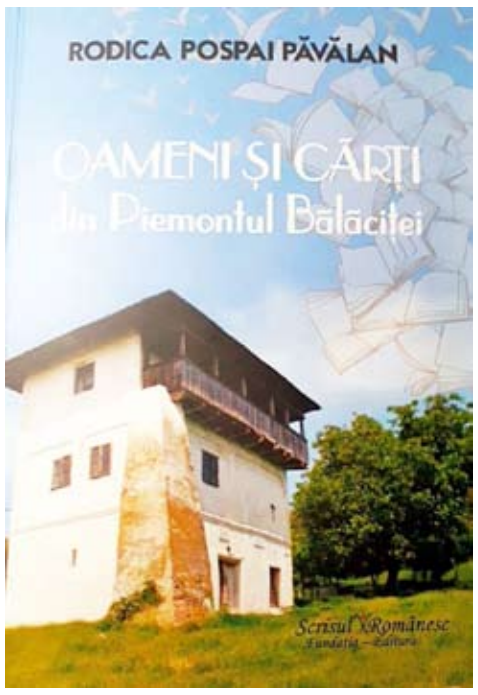

Odobleja, părintele ciberneticii generalizate, poetul Costel Stancu, poetul și jurnalistul Robert Șerban, alături de nume de rezonanță precum actorul, poetul și interpretul Tudor Gheorghe, ministrul de externe Ștefan Andrei, omul politic Constantin Argetoianu, criticul și istoricul literar Șerban Cioculescu, genialul inventator Henri Coandă, etnograful și folcloristul Constantin Nicolăescu - Plopșor, plus mulți alții, pe care îi veți descoperi cu uimire și admirație. În anul 2020, cartea aceasta a fost urmată de o lucrare mai amplă, de 386 de pagini format mare, semnată tot de Rodica Pospai Păvălan și intitulată „Scriitori doljeni și mehedinteni din Piemontul Bălăciței". Un univers care merită explorat!

Daniela Mărginean: „Agapi mou", Alana, Slatina, 2020

Daniela Mărginean are harul de a ne provoca și entuziasma în același timp, prin poeme de o forță de atracție aparte. Odată ajuns în orbita poeziei Danielei Mărginean, este imposibil să

te împotrivești, gravitația își vede de legea ei implacabilă și orice evadare este imposibilă. „Agapi mou" sau „Dragostea mea" este un volum care te prinde în mreje prin construcții insolite și text spectaculos, sub care se ascund pasiuni puternice, autentice: „sunt eva mărului tău/ mă voi întoarce să scriu/ mușcătura în gura șarpelui". Este imposibil să treci cu vederea virtozitatea cu care sunt scrise poeme precum „agapi mou (6)", care impresioneazpă prin ritmul sincopat, știința construcției și fascinanta istețime verbală. Poeta imaginează un joc de șah, care ne surprinde la fiecare mișcare: „pe-o tablă de șah pe-o mare de ah/ pătrate surpate și visele toate// Un rege șchiop și și-un miop nebun/ cu calul în spate dezleagă șarade/ iar printre șatre pe drumuri deșarte/ regine zurlii precum păpădii de cafea și de lapte/ fac semne cu mâna la macii copii/ pionii

zglobii din pătrate câmpii/ spun hai inocenței// agapi mou, vii?”. Regăsim aici, în formă pură, acea „inteligență poetică” despre care inspirat vorbea Florin Dochia. În „Agapi mou”, Daniela Mărginean ne poartă printr-o sală a oglinzilor ce multiplică nebănuitele ipostaze ale dragostei, cu săgeata metaforei țintind mereu spre inima cititorului.

Alexandru Cazacu: „Mesaje pentru Iulia”, Libris Editorial, Brașov 2019

„Mesaje pentru Iulia” este o carte ce cuprinde convorbiri despre destin, marcate de intimitate și delicatețe, de acea atingere fină, acea mângâiere a cotidianului aparent, care trece astfel hotarul inefabilului. În versurile sale, Alexandru Cazacu surprinde dialogul între doi protagoniști ce par a se cunoaște de când lumea. De aici și sentimentul de intimitate caldă, plăcută, în care cititorul se cuibărește cu drag, gata să asculte povestea: „visul moare în căni aurii/ importanța orei ce vine/ stă în amestecul de speranță și abandon/ ca și cum totul se poate înghesui/ între bine și rău/ iar eu aș afla/ că o femeie necunoscută m-a iubit”. Autorul strecoară cu discreție un anumit regret, o nostalgie după un *ce* mereu amânat, după acel *ceva* care ar fi putut să fie, sporind astfel farmecul lecturii: „Vom crede că există

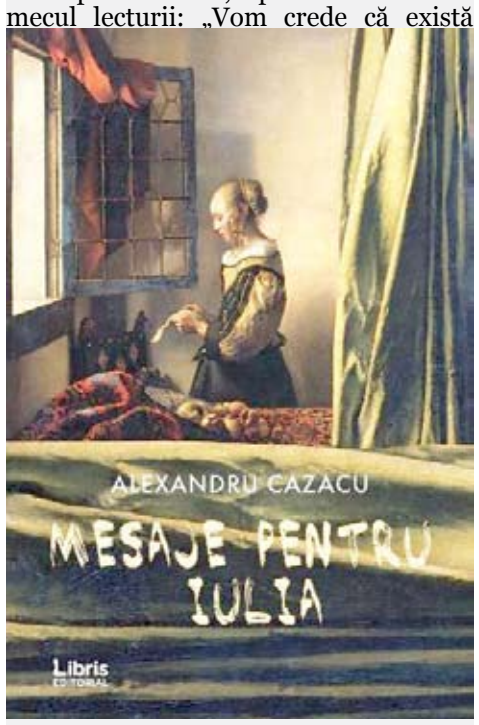

corespondență electronică/ vom crede că există frumuseți/ prea mari pentru o singură inimă/ și gramatici latine mult prea sărace/ pentru rostiri esențiale/ Discreți vom prefera pescărușii/ în locul explicațiilor”. Iulia este când confesor, când partener complice, când martor, când ultimă instanță spre care poetul se îndreaptă lipsit de speranță, când reper, umbră sau ecou. Poezia lui Cazacu, deși pare la prima vedere a se derula ca un tot continuu, e departe de a fi monotonă. Ea rămâne mereu vie, surprinzătoare, grație unor geniale rezolvări de final, precum cea din 18: „(...) o poveste glamour / amenință visul unei nopți de vară/ ce stă în noi/ ca o piele sub piele/ risipind depărtarea/ dintre ceasul interior/ și timpul din afara noastră/ ce se dilată peste plane-ta/ unde stăm răstigniți/ unul în răbda-rea celuilalt”, sau cea din 60: „(...) Fiara ce ne locuiește/ o domesticim și o iertăm/ Doar minutele rămân/ precum steguțele multicolore/ ce flutură pe margine/ într-o cursă de karting/ știind că frumusețea ta/ o să devore mereu sfârșitul întâmplărilor”. Un splendid dialog - monolog, sau monolog - dialog, mascat în aceste scrisori către Iulia.

Am mai primit la redacție:

■ „Caiete macedonskiene”, Editura Eikon București, 2020;
■ Petru Ursache: „Pulberea de aur”, Editura Eikon, 2020;
■ Corneliu Vasile: „Treci pe cărări”, Editura Editgraph, 2020;
■ Aurelian Sârbu: „Întoarcerea lui Don Quijote”, Editura Waldpress, 2021;
■ Teodor Dume: „Două dureri în aceeași rană”, Editura Pim, 2021;
■ Daniela Bîrzu: „One de acces”, Editura Rocart, 2020;
■ Gheorghe Șeitan: „Mioriţa vine din cer”, Editura Ex Ponto, 2020;
■ Sorin Roșca: „Epistole din Pont”, Editura Junimea, 2020.

Adrian Munteanu: „Paingul orb”, Ed. Arania, 2020)

Venit din lumea străvezie, de pe planeta nu știu care sau mai degrabă din umbra ei. Tresare, pâlpâie, te împresoară, sare, mușcă. Este ființă sau doar închipuire de ființă. Purtând după sine o soartă dintr-un timp încremenit, special rezervat pentru asta. **„Paingul orb”**, epopeea caznelor și zbaterilor continue. Memorabilă și nefericită arătare, formă și expresie de viață făcută să bântuie. Te ferești de el, îi dai ocol, te zbârnâie ideea unei nepermise apropieri. Dar ajungând să-i cauți privirea, așteptându-te să găsești acolo lame ascuțite, ucigașe, dai de albul inofensiv și împăciuitor care îți cere iertare. Neîndoielnic, **Adrian Munteanu** este un autor excentric, pentru cine nu l-a mai citit înainte, el se dovedește capabil de a-și susține în mod necondiționat ideile, mergând într-un ciclu invers, până la a concepe și măiestri o editură și un format aparte, cu tot cu asperitatea și nuanța hârtiei, cât și cu fontul literei. Precum în industria artelor analizată la scenă deschisă, s-ar schimba brusc regulile jocului, prin inventarea unui set special de instrumente, în stare să promoveze un nou design. Îndreptându-ne strict înspre poezie, constatăm, de asemenea, pe fondul presupusei ingeniozității native, dublate de inginerii debordante, caracterul special al scrierii, cu accente dramatice ascuțite, de lirism. În sacralitatea atelierului, sau să fie a laboratorului poetic, domnește atmosfera secretă necesară pentru astfel de practici. Un fel de ocultă se manifestă, la brațul metalimbajului și metafizicii, în concordanță cu apăsarea și nesfârșirea ideaticii fulminante. Ipostazele de înfățișare sunt diverse, dar păstrând caracteristici în cheie fixă, cu finisaje personalizate până la filigran. Poemul fluent al unei desfășurări fluviale, în care rima îmbrățișată, obsesiv-repetitivă, pe ritm neobosit, dă senzația de aventură fluctuantă, oferă plus de acuratețe asociat bogatelor imagini. Tragicul: „mi-au împlântat un ac în spate/ în insectar rămân supusă urmă/ mă zbat și urlu hăituit în turmă/ mănjunghie eternele păcate/ picioare slabe-n tencuială scurmă/ descriu un cerc dar nu se pot abate/ mă lupt cumplit să scap de sub lăcate/ durerea-n pieptul țeapăn nu se curmă/ cu cât încerc să ies de sub strânsură/ cu-atât se cască rana mai ușor/ și-n oase simt o crâncenă arsură/ iar zborul slobod e amăgitor/ îmi intră zgura nemilos în gură/ și-n jurumi fluturi cu duiumul mor”. (**2**). Perseverăm în acest periplu vast, înarmați cu curajul celor ce înfruntă genuni ale gândirii și încercând să lăsăm pentru o vreme deoparte senzații, automatisme, frici. Astfel: „cum e să mă lupt cu tine moarte cum e/ să-ți smulg rărunchii să-ți sugrum gâtlejul/ ai asmuțit în dans tălâmb vârtejul/ ce din nesomn pustiitor se suie/ de ce izbești cu-nverșunare vrejul/ de vagi chemări și-mi bați în tâmple cuie/ mi-ai frânt nădejdi în trup sfârșit duduie/ și-ai aruncat în jar nebun gâtlejul/ ce ai de-mi râcâi josnic pe la ușă/ și nu-mi lași soața să se culce lin/ ci te lipești de ea ca o căpușă/ și-i sfarmi tăcerea-n necurat suspin/ ia-mi mie hâdo trupul de cenușă/ și nu-ți mai car poveri ca un asin” (**31**). Unghere ale nesomnului care se aplică chiar și materiei, bănuindu-i și căutându-i până la despicare urme de respirare, prefațează și însoțesc stări incerte, aproape comatoase... „palme pe geam răsfrânte sunt plăcere/ nimic nu am mai mult decât răsuflul/ incert pe-un zbor despovărat ca puful/ și adâncit mecanic în artere/ aerul pur și-a desumflat burduful/ ca să păstreze-n vid o adiere/ de taine scurse-n lacrimi efemere/ ce tulbură în mlaștini sumbre stuful/ poate că-ți place noaptea care-ți strânge/ fructele-n pomii descojiți din jur/ i-i-i-i cel obsedant mai plânge/ în tâmpla serii fără de contur/ taci din cadavrul clipei curge sânge/ inel de taină ruginit și dur” (**45**). Încifrarea sau/ și descifrarea unor neguri, întâmplări aparte dintr-un teritoriu aproximat la delir. Adrian Munteanu este un poet de nișă, care adună la nivel molecular trăiri spectaculare. Poezia sa este una de sorginte tactică, suficient de pretențioasă, grea de dus. Așadar, încumetați-vă!

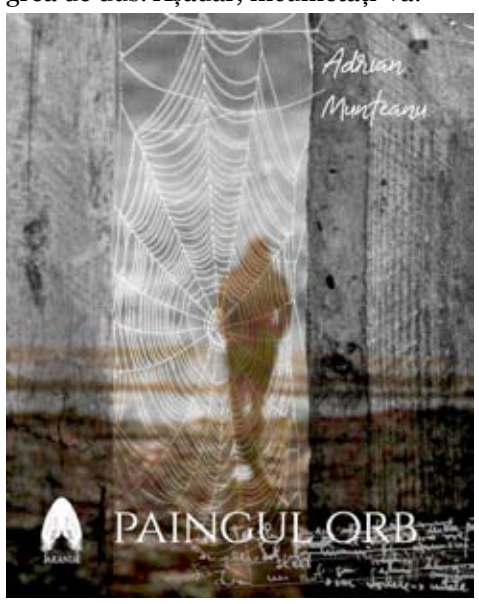

Alex Ivanov: „Balerinul din curtea spitalului”, Ed. Dinasty Books Pro Editură și Tipografie, 2020)

Timpurile sunt memorabile și întâmplările așijderea, iar poetul ține pasul cu pictorul, însoțindu-se apocaliptic, cu tot instrumentarul necesar pentru a nu se confunda momentele, grele încât de neegalat, cu altele trecute sau viitoare. Vitrina cu scamatorii este deschisă publicului, cu minime măsuri de protecție pentru a nu da cu capul să se spargă și să curgă minunile, din vitrina sau din capetele sparte. **Alex Ivanov** e un împătimit al situațiilor inexplicabile și cu atât mai puțin de justificat pentru a nu le fi stricată frumusețea. Dincolo de aceasta, este neasemuită percepția aproape holografică asupra dramelor despre care nu mai prididește aritmetica și povestea... Alcătuiri din elemente despre care s-ar fi putut crede numai la modul expirat sau apus, și între care elementul principal, cel uman, se comportă neconform, câteodată barbar**. „Balerinul din curtea spitalului”** se adună și se desface în părți componente, atunci când nu e gonflabil. Lucrurile se petrec de așa natură încât să zburlească orice posesor de logică sistemică, prin celelalte fețe ale cubului făcând parte din aceeași nebunie cognitivă contagioasă.„Doctore,curând vom sărbători primăverile veșnice!/ Vom aduna nebunii de pe tablele de șah,/ marinari, pictori, poeți, șamani/ și dame cu reputație îndoielnică./ Vom culege verdele din paradisul de taină,/ se va topi albastrul peste noi/ și flori vom duce ofrandă rochiilor goale./ Se vor deschide coliviile, totul va fi lumină,/ iar moartea se amână până când va trece veșnicia!// Încă îmi porți ochii prin iarna mea indecentă și târzie./ Încă mai este sânge în fanteziile mele ruginite./ Mi-ai îngropat cearcănele în umărul tău stâng./ Și, totuși, îmi țin respirația în albastrul de Prusia,/ cojindu-mi toate visele cu tine./ Nu mai am nici unghii.../ Toate au rămas în pielea ta,/ de când pianul cântă romanțe uscate!” (**Romanță uscată**). Un fel de epifanie îngerului morții, care poartă halat alb și stetoscopul atârnat de gât în formă de șarpe, pentru a contabiliza și păcatele, nu numai respirările. Astfel de grozăvii sunt de înțeles, în măsura în care s-a dat foc magaziei cu normalități din vecinătate cu morga spitalului. De aceea, nici măcar nu mai poate fi considerat un spital, iar făpturile perindate pe aici nu au chip de oameni, ci chipul durerilor și spaimelor lor, cu puține șotii. În **„A patra secundă”**, poetul spune despre sine: „Să fiu oare dependent de narcoticul autoflatării,/ sub presiunea neputinței de a iubi?” Pare o inversiune a polilor în materie de retorism, o ezitare la un prag de cerneală, ca și cum de dragul spovedaniei, când de fapt iubirea este taina sa mai mare a celui care ține pieziș oglinda. Tăria esențelor este determinată de constanța trăirilor la limita noțiunii de trăire, într-un exclusivism propriu, cu etichetă de conformitate. Sunt frecvente și aproape de netrecut pasajele unde inegalabilul se produce. O poezie mozaicală, fără a împunge pe la colțuri sau a zgâria în vreun fel. Crâncen și determinat în suprarealismul său special, ca de la capătul unei lumi furibunde, Alex Ivanov.

Andrei Caucar, Focuri din zăpezi, (Castrum de Thymes, Giroc, 2020)

În cartea lui Andrei Caucar, *Focuri din zăpezi, (Castrum de Thymes, Giroc, 2020*), întâlnim versuri uneori grave, alteori ironice, situate constant în proximitatea purității, a celor ce nu pot fi maculate. Sunt imagini penetrante care deschid porți spre teritorii onirice fecunde. Vibrația transfigurărilor este înaltă. Iată o mostră de (auto)supliciere poetizată: “**mai nou scriem pe pielea noastră**// peste tot vezi tatuaje cu lupte pierdute/ cu versete pictate până la sânge/ cu baioneta timpului în spate scriu/ viitorul s-a încâlcit în prezent/ și batem pasul pe gheața subțire/ încerc să evit predarea pe câmpul rănit”. Nu lipsesc nici anumite vitriolări la adresa unei contemporaneități mediocre, evadarea lirică fiind, în aceste condiții, profund dezirabilă. Itinerariul unei vieți, analizat, conține zone cu puternic conținut simbolic. Câteodată, accepțiunile expresioniste acaparează tot peisajul: “**sate care s-au predat**// porți cu lacăte la gara ruginită/ cimitir și părăsire în uitare/ cresc buruieni otrăvitoare în grădini/ unde sunt oamenii și animalele lor/ niciun foc nu fumegă – nicio bătrână/ până la această javră rânjind/ cu mintea zburlită/ se pare că n-a văzut oameni niciodată/se face lupi pestriți cetățeana/ pe acest tărâm fără oameni”. Sensibilitatea ia ample conotații nocturne. Realitatea și visul se întrepătrund în această horă a metamorfozelor. Nostalgiei îi sunt conferite valori irepresibile, pe fondul crepusculului galopant. Condiția poetului poate fi aspectată și astfel: “**într-o singură noapte vor muri toți poeții**// de cu seară vor pleca și nu/ se va mai face dimineață niciodată/ nu vor învia deși le scoateți cuiele/ le dezlegați mâinile și rupeți pânza/ subțire prin care ghiceau/ nefericiții cu zâmbet pe chip/ faliții acuzați de aur/ cu privirea prin gard de ospețe/ cu iubite bolnave aproape șoptite/ săraci ca păsările cerului se duc/ și nu se vor întoarce în cărți/ până nu se va face dreptate tuturor/ de la cei mici până la/ Mai Marele lor”. Peisaje coșmarești amplifică atmosfera. Inimile inflamate dictează ritmul, de multe ori fiind parte integrantă din oglinzi thanatice. În solitudine se petrec fluide vilegiaturi interioare. Poeziile lui Andrei Caucar sunt generate de simțiri adânci. Prezența lacrimilor duce la redimensionări semnificative. Cimitirul, spațiu paradigmatic de multe ori, depozitează energii luxuriante. Periodic, figuri ancestrale animă imaginarul poetului. Relația cu transcendentul este accentuat lirică: “**cât de greu am crescut**// Doamne, cât de greu e să te cresc/ nu în biserici ci sub frunte de copil/ să trag în fiecare zi ciorapii găuriți/ ai nașterii/ să ți se pară nesfârșit pământul/ să urci pe deal și mai târziu/ aceleași întrebări/ vântule – ce-i mai încolo/ de aceste creste/ și vântul să-ți răspundă transpirând/ că știe dar nu se poate întoarce/ că nici el nu a avut copilărie”. Poezia e în directă consonanță cu valorile focului. De aici se împărtășește și iubirea. Cuvintele fac parte dintr-un deosebit miraj al elanului ascensional. Aici, fluxul amintirilor este foarte important, dublat fiind de facinația labirintului himeric. Complexitatea cărții lui Andrei Caucar, *Focuri din zăpezi*, ne apare drept incontestabilă.

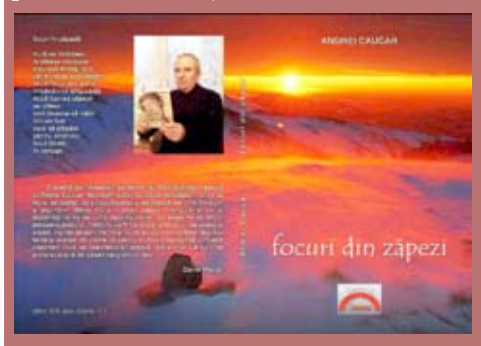

Octavian MIHALCEA

Patrizia Cavalli

Şi atunci mulţumită virtuţilor ce zac în vinuri...

Traducere:
Adrian GRAUENFELS

am preferat uitarea
şi o anume plăcere devenită realitate

recunosc că am furat un parfum
din baia unei amice care-l poartă

şi acum încerc să parchez,
şi-mi spun: haide, apasă pedala de viteză,
mişcă-te, circulă în jurul oraşului

nu vei găsi loc de parcare,
dar poate vei avea un stop rămas pe verde

Iubeşti nu-i aşa?

Acţionează ca toţi cei loviţi de dragoste
Nu conduc îndrăgostiţii ca nebunii
prin oraşe?

Dar acum, pentru că am găsit o parcare
atât de comodă,
opresc, şi stau, confortabil parcată

Mi te imaginez, în lipsa iubirii mele,
acum întârziată.

Mirkka Elina Rekola

Poeta, eseista şi autoarea de aforisme finlandeză Mirkka Elina Rekola s-a născut în data de 26 iunie 1931, la Tampere, şi a încetat din viaţă în 5 februarie 2014, la Helsinki. Poezia ei a fost considerată „dificilă", astfel că a câştigat un public larg încă din anii '90. Dintre cele circa 20 de titluri de volume de versuri, amintim: Vedessä palaa/ Apa arde (1954), Ilo ja epäsymmetria/ Bucurie şi asimetrie (1965), Minä rakastan sinua, minä sanon kaikille/ Te iubesc, o spun tuturor (1972), Kohtaamispaikka vuosi/ Loc de întâlnire anul (1977), Taivas päivystää/ Cerul de gardă (1996), Valekuun reitti/ Orbita falsei luni (2004). Autoare multipremiată, Mirkka Rekola a fost distinsă, printre altele, cu Premiul Eino Leino (1979), Premiul Finlandei (1995) sau Premiul Internaţional Neustadt (2000). Despre ea, poetul şi traducătorul englez Herbert Lomas afirma că „a fost minimalistă înainte de inventarea minimalismului". Versurile sale au fost traduse în limbile suedeză, germană, franceză, maghiară, engleză, italiană, macedoneană, iar acum şi în română.

☆ ☆ ☆

Trag şapca pe ochi nu mai privesc
gândurile gata de ducă
eu stau în trenul acesta
cât ţine o călătorie.

Vântului

N-ai de ce să-ţi faci griji. Umbra
nu poate cădea. Se leagănă
ca un copac
şi-i urmează fiece trosnet al crengilor.
Aidoma focului e purtată de vânt
şi lunecă lin pe deasupra
oricărui lucru.
N-ai de ce să-ţi faci griji. Umbra nu
poate cădea. Ea doar se mişcă.
Iar când o creangă se desprinde
de trunchi
ea o simte şi-o adăposteşte.

☆ ☆ ☆

Flori de măr flori de măr
şi toamna trecută se-ntoarce:
pe ramuri se leagănă ramuri.

☆ ☆ ☆

Orice zi o coală albă în faţa mea,
eu scriu
şi o las la vedere.

☆ ☆ ☆

Priveşte cât de sus e toamna
şi cât de jos e pisica.
Aici livada e-o jumătate de lună.
Ai vrea să culegi singură mărul,
îţi ridic ramul sau ţi-l cobor?

☆ ☆ ☆

Nopţile nu mai sunt calde,
coacăzul negru ştie ce-i frigul,
bizamul* înoată mai repede,
în oraş luminile se-nmulţesc.
Vârful bradului se legăna pe acoperiş
şi eu nu izbutesc să scap de gândul
că am uitat ceva.
Dinspre răsărit se-aude un tren;
dinspre sud - ţipătul unei bufniţe.

* bizamul (Ondatra zibethicus), denumit şi ondatră, şobolan mirositor, şobolan moscat (n. tr.)

☆ ☆ ☆

Dorm în lumină cu noaptea în ochi.

☆ ☆ ☆

Cu ochii abia mijiţi
la trei fără un sfert,
obloanele de la fereastră larg
deschise, în văzduh rândunelele.
O viespe îţi intră-n odaie
şi din senin începi să dai din mâini.

☆ ☆ ☆

A fost anul trecut. La ţară.
Cucu-a cântat de ora şase,
ceasul a bătut de douăsprezece.
Am oprit pendula
şi-am aşteptat până dimineaţă.

Salcie

Ţi-aduci aminte
salcia aceea micuţă
de pe malul pârâului răcoros?

Când ai plecat
norul meu era un întreg.
Acum vârful trezit la viaţă
răneşte curăţia norilor.

☆ ☆ ☆

Soarele-albastru al mării.
Perdelele galbene unduind
se uscau în bătaia vântului
şi-acolo ea,
aşteptând pe-o bancă la ţărm,
privea trecătorii şi marea.
„Pentru mine e ca şi când oamenii
ar fi-nceput să vină-aici
a doua oară" - zise.
„Arată la fel ca prima dată".
Câte unul încă se mai plimba
pe-acolo, albastrul mării se-ntuneca.
Am luat perdelele şi le-am împăturit,
apucând fiecare de câte-un capăt.
Mi-am amintit cum copiii,
ori de câte ori întindeam rufele,
săreau pe sub cearşaf.

O casă nouă-n pădure

Pădurea se uită pe geam, acolo-i
o casă prietenoasă. E-o casă nouă
ridicată pentru trei sute de ani
din lemn de pin bătrân.
Pădurea e tot mai departe,
mulţi copaci tineri
vor sfârşi prin a se da la o parte
pentru-a n-o-mpiedica.
Pădurea ştie asta.
Priveşte-năuntru.
Unde cresc pinii-aceia eterni?

Prezentare şi traducere:
Costel DREJOI

Rugi pentru un zeu egiptean

O zeu frumos fă-mi un templu!
mai luminos decât soarele
să lucească bronzul ca aurul
în lumina serilor de peste Nil
Fă-mi o caretă trasă de cai în susul râului
Ştii că sunt obositul tău fiu din a treia mea mamă
limba mea a gustat focul
cenuşa mi-a crescut în cap, ca o piramidă
sclavele tale mi-au uns rănile cu salivă de şarpe
pe când tu dormeai zâmbind fericit în braţele zeiţelor
cele mai rele minciuni au prăbuşit sfinxul
prin curţi trec vorbe rele şi vaci otrăvite zac
în jurul palatului, sute de soldaţi se culcă flămânzi
fratricizii îşi ascut lăncile, evreii se pregătesc de exod
O bunule zeu
construieşte-mi un mormânt rece şi sobru
dar măreţ, să am ce lăsa istoriei, care a trecut

Lucruri şi oameni memorăm diferit

Deşi precisă (limba română), desparte memoria
de amintiri, şi nu avem altă combinaţie de litere
sau sunete pentru cei dispăruţi.
De pildă, cafeaua şi ţigara se completează
simetric, ca două şosete de primăvară
Dorul de tată, nu este echivalent cu cuvântul tată.
Cineva care te chestionează despre părinţi
o face de formă , fără vreo emoţie specială.
Dacă sunt întrebat dacă mi-e dor, aş lăcrima.
Unii locuiesc mult timp cu părinţii
şi dacă nu te bat la cap nu te gândeşti să te separi de
ei, până când nu devii tu însuţi tată.
Tatăl meu... nu există cuvânt care
să descrie bunătatea lui incomensurabilă.
Cuvântul părinte este echivalent cu „ascultă".
Uzura vieţii ne face să uităm valoarea vorbelor.
Dar sfaturile, înţelepciunea, ele unde locuiesc?
Unii îşi botează copilul cu numele tatălui,
mulţi ani, sunetul va reverbera prin coridoarele casei
ca o rugăciune, la care cel dispărut
nu întotdeauna răspunde.

lui Callimachus / şcoala Alexandrină

Când omul scrie prima oară pe cer apar noi
constelaţii, un candelabru cu 50 de braţe
o flacără eternă, ce-olimpic străluce
lângă stadionul tinereţii
treceau eroi purtând în spate a lor cruce
acum priviţi-mă!
o candelă sub un pahar
sau un chibrit ce scapără sub luna rece
pe cer meteorit ca fulgerul el trece
şi devenind la urmă invizibil
arăţi copilului cu ton patern
cum că nimic în astă viaţă
n-a fost şi nu va fi etern...

Adrian Grauenfels

Irezolvabila matematică a unei zile senine

Într-o problemă de geometrie raţională
arcul se curbă pentru o ucidere
prin aerul ceresc, de un albastru impersonal
săgeata sosi înainte de a fi văzută sau calculată
un cerb căzu cu zgomot sec din aer pe aurul altarului
femeia o luă la fugă
cu cât mai repede cu atât rămâne pe loc
în sistemul de referinţe, marcat de ţăruşi,
înfipţi în nisip de însuşi Pitagora
sau de o firavă elevă a sa
ce încerca în zadar să se caţere pe o linie verticală
bine unsă cu ulei de cânepă

actualitatea literară
ISSN 2069 - 1645
Revistă a **Unirii Scriitorilor din România**, editată de **AL LUGOJPRESS SRL**, cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Lugoj şi al SIP Timiş

Acest număr s-a tipărit în 1.001 de exemplare
Director: **Nicolae SILADE** (actualitatealiterara@yahoo.com)
Redactori: **Ela IAKAB, Adriana WEIMER, Cristian GHINEA, Simion DĂNILĂ, George MOTROC, Mircea ANGHEL Constantin-T. STAN, Veronica BALAJ Mircea Dan DUŢĂ, Costel DREJOI Ionel BOTA, Elisabeta BOŢAN**
Redactor şef: **R. V. GIORGIONI** (rvgiorgioni@yahoo.com)

Adresa redacţiei: **Lugoj, str. Nicolae Bălcescu 6**
Telefon: **0744.575.853**
Adresa internet: **actualitatealiterara.ro**
Tiparul: **Garamond Tipografie Cluj-Napoca**
Cărţile se primesc pe adresa redacţiei, iar materialele pe e-mail: **actualitatealiterara@yahoo.com**
Revista se găseşte în librăriile şi chioşcurile de ziare din Lugoj, Timişoara, Reşiţa, Libraria Cartea Românească Iaşi şi la sediul USR Bucureşti